

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

**Η κατασκευή της πρακτικής άσκησης στον λόγο των
τελειόφοιτων φοιτητών/τριών που σπουδάζουν νηπιαγωγοί**

**The construction of the practicum in senior early childhood
student teachers' talk**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: Πατσιούρα Ευαγγελία

ΑΕΜ: 4029

ΕΠΟΠΤΡΙΑ: Ευθαλία Κωνσταντινίδου, Επίκουρη καθηγήτρια

Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΡΙΑ: Γεωργία Στεφάνου, Καθηγήτρια

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2023

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	3
Περίληψη	4
Abstract.....	5
1. Κυρίως Μέρος.....	6
1.1 Εισαγωγή	6
1.2 Θεωρητικό πλαίσιο	7
1.2.1 <i>Η ποιοτική έρευνα σχετικά με τις απόψεις των φοιτητών/τριών για την πρακτική άσκηση στην αρχική εκπαίδευση νηπιαγωγών</i>	7
1.2.2 <i>Η Κοινωνική Ψυχολογία του Λόγου ως πλαίσιο για τη μελέτη του λόγου των φοιτητών/τριών σχετικά με την πρακτική άσκηση στην αρχική εκπαίδευση νηπιαγωγών</i>	10
1.2.3 <i>Ο Κοινωνικός Κονστρουξιονισμός ως επιστημολογικό πλαίσιο</i>	11
1.2.4 <i>Οπτικές στην Κοινωνική Ψυχολογία του Λόγου</i>	12
1.2.5 <i>Το θεσμικό πλαίσιο της πρακτικής άσκησης στα προγράμματα σπουδών των Τμημάτων αρχικής εκπαίδευσης νηπιαγωγών</i>	13
1.3 Ερευνητικά ερωτήματα	19
2. Μεθοδολογικό πλαίσιο	20
2.1 Η ημι-δομημένη συνέντευξη ως μέθοδος συλλογής δεδομένων	20
2.2 Η κοινωνικοψυχολογική ανάλυση λόγου ως μέθοδος ανάλυσης δεδομένων ...	21
2.3 Αναμενόμενα αποτελέσματα.....	24
2.4 Η διαδικασία της συλλογής δεδομένων και οι συμμετέχοντες	24
2.4.1 <i>Συμμετέχοντες</i>	24
2.4.2 <i>Συλλογή δεδομένων</i>	24
2.4.3 <i>Ημερολόγια συνεντεύξεων</i>	25
2.5 Η διαδικασία της ανάλυσης.....	29
3. Ανάλυση αποσπασμάτων.....	31
4. Συζήτηση	81
Βιβλιογραφία	84
Παράρτημα	86
Επιστολή προς συμμετέχοντες	86
Σχέδιο ημι- δομημένης συνέντευξης	86

Ευχαριστίες

Θα ήθελα αρχικά να ευχαριστήσω τις συμφοιτήτριες μου για τον πολύτιμο χρόνο τους και τη βοήθεια που μου προσέφεραν πραγματοποιώντας τις συνεντεύξεις. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου, κ. Κωνσταντινίδου Ευθαλία, για την επιστημονική καθοδήγηση και την απεριόριστη υποστήριξη και βοήθεια που μου προσέφερε καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την υποστήριξη και κατανόηση που μου έδειξαν κατά την διάρκεια της εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας αλλά και καθ' όλη την διάρκεια των σπουδών μου.

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα έχει σκοπό τη μελέτη του τρόπου που οι τελειόφοιτοι/τες φοιτητές/τριες κατασκευάζουν την πρακτική άσκηση και την επαγγελματική τους ταυτότητα ως μελλοντικοί/ές νηπιαγωγοί στο πλαίσιο των ημιδομημένων συνεντεύξεων. Η διαδικασία της πρακτικής άσκησης αποτελεί ένα πολύ σημαντικό μέρος των σπουδών ενός/μιας μελλοντικού/ής νηπιαγωγού από την ίδρυση των πρώτων Σχολών Νηπιαγωγών έως και σήμερα, καθώς οι φοιτητές/τριες έρχονται σε επαφή με τάξεις του νηπιαγωγείου και αναλαμβάνουν για πρώτη φορά τον σχεδιασμό δραστηριοτήτων διδασκαλίας και μάθησης. Σε προϋπάρχουσες έρευνες έχουν διερευνηθεί οι απόψεις των φοιτητών/τριών για την πρακτική άσκηση, ωστόσο η παρούσα έρευνα εστιάζει στις λογοδοτήσεις των φοιτητριών σχετικά με τις εμπειρίες τους στην πρακτική άσκηση, εστιάζοντας ιδιαίτερα στην έλλειψη εμπειρίας παρατήρησης σε νηπιαγωγεία στο 2^ο έτος σπουδών, λόγω της πανδημίας του 2020. Η παρούσα έρευνα βασίστηκε στην Κοινωνική Ψυχολογία του Λόγου ως πλαίσιο για τη μελέτη του λόγου των φοιτητών/τριών σχετικά με τις εμπειρίες τους για την πρακτική άσκηση, καθώς και την κατασκευή της ταυτότητάς τους ως μελλοντικών επαγγελματικών νηπιαγωγών. Οι συμμετέχουσες ήταν 10 τελειόφοιτες φοιτήτριες στο Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών της Φλώρινας. Μέσα από την ανάλυση των αποσπασμάτων ημι-δομημένων συνεντεύξεων με τις συμμετέχουσες αναδείχθηκε η σημασία της πρακτικής άσκησης ως μιας πρώτης εμπειρίας διδασκαλίας σε νηπιαγωγείο που καλεί τους/τις υποψήφιους/ες νηπιαγωγούς να αναλάβουν εκπαιδευτικό έργο. Ωστόσο, κατασκευάστηκε επίσης ως μια διαδικασία που πραγματοποιείται σε σύντομο χρονικό διάστημα και φέρει μεγάλο φόρτο εργασίας, με αποτέλεσμα να προκύπτουν δυσκολίες για τους/τις φοιτητές/τριες, για τις οποίες λογοδοτούν. Ακόμα, οι συμμετέχουσες κατασκευάζουν την ταυτότητά τους ως επαγγελματίες νηπιαγωγοί επικαλούμενες παιδοκεντρικές προσεγγίσεις διδασκαλίας και μάθησης, στοχεύοντας στην κατασκευή μιας θετικής εικόνας για τους εαυτούς τους.

Λέξεις-κλειδιά: τελειόφοιτοι/ες φοιτητές/ριες νηπιαγωγοί, πρακτική άσκηση, Κοινωνική Ψυχολογία του Λόγου, λογοδοτήσεις, κατασκευή επαγγελματικής ταυτότητας

Abstract

The present study aims to investigate how senior students construct their practicum and their professional identity as future early childhood teachers in the context of semi-structured interviews. The practicum has been a very important part of future teachers' studies from the establishment of the first kindergarten schools to the present day, as students are introduced to kindergarten classrooms and take on the planning of lessons and learning activities for the first time. Previous research has explored students' views on practicum; however, this research focuses on students' accounts of their practicum experiences, with a special focus on their concerns about the lack of observation experience in kindergarten classrooms in their 2nd year due to the 2020 pandemic. This research drew on Discourse Psychology as a framework for studying students' accounts of their internship experiences and the construction of their identities as future professional kindergarten teachers. The participants were 10 senior students at the Department of Early Childhood Education in Florina. Through the analysis of the excerpts of semi-structured interviews with the participants, the importance of the practicum as a first experience of teaching in a kindergarten that requires the prospective kindergarten teachers to take up their teaching task was highlighted. However, it is also constructed as a process that takes place in a short period of time and carries a heavy workload, resulting in difficulties that the students account for. Furthermore, the participants construct their identity as professional kindergarten teachers by invoking styles of teaching and learning that are centered around the children's interests, aiming to construct a positive image for themselves.

Key words: Senior student early childhood teachers, practicum, Discursive Social Psychology, accounts, professional identity construction

1.Κυρίως Μέρος

1.1Εισαγωγή

Ως τελειόφοιτη φοιτήτρια πιστεύω ότι η πρακτική άσκηση αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι των σπουδών μας ως νηπιαγωγών καθώς μας δίνει την ευκαιρία να εφαρμόσουμε τις γνώσεις που λαμβάνουμε στα θεωρητικά μαθήματα στην πράξη και να εξοικειωθούμε με τη διδασκαλία στο νηπιαγωγείο. Ωστόσο, λόγω της καραντίνας του ακαδημαϊκού έτους 2020-2021 οι φοιτητές/τριες δε μπόρεσαν να συμμετάσχουν στην πρακτική άσκηση του 2^{ου} έτους, όπου γίνεται παρατήρηση της διδασκαλίας των νηπιαγωγών στην τάξη και οι φοιτητές/τριες αποκτούν τις πρώτες εμπειρίες τους σε νηπιαγωγεία. Ως αποτέλεσμα της έλλειψης της διαδικασίας παρατήρησης, οι φοιτητές/τριες δυσκολεύονται να ανταποκριθούν σε απαιτήσεις μαθημάτων που προϋποθέτουν τον σχεδιασμό δραστηριοτήτων, οι οποίες πρέπει να είναι ρεαλιστικές και να μπορούν να εφαρμοστούν σε πραγματικές τάξεις του νηπιαγωγείου. Επιπλέον, δεν υπάρχει αυτοπεποίθηση στις γνώσεις που έχουν λάβει μέχρι στιγμής, αφού δεν είχαν την ευκαιρία να τις εφαρμόσουν. Ακόμα, λόγω έλλειψης εμπειρίας, στην πρακτική άσκηση του 4^{ου} έτους δε θα έχουν τον χρόνο να προσαρμοστούν και δεν ξέρουν αν θα μπορέσουν να αποδώσουν όπως αναμένεται. Το ίδιο ισχύει και για την εργασία τους ως νηπιαγωγών αργότερα.

Πιστεύοντας ότι τα ίδια ζητήματα απασχολούν και τους/τις συμφοιτητές/τριές μου, σκοπός μου στην εργασία αυτή είναι η μελέτη του τρόπου που οι τελειόφοιτοι/ες φοιτητές/τριες που εκπαιδεύονται ως νηπιαγωγοί κατασκευάζουν την πρακτική άσκηση, δηλαδή του τρόπου που την περιγράφουν και την αξιολογούν, στο πλαίσιο ημιδομημένων συνεντεύξεων. Θεωρώ πως η διερεύνηση των απόψεων και εμπειριών των φοιτητών/τριών μπορεί να αναδείξει τη σημασία της πρακτικής άσκησης για τους/τις ίδιους/ες, ιδιαίτερα σε σχέση με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν, καθώς και ότι θα συμβάλει στο πλαίσιο αναστοχασμού σχετικά με το πώς η πρακτική άσκηση μπορεί να βελτιωθεί.

1.2 Θεωρητικό πλαίσιο

1.2.1 Η ποιοτική έρευνα σχετικά με τις απόψεις των φοιτητών/τριών για την πρακτική άσκηση στην αρχική εκπαίδευση νηπιαγωγών

Η ποιοτική έρευνα σχετικά με τις απόψεις των φοιτητών/τριών/τριών για την πρακτική άσκηση στην αρχική εκπαίδευση νηπιαγωγών φαίνεται να είναι περιορισμένη.

Στην ελληνική βιβλιογραφία, μια έρευνα για τις απόψεις των νηπιαγωγών για την πρακτική άσκηση των φοιτητών/τριών διεξήχθη από τις Μαρία Ποιμενίδου και Δόμνα-Μίκα Κακανά στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Στόχος της έρευνας ήταν να εξεταστεί με ποια κριτήρια αξιολογούν οι νηπιαγωγοί την πρακτική άσκηση των φοιτητών/τριών και πως αντιλαμβάνονται τη συνεργασία τους με αυτούς. Η συλλογή των δεδομένων έγινε με ερωτηματολόγια ανοιχτών ερωτήσεων που μοιράστηκαν σε νηπιαγωγεία, όπου διεξήγαγαν την πρακτική τους άσκηση φοιτητές/τριες του Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας στη διάρκεια του εαρινού εξαμήνου του ακαδημαϊκού έτους 2011-2012. Οι ερωτήσεις αφορούσαν τις απόψεις των νηπιαγωγών σχετικά με τη συνεργασία τους με τους/τις φοιτητές/τριες και τη διαχείριση τυχόν προβλημάτων, τις σχέσεις των φοιτητών/τριών με τα νήπια, καθώς και τη συμμετοχή των νηπίων στις δράσεις και την οργάνωση των εκπαιδευτικών δράσεων. Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με κατηγοριοποίηση των απαντήσεων σε εκπαιδευτικό έργο των φοιτητών/τριών και σε συνεργασία με τους/τις φοιτητές/τριες και το πανεπιστήμιο. Τα αποτελέσματα στο πρώτο πεδίο έδειξαν πως το θετικό κλίμα της τάξης, ο σχεδιασμός και η υλοποίηση πρωτότυπων εκπαιδευτικών δράσεων, η ενεργή συμμετοχή των νηπίων και η καλή συμπεριφορά των φοιτητών/τριών σύμφωνα με τους/τις νηπιαγωγούς αποτελούν τα κριτήρια για μια επιτυχημένη πρακτική άσκηση. Όσον αφορά το δεύτερο πεδίο, οι νηπιαγωγοί ανέφεραν πως η αρμονική συνεργασία με τους/τις φοιτητές/τριες είναι απαραίτητη, ενώ οι συνεργασίες με το πανεπιστήμιο θα μπορούσαν να βελτιωθούν. Συγκεκριμένα, τα θέματα που επέλεξαν οι υπεύθυνες του πανεπιστημίου για τις δραστηριότητες δεν ήταν ρεαλιστικά και περιόριζαν τους/τις φοιτητές/τριες. Συμπερασματικά, από την έρευνα διαπιστώνεται πως χρειάζεται να υπάρχει καλύτερη επικοινωνία ανάμεσα στα πανεπιστήμια και στα νηπιαγωγεία όπου διεξάγονται οι πρακτικές, έτσι ώστε να υποστηρίζεται καλύτερα το εκπαιδευτικό έργο των φοιτητών/τριών (Ποιμενίδου & Κακανά, 2013).

Επισημαίνοντας ότι η πρακτική άσκηση παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της επαγγελματικής ταυτότητας των φοιτητών/τριών ως νηπιαγωγοί, καθώς προϋποθέτει τη προσωπική τους εμπλοκή στο σχεδιασμό και την υλοποίηση εκπαιδευτικών δράσεων και κατ' επέκταση την απόκτηση εμπειριών μέσα από τη σχολική τάξη, η έρευνα που διεξήχθη σε φοιτητές/τριες Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η του Πανεπιστημίου Πατρών από τη Μαρία Καμπεζά, παρουσιάζει τις απόψεις των φοιτητών/τριών για τη συμβολή της πρακτικής άσκησης στη διαμόρφωση της ταυτότητας των φοιτητών/τριών. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά το ακαδημαϊκό έτος 2014-2015 σε φοιτητές/τριες τρίτου έτους, οι οποίοι έχουν επισκεφθεί ήδη νηπιαγωγεία και έχουν εμπειρία με την πρακτική άσκηση. Οι φοιτητές/τριες συμπλήρωσαν ανώνυμα γραπτό ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου, για τη διοργάνωση και εκτέλεση της πρακτικής άσκησης και τι αποκόμισαν από αυτή. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως οι φοιτητές/τριες διαπίστωσαν μέσω της πρακτικής άσκησης, ότι τους έφερε πιο κοντά στο να σκεφτούν αν θέλουν ή όχι να ασχοληθούν πραγματικά με το επάγγελμα του/της νηπιαγωγού, καθώς είχαν την ευκαιρία να βιώσουν τις πραγματικές συνθήκες εργασίας και τις δυσκολίες που επιφυλάσσουν. Ακόμα, μέσω της εργασίας τους ως νηπιαγωγοί, οι φοιτητές/τριες μπόρεσαν να αντιληφθούν τις δυνατότητες τους ως εκπαιδευτικοί και την ικανότητα τους να αναλάβουν πρωτοβουλίες. Επίσης, τόνισαν την εμπειρία που απέκτησαν μέσω του σχεδιασμού και της υλοποίησης εκπαιδευτικών σχεδιασμών, ιδιαίτερα την ευκαιρία να μεταδώσουν γνώσεις αλλά και να λάβουν ανατροφοδότηση από τα παιδιά και γενικότερα την αλληλεπίδραση με αυτά. Επιπλέον, ανέφεραν πως η συνεργασία με τους/τις νηπιαγωγούς τους και η γνωριμία με το χώρο και τη λειτουργία του νηπιαγωγείου διευκόλυνε το έργο τους αρκετά, ενώ μέσω της πρακτικής άσκησης κατάφεραν να συσχετίσουν τη θεωρία που είχαν λάβει μέχρι στιγμής με την πράξη. Τα συμπεράσματα της έρευνας αυτής μας δείχνουν πως οι φοιτητές/τριες θεωρούν πως η πρακτική άσκηση όχι μόνο συμβάλλει στη γνωριμία με το επάγγελμα του/της νηπιαγωγού, αλλά τους ωθεί να βελτιωθούν και να καλλιεργήσουν περαιτέρω τις ικανότητες τους, συμβάλλοντας έτσι στη ταυτότητα τους ως νηπιαγωγοί (Καμπεζά, 2013).

Στη διεθνή βιβλιογραφία, μια έρευνα για τις απόψεις των υποψήφιων εκπαιδευτικών για την πρακτική άσκηση διεξήχθη την άνοιξη του 2000 από τους Beck και Kosnik στο Ινστιτούτο για Μελέτη της Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου

του Τορόντο στον Καναδά. Στόχος της έρευνας ήταν, μέσω των απόψεων των φοιτητών/τριών για την πρακτική, οι ερευνητές να διαπιστώσουν ποιες είναι οι ελλείψεις του προγράμματος της πρακτικής τους. Το δείγμα της έρευνας ήταν 11 τυχαία επιλεγμένοι φοιτητές/τριες και η συλλογή δεδομένων έγινε με μαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις, όπου οι συμμετέχοντες απαντούσαν σε ερωτηματολόγια τα οποία περιλάμβαναν ερωτήσεις σχετικά με τη σχέση μεταξύ δασκάλου και φοιτητή, ποια εμπόδια συνάντησαν οι φοιτητές/τριες κατά τη διάρκεια της πρακτικής τους, ποια ήταν τα προτερήματα της πρακτικής κλπ. Για την ανάλυση των δεδομένων οι ερευνητές χρησιμοποίησαν την ποιοτική ανάλυση δεδομένων, δημιουργώντας κώδικες για τα θέματα που επαναλαμβάνονταν από τους/τις φοιτητές/τριες. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι φοιτητές/τριες εκτιμούν ιδιαίτερα τη σχέση με δάσκαλο που συνεργάζονται στην πρακτική τους. Συγκεκριμένα, οι φοιτητές/τριες επιθυμούν ψυχολογική υποστήριξη από τους δασκάλους, και να τους αντιμετωπίζουν ως δασκάλους και όχι απλά φοιτητές/τριες, έτσι ώστε να κερδίσουν πιο εύκολα την εμπιστοσύνη των παιδιών. Ακόμα, επιθυμούν να έχουν τη δυνατότητα να προσαρμόσουν τις διδακτικές μεθόδους τους, όταν χρειάζεται και να έχουν αρκετό αλλά όχι υπερβολικό φόρτο εργασίας. Επιπλέον, οι φοιτητές/τριες αναφέρουν ότι μια ουσιαστική σχέση με τον δάσκαλο, αλλά και ανατροφοδότηση για το έργο τους τους ωθεί να καλλιεργήσουν περαιτέρω τις δεξιότητες τους. Οι ερευνητές συμπέραναν από τα αποτελέσματα της έρευνας, πως η σχέση του/της φοιτητή/τριας με τον δάσκαλο παίζει σημαντικό ρόλο στην πρόοδο του/της φοιτητή/τριας στην πρακτική, καθώς μια καλή σχέση ωθεί τον/την φοιτητή/τρια να δουλέψει σκληρά και να είναι πρόθυμος/πρόθυμη να βελτιωθεί (Beck&Kosnik , 2002).

Μια παρόμοια έρευνα για τις απόψεις των φοιτητών/τριών για την πρακτική άσκηση διεξήχθη από την Cretu σε ένα δημόσιο πανεπιστήμιο της Ρουμανίας, στο πλαίσιο του προγράμματος «Pedagogy of Primary and Preschool Education» (PPPE). Στόχος της έρευνας ήταν η εξέταση των απόψεων, εμπειριών και προβληματισμών των φοιτητών/τριών για την πρακτική άσκηση. Το δείγμα της έρευνας ήταν 42 φοιτητές/τριες, ηλικίας 22 έως 46 στο τελευταίο έτος του προγράμματος. Η συλλογή δεδομένων έγινε με ερωτηματολόγια με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, που αφορούσαν τα προτερήματα της πρακτικής άσκησης, τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι συμμετέχοντες και πως τις αντιμετώπισαν. Η ανάλυση των δεδομένων έγινε μέσω ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου, όπου οι απαντήσεις ταξινομήθηκαν σε κατηγορίες

και υποκατηγορίες. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως μέσω της συνεργασίας με νηπιαγωγούς και των δράσεων με τα παιδιά, οι συμμετέχοντες κατάφεραν να εξοικειωθούν με την τάξη του νηπιαγωγείου και να δημιουργήσουν διαπροσωπικές σχέσεις με τα παιδιά, καθώς και να καλλιεργήσουν περεταίρω τις ικανότητες τους. Από την άλλη μεριά, οι φοιτητές/τριες δυσκολεύτηκαν να κινήσουν το ενδιαφέρον των παιδιών και να προσαρμόσουν τη διδασκαλία τους στις ανάγκες των παιδιών, ενώ παράλληλα το υλικό που υπήρχε ήταν περιορισμένο. Οι περισσότεροι φοιτητές/τριες αντιμετώπισαν αυτά τα προβλήματα μόνοι τους, ή με βοήθεια από την/τον νηπιαγωγό. Τα συμπεράσματα της έρευνας αυτής, είναι πως ενώ οι φοιτητές/τριες αποκομίζουν πολλά από τη πρακτική άσκηση, είναι απαραίτητο τα μαθήματα που προσφέρονται να κατευθύνουν τους/τις φοιτητές/τριες περισσότερο, όσον αφορά τις καταστάσεις που θα αντιμετωπίσουν μέσα στην τάξη, όπως για παράδειγμα μεγάλο αριθμό παιδιών σε μια τάξη (Cretu, 2021, pp. 261-278).

1.2.2Η Κοινωνική Ψυχολογία του Λόγου ως πλαίσιο για τη μελέτη του λόγου των φοιτητών/τριών σχετικά με την πρακτική άσκηση στην αρχική εκπαίδευση νηπιαγωγών

Ο κλάδος της Κοινωνικής Ψυχολογίας προέκυψε μετά από τα έργα των Wundt και McDougall. Στο έργο του «Grundzüge der physiologischen psychologie-Principles of physiological psychology» (1904) ο Wundt συνδύασε τη φυσιολογία με τη φιλοσοφία και ανέπτυξε πειραματικές μεθόδους, για να εξετάσει τη διανοητική επεξεργασία. Παρόμοια, το έργο του McDougall «An introduction to social psychology» (1908) υποστήριξε επίσης την πειραματική μέθοδο και καθιέρωσε την Κοινωνική Ψυχολογία ως κλάδο της ψυχολογίας. Το πεδίο που εξετάζει η Κοινωνική Ψυχολογία είναι αποτέλεσμα συνδυασμού του ενδιαφέροντος των συμπεριφοριστών, για το πως το εξωτερικό περιβάλλον επηρεάζει τη συμπεριφορά μας και της προσέγγισης Gestalt, που αφορά πως οργανώνεται η αντίληψη του ανθρώπου, ώστε να αποκτήσει νόημα. Επομένως, η Κοινωνική Ψυχολογία ενδιαφέρεται για το πώς οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται το κοινωνικό τους περιβάλλον και τη σχετική εμπειρική έρευνα. Η Κοινωνική Ψυχολογία επικεντρώθηκε περισσότερο στα εμπειρικά δεδομένα που είχαν να κάνουν με την κοινωνική αντίληψη και όχι τόσο με τα πειραματικά, με αποτέλεσμα κάποιες φορές οι κοινωνικοί ψυχολόγοι να αδυνατούν να υποστηρίξουν τα επιχειρήματά τους. Αντίθετα, ο συμπεριφορισμός επικεντρώνεται στο να αποδείξει

αιτιατές σχέσεις μεταξύ συγκεκριμένων μεταβλητών και τα αποτελέσματα των πειραμάτων του υποστηρίζουν πιο εύκολα τα επιχειρήματα του (Dickerson, 2021).

Είναι πολύ σημαντικό για τη Κοινωνική Ψυχολογία να μελετάμε τη γλώσσα, αφού αποτελεί βασική μορφή κοινωνικής αλληλεπίδρασης μεταξύ των ανθρώπων, ενώ παράλληλα μας επιτρέπει να εξετάσουμε πως αντιλαμβάνονται την πραγματικότητα οι άνθρωποι. Τα τελευταία χρόνια, υπάρχουν αμφιβολίες για το πόσο αποτελεσματική μπορεί να είναι η πειραματική μέθοδος για τη μελέτη της γλώσσας, γιατί επικεντρώνεται στις γνωστικές διεργασίες των ατόμων και αντιμετωπίζει τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ανθρώπων ως αποτέλεσμα αιτιωδών μηχανισμών. Αντίθετα, η ηθογονική προσέγγιση της Κοινωνικής Ψυχολογίας επικεντρώνεται στους γενεσιουργούς μηχανισμούς που προκαλούν τη συμπεριφορά και στοχεύει στο να εντοπίσει τους κανόνες που την προσδιορίζουν (Potter & Wetherell, 2009).

1.2.30 Κοινωνικός Κονστρουξιονισμός ως επιστημολογικό πλαίσιο

Ο κοινωνικός κονστρουξιονισμός είναι μια θεωρητική οπτική στην Κοινωνική Ψυχολογία, η οποία υποστηρίζει ότι η πραγματικότητα μας είναι προϊόν της ανθρώπινης σκέψης και δεν δημιουργείται από κάποιο εξωτερικό παράγοντα. Εναντιώνεται στη μέθοδο του πειράματος και υιοθετεί ως ερευνητικό εργαλείο τη λογοψυχολογία, η οποία εξετάζει τους τρόπους που οι άνθρωποι λογοδοτούν για τις πράξεις τους. Παρόλο που είναι ένας σχετικά νέος όρος στην ψυχολογία, οι βάσεις του κοινωνικού κονστρουξιονισμού εντοπίζονται στην ιστορία επιστημών όπως τη κοινωνιολογία, τη φιλοσοφία και τη γλωσσολογία και υποστηρίχτηκε από φιλόσοφους όπως οι Kant, Nietzsche και Marx. Έννοιες που αναπτύχθηκαν στη διάρκεια του εικοστού αιώνα, όπως η ψευδής συνείδηση και η Θεωρία της Κοινωνικής Αλληλεπίδρασης, αντανακλούν επίσης την άποψη πως οι άνθρωποι κατασκευάζουν τη πραγματικότητα. Πιο συγκεκριμένα, η Θεωρία της Κοινωνικής Αλληλεπίδρασης υποστηρίζει πως οι άνθρωποι δημιουργούν όχι μόνο τις δικές τους ταυτότητες, αλλά και των άλλων αλληλοεπιδρώντας μαζί τους μέσω της γλώσσας (Burr, 2015). Η γλώσσα παίζει σημαντικό ρόλο στη θεωρία του κοινωνικού κονστρουξιονισμού, επειδή το ίδιο γεγονός μπορεί να περιγραφεί διαφορετικά από τον καθένα και επομένως να γίνει αντιληπτό διαφορετικά κάθε φορά, χωρίς απαραίτητα να είναι λάθος κάποια εκδοχή (Willig, 2015). Προσεγγίσεις όπως η μακρο-προσέγγιση και η μικρο-προσέγγιση εμβαθύνουν σε αυτή την άποψη. Η μακρο-προσέγγιση, που βασίζεται στο έργο του Michel Foucault, υποστηρίζει ότι

χρησιμοποιούμε λόγους για να αναπαραστήσουμε ανθρώπους και πράγματα και κατ' επέκταση για να τους κατανοήσουμε. Η μικρο-προσέγγιση συνδέεται με τη λογοψυχολογία και υποστηρίζει ότι ο όρος λόγος αντιπροσωπεύει τις προφορικές αλληλεπιδράσεις μας, που αποσκοπούν στη κατασκευή λογοδοτήσεων (Burr, 2015).

Οι δύο αυτές προσεγγίσεις διαχωρίζουν το άτομο από την κοινωνία, καθώς η μάκρο-προσέγγιση είναι κοινωνικά αιτιοκρατική, ενώ η μικρο-προσέγγιση παραμελεί την εσωτερική ζωή του ανθρώπου ως παράγοντα που επηρεάζει τον τρόπο που κατανοούμε την πραγματικότητα. Έτσι, απουσιάζει η παρουσία της προσωπικότητας στη κονστρουξιονιστική σκέψη. Μια ακόμη κριτική του κοινωνικού κονστρουξιονισμού είναι η κοντινή του σχέση με τις ιδέες του σχετικισμού. Ο σχετικισμός υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει μια αληθινή ή σωστή εκδοχή των συμβάντων, όλες οι οπτικές γίνονται δεκτές και δεν υπάρχει μια πραγματικότητα ανεξάρτητα από τη γλώσσα. Οι λογοψυχολόγοι ισχυρίζονται πως για τον κοινωνικό κονστρουξιονισμό η πραγματικότητα γίνεται ρεαλιστική μέσω της γλώσσας, ενώ ο Gergen υποστηρίζει ότι ο σχετικισμός προκαλεί συζήτηση γύρω από ηθικά και πολιτικά θέματα τα οποία επιβάλλεται να συζητηθούν (Burr, 2015).

1.2.4 Οπτικές στην Κοινωνική Ψυχολογία του Λόγου

Η στροφή στον λόγο στην Κοινωνική Ψυχολογία απαρτίζεται από πολλές διαφορετικές προσεγγίσεις. Όμως, ένα κοινό σημείο που μοιράζονται όλες είναι η επιτελεσματικότητα της γλώσσας, δηλαδή ο τρόπος που γίνονται τα πράγματα με τη χρήση της. Ο Μποζατζής σκιαγραφεί τέσσερις διαμάχες στο πλαίσιο της στροφής της Κοινωνικής Ψυχολογίας στο λόγο. Η πρώτη, αφορά την εννοιολόγηση του λόγου, αφού κάθε ερευνητής ξεκινά με διαφορετική βασική θεωρία. Η δεύτερη διαμάχη, αφορά τη θέση που παίρνουν οι επιστήμονες για τη λογοψυχολογία, αν απορρέουν από τον κριτικό ρεαλισμό ή το σχετικισμό. Η τρίτη διαμάχη, αφορά τις διαφορετικές απόψεις για την εννοιολόγηση του πλαισίου δράσης του λόγου. Η τέταρτη διαμάχη, επικεντρώνεται στο αν η ανάλυση λόγου χρειάζεται μια ψυχοδυναμική εννοιολόγηση και αν ναι, ποια. Μια άλλη οπτική για τη στροφή στο λόγο είναι αυτή των Hopkins και Reicher, οι οποίοι υποστηρίζουν πως η γλώσσα πραγματοποιεί έναν σκοπό. Η επιτελεσματικότητα της γλώσσας για εκείνους είναι πολιτική, αφού θεωρούν πως οι κοινωνικές ταυτότητες και κατηγορίες δεν αποτελούν εδραιωμένες οντότητες έξω από το διάλογο, αλλά πρέπει να αντιμετωπίζονται ως επιχειρήματα σε πολιτικές

αντιπαραθέσεις. Αντίθετη άποψη εξέφρασε ο Díaz. Σύμφωνα με τον Díaz, η εθνομεθοδολογική προσέγγιση αντιμετωπίζει την ταυτότητα, όχι ως μια αναλυτική κατηγορία, αλλά ως μέλημα των κοινωνικών υποκειμένων.

Ο Antaki, υποστηρίζει πως η ανάλυση συνομιλίας, ένας επιστημονικός κλάδος που εξετάζει πώς οι συμβολές των ομιλητών εμπλέκονται στις συνομιλίες, δεν ταυτίζεται με την ανάλυση λόγου, καθώς επικεντρώνεται στο γεγονός ότι η επιτελεσματικότητα της γλώσσας έχει να κάνει με την οργάνωση της συνομιλίας και όχι το περιεχόμενο της. Για τον Antaki, η ανάλυση συνομιλίας ανασυνθέτει τον τρόπο που οργανώνονται οι συνομιλίες σε κοινωνικό πλαίσιο και έτσι δίνει την ευκαιρία στη Κοινωνική Ψυχολογία να εξετάσει τα κοινωνικά φαινόμενα που φανερώνονται. Μια άλλη οπτική είναι αυτή της Wetherell, η οποία μελετά τη κριτική λογοψυχολογία και υποστηρίζει ότι ο συνδυασμός της θεωρίας και των μεθόδων παρέχει την πιο παραγωγική βάση για κριτική έρευνα στην Κοινωνική Ψυχολογία. Η Hollway υποστηρίζει ότι οι άνθρωποι δεν συνομιλούν μόνο λόγω εξωτερικών κοινωνικών αιτιών, αλλά και λόγω εσωτερικών ψυχολογικών καταστάσεων που δεν εξαρτώνται από κοινωνικοπολιτισμική επικοινωνία. Έτσι, οι φυσικές ασυνείδητες διαδικασίες που αποτελούν μέρη του λόγου και των αλληλεπιδράσεων πρέπει να αποκρυπτογραφούνται. Ο Billig υποθέτει ότι αν θέλουμε να κατανοήσουμε τη συμβολή της ψυχανάλυσης στη Λογοψυχολογία πρέπει να επαναπροσδιορίσουμε πόσο καταπιέζεται το υποσυνείδητο, μέσω της εξέτασης των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των ανθρώπων. Μια πρωτότυπη οπτική είναι αυτή της Burman, η οποία εστιάζει στην ανάλυση του φύλου και τις σχέσεις μεταξύ προσεγγίσεων λογοψυχολογίας, μεθόδους ψυχολογίας και φεμινιστικές θεωρίες. Προσπαθεί να αναδείξει πως η «ψυχολογικοποίηση» κινητοποιείται από τη «θηλυκοποίηση», δηλαδή την αναπαραγωγή και τον εγκλιματισμό των τυπικών αναπαραστάσεων των γενών και την εκμετάλλευση των φωνών των γυναικών (Bozatzis & Dragona, 2011)

1.2.5 Το θεσμικό πλαίσιο της πρακτικής άσκησης στα προγράμματα σπουδών των Τμημάτων αρχικής εκπαίδευσης νηπιαγωγών

Οι Σχολές Νηπιαγωγών άρχισαν να λειτουργούν ως παραρτήματα των Παιδαγωγικών Ακαδημιών από το 1956 και συγχωνεύθηκαν με αυτές το 1971. Ήταν συνήθως μονοετούς ή διετούς φοίτησης και μπορούσαν να φοιτήσουν μόνο κορίτσια σε αυτές. Το 1942, δημιουργήθηκαν τα τμήματα «Διευθυντριών Εθνικών Αγροτικών Νηπιτροφείων και Εθνικών Παιδιών Σταθμών» και «Παιδαγωγών των Εθνικών

Παιδαγωγικών Σταθμών σε Μεταγυμνασιακές Σχολές». Ήταν μονοετούς φοίτησης και λειτουργούσαν ως παραρτήματα των Παιδαγωγικών Ακαδημιών, αρχικά στα Ιωάννινα και τη Φλώρινα και αργότερα στο 1948 στο Γυμνάσιο Ξάνθης. Παρόλο που είχαν αρχίσει να διαμορφώνονται αιτήματα για ανώτερη μόρφωση των νηπιαγωγών, μέχρι και το 1956 καταρτιζόνταν σε παραδοσιακά Διδασκαλεία, με εξαετή ή οκταετή εκπαίδευση, αφού αποφοιτούσαν από οκτατάξια δημοτικά. Η εκπαίδευση στα Διδασκαλεία περιλάμβανε και τη πρακτική άσκηση σε πρότυπα νηπιαγωγεία. Το ελληνικό κράτος δεν έδωσε ιδιαίτερη σημασία στη μετάβαση των νηπιαγωγών από τα Διδασκαλεία στις ανώτερες σχολές νηπιαγωγών και δεν έθεσε στόχους για τη προσχολική αγωγή. Το 1956 σε πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου συμπεριλήφθηκε άρθρο σύμφωνα με το οποίο μπορούν να λειτουργήσουν στη Θεσσαλονίκη, τα Ιωάννινα και τη Φλώρινα τμήματα μονοετούς φοίτησης από το σχολικό έτος 1956-1957 για τα επόμενα τέσσερα χρόνια. Στα τμήματα αυτά είχαν τη δυνατότητα να φοιτήσουν κορίτσια έως 23 ετών με καλή υγεία και καλλιφωνία. Έπρεπε να είναι απόφοιτες εξετάσεων λυκείου και η εισαγωγή τους στα τμήματα γινόταν με εισακτήριες εξετάσεις, ενώ τα πτυχία των τμημάτων ήταν ισότιμα με αυτό των Διδασκαλείων. Ο αριθμός των εισακτέων για κάθε σχολική χρονιά σε κάθε τμήμα οριζόνταν στις 30. Το 1957 υπηρετούσαν μόνο 790 νηπιαγωγοί σε όλη τη χώρα, ενώ ο αριθμός των νηπίων έφτανε στα 300.000. Επειδή ήταν αδύνατο για τον κρατικό υπολογισμό να καλύψει τις ανάγκες όλων των νηπιαγωγείων της χώρας, η Επιτροπή Παιδείας πρότεινε τη δημιουργία δύο τύπων νηπιαγωγείων: τα νηπιαγωγεία αστικού τύπου, που θα λειτουργούσαν σε μεγάλα αστικά κέντρα και τα νηπιαγωγεία αγροτικού τύπου, που θα λειτουργούσαν σε απομακρυσμένους επαρχιακούς οικισμούς. Οι απόφοιτες νηπιαγωγοί του Διδασκαλείου Νηπιαγωγών Καλλιθέας και του τμήματος της Μακεδονίας θα αναλάμβαναν καθήκοντα νηπιαγωγού στα αστικά νηπιαγωγεία, ενώ θα δημιουργούνταν Κέντρα Νηπιαγωγικής Εκπαιδύσεως για τη κατάρτιση νηπιαγωγών για τα αγροτικά νηπιαγωγεία. Ωστόσο, τα αγροτικά νηπιαγωγεία δεν δημιουργήθηκαν. Ένα χρόνο μετά τα πορίσματα της Επιτροπής το τμήμα της Καλλιθέας μετατράπηκε σε Σχολή Νηπιαγωγών και θεωρούνταν πλέον σχολή ανώτατης εκπαίδευσης, έπειτα από το Νομοθετικό διάταγμα 3997. Το διάταγμα προέβλεπε επίσης τη σύσταση δύο πρότυπων νηπιαγωγείων, ένα μονοτάξιο και ένα διτάξιο, για πρακτική άσκηση, με προσωπικό που θα περιλάμβανε νηπιαγωγούς με ανώτατη εκπαίδευση ή σπουδές στο εξωτερικό. Με τη διοργάνωση

της πρώτης Ανώτατης Σχολής Νηπιαγωγών οι νηπιαγωγοί θεωρούνταν πλέον ισότιμοι με τους δασκάλους.

Λόγω αυξημένης ζήτησης για νηπιαγωγεία, το 1966 δημιουργήθηκαν μονοετή τμήματα στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες Φλώρινας, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων και Αλεξανδρούπολης. Στα τμήματα αυτά φοιτούσαν απόφοιτες εξατάξιου γυμνασίου και διδάσκονταν μαθήματα παιδαγωγικής, ψυχολογίας, βιολογίας, γυμναστικής, μουσικής, θρησκευτικών και η πρακτική άσκηση. Το 1971, καθιερώθηκαν Σχολές Νηπιαγωγών που λειτούργησαν όπως οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες. Οι πρώτες που ιδρύθηκαν ήταν σε Καρδίτσα και Θεσσαλονίκη και εισάγονταν με εξετάσεις οι απόφοιτες γυμνασίου, οι οποίες εξετάζονταν από ειδική επιτροπή για τη διαγωγή τους, χωρίς εξετάσεις οι πτυχιούχες Παιδαγωγικών Ακαδημιών ή μονοετών τμημάτων νηπιαγωγών και με εξέταση στις πρακτικές ασκήσεις οι απόφοιτες γυμνασίου. Σε κάθε σχολή λειτουργούσαν μέχρι τρία τμήματα ανά έτος με 50 φοιτητές/τριες ανά τμήμα. Το πρόγραμμα σπουδών περιλάμβανε μαθήματα παιδαγωγικής, ψυχολογίας, κοινωνιολογίας, θρησκευτικών, μουσικής, βιολογίας, γυμναστικής, εικαστικών και την πρακτική άσκηση. Αξίζει να σημειωθεί, ότι η διαγωγή των φοιτητριών εντός και εκτός της σχολής είχε μεγάλη σημασία. Οι υποψήφιας νηπιαγωγοί έπρεπε να αποτελούν υπόδειγμα συμπεριφοράς και να συμμορφώνονται στους κανόνες της σχολής και της κοινωνίας. Το 1973, εκδόθηκε το οριστικό αναλυτικό πρόγραμμα όλων των σχολών νηπιαγωγών, που περιλάμβανε μαθήματα παιδαγωγικής, ψυχολογίας, βρεφοκομίας, φυσικής εικαστικών, μουσικής, βιολογίας και την πρακτική άσκηση. Επιπλέον, συνιστώταν ένα απόγευμα τη βδομάδα οι υποψήφιας νηπιαγωγοί να συμμετέχουν στη χορωδία, να επισκέπτονται γεωκτηνοτροφικές εγκαταστάσεις της περιοχής ή να συμμετέχουν σε φιλανθρωπικά έργα. Τα πρώτα Πανεπιστήμια Παιδαγωγικής λειτούργησαν το 1984 και ήταν διετής φοίτησης. Καταργήθηκαν τα μαθήματα των θρησκευτικών και της γεωπονίας και προστέθηκαν μαθήματα ιστορίας της εκπαίδευσης, πειραματικής παιδαγωγικής και συγκριτικής παιδαγωγικής.

Οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες και οι Σχολές Νηπιαγωγών λειτούργησαν παράλληλα με τα Πανεπιστήμια μέχρι το Σεπτέμβριο του 1990, δίνοντας την ευκαιρία σε όλους/ες τους/τις φοιτητές/τριες να αποφοιτήσουν.

Η διαδικασία της πρακτικής άσκησης ακολουθεί παρόμοια ή τα ίδια βήματα από την δημιουργία των πρώτων τμημάτων νηπιαγωγών στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες έως και σήμερα. Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Βασιλικού Διατάγματος αριθμού 7, μαθήματα όπως η «Ειδική Διδακτική» περιλάμβαναν την παρατήρηση των νηπιαγωγών σε πρότυπα νηπιαγωγεία από τις φοιτήτριες και έπειτα τη μίμηση τους, υλοποιώντας δραστηριότητες στις τάξεις σύμφωνα με το αναλυτικό πρόγραμμα. Σε Προεδρικά Διατάγματα του 1983 και 1984, η πρακτική άσκηση ορίζεται ως μάθημα με υποχρεωτική παρουσία και αποτελεί προϋπόθεση για την απόκτηση πτυχίου. Σύμφωνα με τα Προεδρικά Διατάγματα, η πρακτική άσκηση στοχεύει την εκπαίδευση των φοιτητριών να μπορούν να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν εκπαιδευτικά σενάρια σε σχολικές τάξεις του νηπιαγωγείου και να φροντίσουν για την ολόπλευρη ανάπτυξη των νηπίων. Επιπλέον, σημαντικό ρόλο παίζει και η διαδικασία της παρατήρησης των νηπίων και των νηπιαγωγών από τους/τις φοιτητές/τριες, αφού με βάση τις παρατηρήσεις τους καλούνται να σχεδιάσουν τις δραστηριότητες τους. Ακόμα, σύμφωνα με τα Διατάγματα μετά τη πρακτική οι φοιτητές/τριες συζητούν με τους επόπτες καθηγητές για την εμπειρία τους και τυχόν δυσκολίες που προέκυψαν. Με βάση τις εμπειρίες αυτές οι φοιτητές/τριες αξιολογούνται από τους επόπτες καθηγητές τους (Μπουζάκης, Τζήκας, & Ανθόπουλος, 1998).

Τα σύγχρονα τμήματα νηπιαγωγών ακολουθούν το ίδιο ή παρόμοιο μοντέλο πρακτικής που ορίζουν τα Προεδρικά Διατάγματα. Ειδικότερα, σύμφωνα με τον οδηγό σπουδών έτους 2022-2023 του Τμήματος Νηπιαγωγών Φλώρινας, η πρακτική άσκηση προετοιμάζει τους/τις φοιτητές/τριες να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του επαγγέλματος του/της νηπιαγωγού. Πιο συγκεκριμένα, οι φοιτητές/τριες καλούνται να διαμορφώσουν ένα δικό τους εκπαιδευτικό μοντέλο, έπειτα από μελέτη εκπαιδευτικών θεωριών και να αντιμετωπίσουν την εκπαίδευση ως ένα ερευνητικό πεδίο στο οποίο θα συμμετάσχουν χρησιμοποιώντας ερευνητικά εργαλεία, που έχουν διδαχθεί κατά τη διάρκεια των σπουδών τους. Έπειτα, καλούνται να σχεδιάσουν, να πραγματοποιήσουν και να αξιολογήσουν το εκπαιδευτικό έργο που τους ανατίθεται με βάση τις γνώσεις που έχουν αποκομίσει. Προαπαιτούμενο μάθημα για την παρακολούθηση της Α΄ Φάσης είναι το μάθημα «Προσχολική Παιδαγωγική» που προσφέρεται στο Β΄ εξάμηνο. Η πρακτική άσκηση αποτελείται από δύο φάσεις: η Α΄ Φάση, πραγματοποιείται στο 2ο έτος. Οι φοιτητές/τριες παρακολουθούν το μάθημα «Πρακτική άσκηση: Αναλυτικά προγράμματα – Παρατήρηση – Αναστοχασμοί» είτε

στο χειμερινό, είτε στο εαρινό εξάμηνο με αλφαβητική σειρά, το οποίο περιλαμβάνει διαλέξεις και παρατήρηση σε νηπιαγωγεία. Σύμφωνα με τον οδηγό σπουδών, η Α΄ φάση δίνει την ευκαιρία στους/στιςφοιτητές/τριες να κατανοήσουν τη διαδικασία εκπαίδευσης στο νηπιαγωγείο μέσω της παρατήρησης, να εξοικειωθούν με το κοινωνικό πλαίσιο της τάξης, να συνδέσουν τη θεωρία που έχουν λάβει με τις εκπαιδευτικές πρακτικές που παρατηρούν, να δημιουργήσουν μαθησιακές δραστηριότητες, έχοντας την ικανότητα να επιχειρηματολογήσουν για τις επιλογές τους και να αναστοχαστούν για τον ρόλο τους ως μελλοντικοί νηπιαγωγοί.

Στο 4^ο έτος πραγματοποιείται η Β΄ Φάση της πρακτικής άσκησης. Οι φοιτητές/τριες και πάλι ανάλογα με αλφαβητική σειρά παρακολουθούν το μάθημα «Πρακτική Άσκηση: Διερεύνηση, Σχεδιασμός και Ανάλυση Εκπαιδευτικού Έργου» είτε στο χειμερινό, είτε στο εαρινό εξάμηνο. Το μάθημα περιλαμβάνει διαλέξεις με κατευθυντήριο χαρακτήρα, παρατήρηση και συμμετοχή σε δράσεις του νηπιαγωγείου, συνεργασία με νηπιαγωγούς, ανάληψη εκπαιδευτικού έργου σε ζευγάρια και μαθήματα αναστοχασμού και αξιολόγησης της πρακτικής άσκησης. Η πρακτική άσκηση οργανώνεται και υλοποιείται από τα μέλη Ε.Δ.Ι.Π. και Δ.Ε.Π. σε συνεργασία με αποσπασμένους εκπαιδευτικούς, νηπιαγωγούς των συνεργαζόμενων νηπιαγωγείων, τη Διεύθυνση της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και τον Φοιτητικό Σύλλογο. Στο σχεδιασμό των εκπαιδευτικών πλάνων οι φοιτητές/τριες συνεργάζονται με φορείς όπως τη τοπική αυτοδιοίκηση, πολιτιστικούς συλλόγους, μουσεία κ.α.

Κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης οι φοιτητές/τριες παρακολουθούν το πρόγραμμα της πρακτικής άσκησης, σχεδιάζουν το διδακτικό τους πλάνο με τη βοήθεια των αποσπασμένων νηπιαγωγών και των μελών Ε.Δ.Ι.Π. και Δ.Ε.Π. και συνεργάζονται και ενημερώνουν τον/την νηπιαγωγό της τάξης που τους υποδέχεται για τις δράσεις που έχουν ετοιμάσει. Επιπλέον, οι φοιτητές/τριες φροντίζουν να προσέρχονται έγκαιρα στο νηπιαγωγείο, να αποφεύγουν τις αδικαιολόγητες απουσίες και να τηρούν ημερολόγιο, όπου καταγράφουν ότι αφορά τη πρακτική άσκηση, το οποίο θα παραδώσουν με την ολοκλήρωση της.

Η πρακτική άσκηση ολοκληρώνεται στο τέλος του εξαμήνου, όπου οι φοιτητές/τριες παρουσιάζουν το διδακτικό τους έργο και καταθέτουν τα ημερολόγια που τηρούν. Σύμφωνα με τον οδηγό σπουδών, η πρακτική άσκηση στο 4^ο έτος δίνει στους/στιςφοιτητές/τριες την ευκαιρία: να δημιουργήσουν εκπαιδευτικά πλάνα

προσαρμοσμένα στις προϋπάρχουσες ικανότητες και γνώσεις των παιδιών, να διαμορφώσουν ένα θετικό κλίμα στη τάξη, που θα ευνοεί την ανάπτυξη των νηπίων, να μπορούν να αναστοχάζονται με βάση τις γνώσεις και εμπειρίες τους, να παρατηρήσουν τα παιδιά και να κατανοήσουν πως μαθαίνουν (Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, 2023).

Σύμφωνα με τον οδηγό σπουδών του Τμήματος Επιστημών της Εκπαίδευσης στη Προσχολική Ηλικία του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης 2022-2023, η πρακτική άσκηση στοχεύει στη παροχή γνώσεων και καλλιέργεια δεξιοτήτων που θα δώσουν την ευκαιρία στους/στις φοιτητές/τριες να σχεδιάζουν και να υλοποιούν εκπαιδευτικά προγράμματα όχι μόνο σε νηπιαγωγεία, αλλά και σε παιδιατρικές κλινικές και μουσεία. Μέχρι και το 5^ο εξάμηνο οι φοιτητές/τριες παρακολουθούν σεμινάρια, μέσω των οποίων παρατηρούν εκπαιδευτικές διαδικασίες σε νηπιαγωγεία και στο 4^ο έτος πραγματοποιούν τη πρακτική άσκηση σε 90 ώρες (Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, 2023). Παρόμοια, η πρακτική στο Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, σύμφωνα με τον αναθεωρημένο οδηγό σπουδών ακαδημαϊκού έτους 2022-2023, η πρακτική άσκηση ξεκινάει στο ΣΤ' εξάμηνο. Περιλαμβάνει την παρατήρηση τάξεων νηπιαγωγείων, τη σταδιακή συμμετοχή στις δράσεις και την αξιολόγηση των γνώσεων που έχουν αποκομίσει οι φοιτητές/τριες. Στο Ζ' εξάμηνο οι φοιτητές/τριες λαμβάνουν νέες πληροφορίες για την παρατήρηση μέσω σεμιναρίων και φροντιστηρίων. Έπειτα, σχεδιάζουν εκπαιδευτικά προγράμματα με βάση τις γνώσεις που έχουν λάβει και τέλος αξιολογούν το διδακτικό τους έργο (Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, 2023). Σύμφωνα με τον οδηγό σπουδών ακαδημαϊκού έτους 2022-2023 του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, η πρακτική άσκηση έχει στόχο την καλλιέργεια επαγγελματικής συνείδησης του/της υποψήφιου νηπιαγωγού και διεξάγεται σε τρία επίπεδα: στο Α επίπεδο, οι φοιτητές/τριες στο Γ' εξάμηνο σπουδών παρατηρούν και καταγράφουν εκπαιδευτικές διαδικασίες σε τάξεις νηπιαγωγείων. Στο Β' επίπεδο, στο Ζ' εξάμηνο οι φοιτητές/τριες παρακολουθούν το μάθημα «Σεμινάριο προετοιμασίας πρακτικής άσκησης», όπου εξασκούνται στην αξιολόγηση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και στην αναδιοργάνωσή τους. Έπειτα στο Γ' επίπεδο, στο Η' εξάμηνο οι φοιτητές/τριες παρακολουθούν το μάθημα «Πρακτική Άσκηση και Σεμινάριο Πρακτικής Άσκησης» και με βάση τις γνώσεις που έχουν αποκομίσει

σχεδιάζουν και υλοποιούν διδακτικά προγράμματα σε νηπιαγωγεία (Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 2023).

Σε αντίθεση με τα τμήματα νηπιαγωγών που αναφέρθηκαν, το Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων διεξάγει τη πρακτική άσκηση διαφορετικά. Στο 2^ο έτος, στο Γ' εξάμηνο οι φοιτητές/τριες παρακολουθούν το εργαστηριακό μάθημα «Συστηματική Παρατήρηση στο Νηπιαγωγείο» το οποίο περιλαμβάνει 4 μέρες πρακτικής σε νηπιαγωγεία του νομού. Στο Έ και ΣΤ' εξάμηνο η πρακτική διεξάγεται στο πλαίσιο του μαθήματος «Διδακτική των Φυσικών Εννοιών στο Νηπιαγωγείο Ι» και «Διδακτική των Φυσικών Εννοιών στο Νηπιαγωγείο ΙΙ» αντίστοιχα. Στο τέλος των μαθημάτων οι φοιτητές/τριες σχεδιάζουν ένα σενάριο διδασκαλίας για ένα από τα θέματα που διδάχθηκαν και το υλοποιούν σε ένα νηπιαγωγείο της επιλογής τους. Η ίδια διαδικασία γίνεται και για τα μαθήματα «Διδακτική Μαθηματικών ΙΙ» και «Πληροφορική και Εκπαίδευση – Νέες Τεχνολογίες» στο ΣΤ' εξάμηνο. Ανάλογα με τα μαθήματα που έχουν παρακολουθήσει σε προηγούμενα εξάμηνα οι φοιτητές/τριες επιλέγουν την ανάλογη διδακτική (Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 2023). Το Τμήμα Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού του Πανεπιστημίου Αιγαίου χρησιμοποιεί ένα παρόμοιο μοντέλο διεξαγωγής της πρακτικής άσκησης. Μετά τη φάση της παρατήρησης στο Δ' εξάμηνο, στο Έ' εξάμηνο οι φοιτητές/τριες παρακολουθούν τα μαθήματα «Εφαρμοσμένη Διδακτική Μαθηματικών» και «Εφαρμοσμένη Διδακτική των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) και της Διεπιστημονικής Προσέγγισης» και στο ΣΤ' εξάμηνο το μάθημα «Εφαρμοσμένη Διδακτική των Εικονιστικών Αφηγήσεων». Οι μαθητές επιλέγουν ένα από τα θέματα που συζητούνται σε αυτά τα μαθήματα και σχεδιάζουν διδακτικά πλάνα γύρω από αυτά. Στα δύο τελευταία εξάμηνα των σπουδών τους σχεδιάζουν και υλοποιούν εκπαιδευτικά προγράμματα σε βρεφονηπιακούς σταθμούς, παιδικούς σταθμούς, στην πρώτη τάξη Δημοτικών σχολείων, καθώς και σε οργανισμούς ή επιχειρήσεις που παρέχουν εκπαιδευτικές υπηρεσίες ή παράγουν εκπαιδευτικά προϊόντα (Πανεπιστήμιο Αιγαίου, 2023).

1.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας αυτής αφορούν τον τρόπο με τον οποίο οι τελειόφοιτοι/τες φοιτητές/τριες που σπουδάζουν νηπιαγωγοί κατασκευάζουν την πρακτική άσκηση ως ένα σημαντικό μέρος των σπουδών τους. Πιο συγκεκριμένα,

στο πλαίσιο ημιδομημένων συνεντεύξεων επικεντρώνεται στην ανάδειξη του προβληματισμού των φοιτητών/τριών αυτών σχετικά με ποικίλες όψεις της πρακτικής άσκησης, επειδή είναι η πρώτη τους εμπειρία ως νηπιαγωγών, όπου τους δίνεται η δυνατότητα να σχεδιάσουν και να υλοποιήσουν ένα διδακτικό σενάριο.

2. Μεθοδολογικό πλαίσιο

2.1 Η ημι-δομημένη συνέντευξη ως μέθοδος συλλογής δεδομένων

Οι συνεντεύξεις αποτελούν ένα πολύτιμο εργαλείο συλλογής δεδομένων για τους ερευνητές, καθώς μπορούν να θέσουν ερωτήσεις για τα ίδια θέματα σε όλους τους ερωτώμενους και να συγκρίνουν ευκολότερα τις απαντήσεις τους, κάτι που διευκολύνει τη διαδικασία της κωδικοποίησης. Οι παραδοσιακές συνεντεύξεις αποσκοπούν στο να υπολογίσουν τη συνέπεια στις απαντήσεις των ερωτώμενων, η οποία αντανακλά αυθεντικές απαντήσεις. Αντίθετα, στην ανάλυση λόγου, η συνέπεια αντιπροσωπεύει απαντήσεις που αντλήθηκαν από ένα περιορισμένο αριθμό εμπειριών του ερωτώμενου και έτσι δεν μπορούμε να υπολογίσουμε το βαθμό στον οποίο λογοδοτούν οι άνθρωποι. Αυτό όμως δεν σημαίνει πως η συνέπεια δεν είναι σημαντική για την ανάλυση λόγου, αντίθετα είναι χρήσιμη στο να εντοπίσει ο ερευνητής επαναλαμβανόμενα μοτίβα στον τρόπο που απαντούν οι ερωτώμενοι.

Για να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο όπου μπορούμε να εντοπίσουμε εύκολα τις λογοδοτήσεις και τη μεταβλητότητα των απαντήσεων του ερωτώμενου, πρέπει στη συνέντευξη να τεθούν τα ίδια ζητήματα για πολλά και διαφορετικά θέματα περισσότερες από μία φορές, έτσι ώστε από τη σύγκριση των απαντήσεων να μπορέσουμε να βρούμε κάποια κοινά χαρακτηριστικά. Ακόμα, οι ερωτήσεις που θα διατυπώσει ο ερευνητής πρέπει να είναι διευκρινιστικές για να δοθεί στον ερωτώμενο μια ποικιλία απόψεων και προβληματισμών προς σχολιασμό. Είναι σημαντικό, ο ερευνητής να έχει έναν ενεργό ρόλο στη συνέντευξη, για να μπορέσει να θέσει ένα ανοιχτό πλαίσιο όπου μπορεί να γίνει διάλογος και ο ερωτώμενος να νιώσει άνετα να εκφράσει τις απόψεις του και να προσφέρει αυθεντικές απαντήσεις, επομένως οι ερωτήσεις πρέπει να είναι λιγότερο τυποποιημένες και να μην έχουν τη μορφή ερεθίσματος, στο οποίο αντιστοιχεί μια αντίδραση και όχι μια αυθεντική απάντηση. (Potter & Wetherell, 2009, σσ. 226-228). Σύμφωνα με τον Mishler, για να αποφύγουμε το μοντέλο «ερέθισμα-αντίδραση» πρέπει να ορίσουμε τις συνεντεύξεις ως γλωσσικά συμβάντα ή γλωσσικές δραστηριότητες, δηλαδή να λάβουμε υπόψιν ότι ακόμα και σε έναν διάλογο χρησιμοποιούνται επικοινωνιακοί κανόνες. Βλέποντας τις

συνεντεύξεις ως διαλόγους, πολλοί ερευνητές ανακάλυψαν προβλήματα στη παραδοσιακή προσέγγιση της συνέντευξης, όπως την ασάφεια μεταξύ ερωτώμενου και συνεντευκτή όσον αφορά το νόημα των ερωτήσεων. Οι ερωτώμενοι καταλαβαίνουν μέσα από τον τρόπο που αντιμετωπίζουν οι συνεντευκτές τις απαντήσεις τους το νόημα των ερωτήσεων, πως πρέπει να απαντήσουν αλλά και πως εκτίμησε ο συνεντευκτής την αρχική απάντηση, για παράδειγμα αν ο συνεντευκτής νιώθει την ανάγκη να κάνει την ίδια ερώτηση δύο φορές, τότε προφανώς δεν έλαβε την απάντηση που επιθυμούσε τη πρώτη φορά. Έτσι όμως, ο ερωτώμενος αρχίζει να αμφισβητεί τις απαντήσεις τους και σταδιακά να είναι όλο και πιο αβέβαιος για αυτές και να απαντά με βάση τι πιστεύει πως θέλει να απαντήσει ο συνεντευκτής, με αποτέλεσμα να μην είναι αυθεντικές οι απαντήσεις του. Από την άλλη μεριά, ο συνεντευκτής οφείλει να βοηθήσει τον ερωτώμενο να κατανοήσει ποιο είναι το νόημα της ερώτησης για να λάβει την απάντηση που θέλει. Μια μέση λύση, είναι να υπάρχει μια αμοιβαία κατανόηση του νοήματος των ερωτήσεων και των απαντήσεων, ο συνεντευκτής πρέπει να αποδέχεται και επαναδιατυπώσεις των ερωτήσεων από τους ερωτώμενους, αφού μπορεί στη πορεία του διαλόγου να αποσπάσει με περαιτέρω ερωτήσεις τις πληροφορίες που χρειάζεται και ο ερωτώμενος να έχει αυτοπεποίθηση στις απαντήσεις του. Ωστόσο, ακόμα και αν ληφθεί αυτή η λύση υπόψιν, τα νοήματα μέσα σε έναν διάλογο δεν είναι ποτέ σταθερά, γιατί είναι κάτι που εξελίσσεται συνεχώς από τους συνομιλητές (Mishler, 1996).

2.2 Η κοινωνικοψυχολογική ανάλυση λόγου ως μέθοδος ανάλυσης δεδομένων

Οι λογοδοτήσεις είναι ο τρόπος που χρησιμοποιούμε τον λόγο για να επεξηγήσουμε ασυνήθιστες και παράξενες ενέργειες ή συμπεριφορές. Όταν επιδεικνύουμε μια ασυνήθιστη συμπεριφορά ή κάνουμε κάτι περίεργο, τότε θέλουμε να αιτιολογήσουμε τον εαυτό μας, έτσι ώστε να αποφύγουμε την αποδοκιμασία και τη κριτική από άλλους. Οι λογοδοτήσεις αποτελούν έναν αξιοσημείωτο τομέα για μελέτη, γιατί τις χρησιμοποιούμε συχνά στην καθημερινότητα μας και γιατί μας βοηθούν να εκτιμήσουμε τα ευρήματα πειραμάτων και θεωριών της Κοινωνικής Ψυχολογίας που αφορούν τη χρήση της γλώσσας. Το άρθρο «A plea for excuses» του Austin που εκδόθηκε το 1961, αποτελεί σημείο εκκίνησης για την εξέταση των λογοδοτήσεων. Σύμφωνα με τον Austin, οι λογοδοτήσεις αξίζει να μελετηθούν, πρώτον, επειδή μας βοηθούν να αντιληφθούμε πως προκύπτουν τα κοινωνικά πλαίσια

και δεύτερον, επειδή μπορούν να μας φέρουν πιο κοντά στο να κατανοήσουμε τις αιτίες των πράξεων μας, καθώς και κατά πόσο αυτές επηρεάζονται από την ελεύθερη βούληση. Ο Austin υποστήριξε ότι σε περιπτώσεις που οι άνθρωποι προβαίνουν σε λογοδοτήσεις πρέπει να μελετάμε πως διατυπώνουν την ελευθερία και τον περιορισμό και τι προσπαθούν να πετύχουν με αυτές τις διατυπώσεις. Η πιο αξιοσημείωτη συνεισφορά του Austin στην Κοινωνική Ψυχολογία είναι η διάκριση μεταξύ δύο ειδών λογοδοσίας: των δικαιολογιών και των δικαιολογήσεων. Χρησιμοποιούμε δικαιολογίες για να αποδείξουμε ότι μια κακή πράξη ή συμπεριφορά οφείλεται σε εξωτερικό παράγοντα, ενώ χρησιμοποιούμε δικαιολογήσεις για να αιτιολογήσουμε τις πράξεις μας ως επιτρεπτές.

Η διάκριση μεταξύ δικαιολογήσεων του Austin απασχόλησε τους κοινωνιολόγους Marvin Scott και Stanford Lyman στο άρθρο τους για τις λογοδοτήσεις που δημοσιεύθηκε το 1968. Υποστήριξαν ότι οι λογοδοτήσεις αντλούνται από προϋπάρχουσες πηγές και διατυπώνονται με ένα συγκεκριμένο λεξιλόγιο ανάλογα με το κοινωνικό πλαίσιο. Επιπλέον, ανακάλυψαν διαφορετικά είδη δικαιολογιών, όπως την επίκληση ατυχήματος, αλλά και διαφορετικές τεχνικές δικαιολόγησης, όπως την άρνηση βλάβης. Ακόμα, οι Semin και Manstead πρόσθεσαν τρεις νέες κατηγορίες στις δικαιολογίες και δικαιολογήσεις: τη συνγνώμη, η οποία υποδεικνύει ότι αναλαμβάνουμε τις ευθύνες μας, το αίτημα, το οποίο χρησιμοποιούμε για να λάβουμε έγκριση για μια πράξη που μπορεί να δημιουργήσει αρνητική αντίδραση και τέλος την αποποίηση, με την οποία στοχεύουμε στο να αποφύγουμε αρνητικές αντιδράσεις πριν από μια πράξη. Αξίζει να σημειωθεί, ότι με την αποποίηση επιχειρούμε να αποφύγουμε την απόδοση μιας αρνητικής ταυτότητας, για παράδειγμα εάν κάποιος πει «δεν συμφωνώ με τα στερεότυπα που υπάρχουν για αυτή τη φυλή» προτού μιλήσει για αυτό το θέμα, τότε προσπαθεί να πείσει τον συνομιλητή ότι δεν είναι ρατσιστής. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, ερευνητές όπως οι Schlenker και Darby και ο Ungar διεξήγαγαν πειράματα, χρησιμοποιώντας σενάρια όπου άτομα έπρεπε να λογοδοτήσουν για τις πράξεις τους, με στόχο να εξετάσουν τις λογοδοτήσεις σε ένα πιο ρεαλιστικό περιβάλλον. Τα αποτελέσματα αυτών των πειραμάτων έδειξαν πως όσο μεγαλύτερο το μερίδιο ευθύνης που φέρει το άτομο, τόσο πιο προσεγμένες και λεπτομερείς οι δικαιολογήσεις ή δικαιολογίες. Ωστόσο, υπάρχουν αμφιβολίες για την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων αυτών των πειραμάτων. Αρχικά, όταν χρησιμοποιούνται σενάρια τα αποτελέσματα των

πειραμάτων βασίζονται στη φαντασία των συμμετεχόντων, απαντούν με βάση τι θεωρούν πως θα έκαναν στη συγκεκριμένη περίπτωση, όμως κανείς δεν ξέρει πραγματικά πως θα αντιδράσει στην πραγματικότητα. Ακόμα, οι συμμετέχοντες δίνουν προσοχή στη συμπεριφορά των πειραματικών συνεργών, οι οποίοι υποδύονται ένα ρόλο και μπορεί ενδεχομένως να μην είναι αρκετά πειστικοί για τους συμμετέχοντες. Επίσης, οι συμμετέχοντες είναι άγνωστοι μεταξύ τους και οι λογοδοτήσεις εξετάζονται μόνο σε επίσημο πλαίσιο, όπου γίνεται χρήση συγκεκριμένων γλωσσικών μορφών.

Μια εναλλακτική προσέγγιση στη μελέτη των λογοδοτήσεων είναι η ανάλυση συνομιλίας. Σύμφωνα με τους αναλυτές συνομιλίας, οι λογοδοτήσεις πρέπει να εξεταστούν με βάση τη θέση τους σε μια συνομιλία. Ένα από τα δομικά χαρακτηριστικά των συνομιλιών είναι τα ζεύγη γειννίας, όπου το πρώτο μέρος παράγεται από έναν ομιλητή και το δεύτερο από έναν άλλον, όπως για παράδειγμα μια ερώτηση και μια απάντηση. Ωστόσο, επειδή υπάρχουν πολλά πιθανά δεύτερα μέρη, πρέπει να λάβουμε υπόψη και ένα άλλο χαρακτηριστικό συνομιλίας, τη δομή προτίμησης. Σύμφωνα με τη δομή προτίμησης, τα δεύτερα μέρη των ζευγών γειννίας ταξινομούνται σε προτιμώμενες ή αναμενόμενες απαντήσεις και σε μη προτιμώμενες ή μη αναμενόμενες απαντήσεις. Για παράδειγμα, αν το πρώτο μέρος του ζεύγους γειννίας είναι μια πρόσκληση τότε η αποδοχή της πρόσκλησης ως δεύτερο μέρος είναι η προτιμώμενη απάντηση, ενώ η άρνηση είναι η μη προτιμώμενη απάντηση. Επομένως, η απάντηση που βρίσκεται πιο κοντά με τις επιθυμίες του ομιλητή του πρώτου μέρους είναι η προτιμώμενη απάντηση, ενώ η μη προτιμώμενη απάντηση περιλαμβάνει σχεδόν πάντα ένα είδος λογοδότησης, με στόχο την αποφυγή σύγκρουσης ή προσβολής του άλλου ομιλητή. Αξίζει να σημειωθεί, πως μελετώντας τη χρήση λογοδοτήσεων σε ζεύγη γειννίας, διαπιστώνουμε πως συχνά ο πρώτος ομιλητής αναμένει μια λογοδότηση, πράγμα που σημαίνει πως οι άνθρωποι έχουν τη δυνατότητα να ερμηνεύσουν σημάδια των ομιλητών στο λόγο, όπως για παράδειγμα μια παύση πριν απαντήσουν, ως μια ένδειξη ότι θα ακολουθήσει μια μη προτιμώμενη απάντηση.

Συμπερασματικά, οι λογοδοτήσεις αποτελούν στοιχεία λόγου που παράγονται στο δεύτερο μέρος ενός ζεύγους γειννίας όταν πρόκειται για μια μη προτιμώμενη απάντηση. Προσαρμόζονται ανάλογα με το κοινωνικό πλαίσιο, αν είναι επίσημο ή

ανεπίσημο και με τον συνομιλητή, αν είναι γνωστός μας ή άγνωστος (Potter & Wetherell, σσ. 219-244)

2.3 Αναμενόμενα αποτελέσματα

Η εργασία αυτή στοχεύει στο να αναδείξει πώς κατανοούν την πρακτική άσκηση οι τελειόφοιτοι/ες φοιτητές/τριες που σπουδάζουν νηπιαγωγοί, μέσω της ανάλυσης των λογοδοτήσεων στο πλαίσιο των ημιδομημένων συνεντεύξεων. Έτσι, μπορεί να συμβάλει τόσο στην παραγωγή γνώσης σχετικά με την πρακτική άσκηση αναδεικνύοντας τον λόγο των ίδιων των φοιτητών/τριών/τριών ως πεδίο κατασκευής της επαγγελματικής τους ταυτότητας, όσο και προσφέροντας μια διαφορετική αναλυτική οπτική στη σχετική ποιοτική έρευνα.

2.4 Η διαδικασία της συλλογής δεδομένων και οι συμμετέχοντες

2.4.1 Συμμετέχοντες

Για τη συλλογή των δεδομένων της έρευνας απευθύνθηκα σε τελειόφοιτες συμφοιτήτριες του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών της Φλώρινας. Το σύνολο των συμμετεχουσών ήταν 10 και ήταν όλες κορίτσια. Η προσέγγιση των συμμετεχουσών έγινε με φιλική συζήτηση και ενημέρωση για το θέμα της παρούσας εργασία και τη διαδικασία της συνέντευξης. Στην περίοδο συλλογής των δεδομένων 6 από τις συμμετέχουσες πραγματοποιούσαν την πρακτική τους άσκηση του 4^{ου} έτους, ενώ οι υπόλοιπες 4 θα την πραγματοποιούσαν στο επόμενο εξάμηνο.

2.4.2 Συλλογή δεδομένων

Η συλλογή των δεδομένων έγινε με τη μορφή ημι-δομημένων συνεντεύξεων. Διήρκεσε από τον Νοέμβριο του 2022 έως και τον Φεβρουάριο του 2023, κατά τη διάρκεια του 7^{ου} εξαμήνου. Δύο από τις συνεντεύξεις έγιναν δια ζώσης, μία στην οικία μου και μία σε χώρο της σχολής, ενώ οι υπόλοιπες έγιναν διαδικτυακά, δύο μέσω κλήσης στην πλατφόρμα του zoom και οι υπόλοιπες 6 μέσω κλήσης στην πλατφόρμα του messenger. Οι περισσότερες συνεντεύξεις είχαν διάρκεια 40-45 λεπτά, ενώ κάποιες διήρκεσαν μία με μιάμιση ώρες. Οι συνεντεύξεις ηχογραφήθηκαν, έπειτα από συναίνεση των συμμετεχουσών και απομαγνητοφωνήθηκαν. Έγιναν 22 ερωτήσεις από τις οποίες αναλύθηκαν οι 14. Τα θέματα που συζητήθηκαν κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων ήταν: η αποτελεσματικότητα των μαθημάτων της σχολής, εμπειρίες από την πρακτική άσκηση (του 2^{ου} και 4^{ου} έτους, καθώς και οποιαδήποτε άλλο είδος πρακτικής άσκησης), εμπειρίες από εργασία σε επίπεδο επαγγέλματος με παιδιά, η οργάνωση

της πρακτικής άσκησης από τους/τις υπεύθυνους/νες διδάσκοντες/ουσες και η άσκηση του επαγγέλματος νηπιαγωγού μετά τις σπουδές.

2.4.3 Ημερολόγια συνεντεύξεων

Συμμετέχουσα 1

Η συμμετέχουσα 1, βρίσκεται στο τέταρτο έτος των σπουδών της. Δεν έχει παρακολουθήσει τη διαδικασία της παρατήρησης στη πρακτική του τρίτου εξαμήνου, λόγω κορονοϊού, ή οποιοδήποτε άλλο είδος πρακτικής άσκησης. Δεν έχει πραγματοποιήσει ακόμα την πρακτική άσκηση του τέταρτου έτους. Έχει εμπειρία σε επίπεδο επαγγέλματος με παιδιά, μέσω της εργασίας της σε παιδικό σταθμό. Η συνέντευξη έλαβε μέρος στο σπίτι μου και διήρκησε 30 λεπτά. Ήταν εύκολη η προσέγγιση της για συνέντευξη, καθώς είναι συμφοιτήτρια μου. Γενικότερα, κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ήταν αρκετά χαλαρή και πρόθυμη να βοηθήσει. Είδε τις ερωτήσεις από το προηγούμενο βράδυ και της διευκρίνισα πως δεν χρειάζεται κάποια προετοιμασία.

Συμμετέχουσα 2

Η συμμετέχουσα 2, βρίσκεται στο τέταρτο έτος των σπουδών της. Η συνέντευξη έλαβε μέρος σε χώρο της σχολής και διήρκησε περίπου 20 λεπτά. Ήταν εύκολη η προσέγγιση της για συνέντευξη, καθώς είναι συμφοιτήτρια μου. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης έγιναν αρκετές διακοπές, λόγω φασαρίας στο χώρο της σχολής. Δεν είχε διαβάσει τις ερωτήσεις από πριν, ήξερε μόνο το θέμα της πτυχιακής μου. Ήταν πρόθυμη να με βοηθήσει, όμως ήταν αγχωμένη για το αν θα απαντήσει με επάρκεια στις ερωτήσεις. Δεν έχει παρακολουθήσει τη διαδικασία της παρατήρησης στη πρακτική του τρίτου εξαμήνου, λόγω κορονοϊού. Έχει πραγματοποιήσει τη διευρυμένη πρακτική της άσκηση κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2021-2022, σε δικηγορικό γραφείο της Φλώρινας, με καθήκοντα γραμματέα. Έχει δουλέψει μαζί με παιδιά του χωριού της με δική της πρωτοβουλία. Δεν έχει πραγματοποιήσει ακόμα την πρακτική άσκηση του τέταρτου έτους.

Συμμετέχουσα 3

Η συμμετέχουσα 3 βρίσκεται στο τέταρτο έτος των σπουδών της. Ήταν εύκολη η προσέγγιση της για συνέντευξη, καθώς είναι συμφοιτήτρια μου. Η συνέντευξη έγινε μέσω κλήσης στο ζουμ και διήρκησε περίπου μια ώρα και 20 λεπτά. Υπήρξαν αρκετές διακοπές λόγω του χρονικού ορίου της πλατφόρμας και τεχνικών

προβλημάτων. Δεν έχει παρακολουθήσει τη διαδικασία της παρατήρησης στη πρακτική του τρίτου εξαμήνου, λόγω κορονοϊού και έχει πραγματοποιήσει την πρακτική άσκηση του τέταρτου έτους σε νηπιαγωγείο της Φλώρινας. Δεν έχει πραγματοποιήσει τη διευρυμένη πρακτική άσκηση ή πρακτική άσκηση σε κάποιο άλλο τμήμα. Ήταν πρόθυμη να συμμετάσχει και δεν είχε δει τις ερωτήσεις πριν τη συνέντευξη. Ανησύχησε κάποιες φορές αν οι απαντήσεις της ήταν σωστές ή λάθος.

Συμμετέχουσα 4

Η συμμετέχουσα 4, βρίσκεται στο τέταρτο έτος των σπουδών της. Ήταν εύκολη η προσέγγιση της για συνέντευξη, καθώς είναι συμφοιτήτρια μου. Δεν έχει παρακολουθήσει τη διαδικασία της παρατήρησης στη πρακτική του τρίτου εξαμήνου, λόγω κορονοϊού και δεν έχει πραγματοποιήσει ακόμα την πρακτική άσκηση του τέταρτου έτους. Δεν έχει εμπειρία σε επίπεδο επαγγέλματος με παιδιά. Έχει πραγματοποιήσει τη διευρυμένη πρακτική της άσκηση σε ΚΔΑΠ της Πρέβεζας, κατά το σχολικό έτος 2021-2022 σε θέση βοηθού νηπιαγωγού. Η συνέντευξη έγινε μέσω ζουμ και διήρκεσε περίπου 50 λεπτά. Ήταν πρόθυμη να συμμετάσχει και δεν είχε δει τις ερωτήσεις πριν τη συνέντευξη. Υπήρχαν αρκετά μεγάλες παύσεις μετά από κάθε ερώτηση και ενώ απαντούσε, καθώς έπαιρνε αρκετό χρόνο για να σκεφτεί και να απαντήσει με επάρκεια. Ανησύχησε αρκετές φορές ότι επαναλαμβάνεται και προβληματίστηκε για το πώς να θέσει τις απαντήσεις τις. Είχε περισσότερη αυτοπεποίθηση στις απαντήσεις της για τη διευρυμένη πρακτική άσκηση, παρά για την πρακτική του 4^{ου} έτους.

Συμμετέχουσα 5

Η συμμετέχουσα 5 βρίσκεται στο τέταρτο έτος των σπουδών της. Η συνέντευξη έγινε μέσω κλήσης στο messenger και διήρκεσε για μία ώρα και 42 λεπτά. Ήταν εύκολη η προσέγγιση της για συνέντευξη, καθώς είναι συμφοιτήτρια μου. Δεν έχει παρακολουθήσει τη διαδικασία της παρατήρησης στη πρακτική του τρίτου εξαμήνου, λόγω κορονοϊού και έχει πραγματοποιήσει την πρακτική άσκηση του τετάρτου έτους σε νηπιαγωγείο της Φλώρινας. Έχει πραγματοποιήσει τη διευρυμένη πρακτική της άσκηση στον ιδιωτικό βρεφονηπιακό σταθμό «Διάνα» της Φλώρινας σε μεταβρεφικό τμήμα με παιδιά ηλικίας 1 έως 3 ετών και στο τμήμα των νηπίων τους μήνες Αύγουστος-Σεπτέμβριος. Έχει αναλάβει τη φύλαξη παιδιών σε νηπιακές ηλικίες. Η συμμετέχουσα ήταν πρόθυμη να συμμετάσχει, είχε δει τις

ερωτήσεις πριν τη συνέντευξη και απάντησε με άνεση και σχεδόν αμέσως στις ερωτήσεις. Επίσης, ανέφερε ότι είναι πρόθυμη να απαντήσει σε συμπληρωματικές ερωτήσεις μετά τη συνέντευξη αν χρειαστεί. Σε κάποια σημεία εξέφρασε αμφιβολία για το αν είναι χρήσιμες οι απαντήσεις της.

Συμμετέχουσα 6

Η συμμετέχουσα 6 βρίσκεται στο τέταρτο έτος των σπουδών της. Η συνέντευξη έγινε μέσω κλήσης στο messenger και διήρκησε για μία ώρα και 34 λεπτά. Ήταν εύκολη η προσέγγιση της για συνέντευξη, καθώς είναι συμφοιτήτρια μου. Δεν έχει παρακολουθήσει τη διαδικασία της παρατήρησης στη πρακτική του τρίτου εξαμήνου, λόγω κορονοϊού και έχει πραγματοποιήσει την πρακτική άσκηση του τετάρτου έτους σε νηπιαγωγείο της Φλώρινας. Έχει πραγματοποιήσει τη διευρυμένη πρακτική της άσκηση στη δημόσια βιβλιοθήκη της Κοζάνης τους μήνες Αύγουστος-Σεπτέμβριος. Δεν έχει εμπειρίες σε επίπεδο επαγγέλματος με παιδιά. Έχει συμμετάσχει σε εθελοντική εργασία με παιδιά στη δημόσια βιβλιοθήκη της Κοζάνης. Ήταν πρόθυμη να συμμετάσχει και απαντούσε στις ερωτήσεις με άνεση. Είχε διαβάσει τις ερωτήσεις πριν τη συνέντευξη.

Συμμετέχουσα 7

Η συμμετέχουσα 7 βρίσκεται στο τέταρτο έτος των σπουδών της. Η συνέντευξη έγινε μέσω κλήσης στο messenger και διήρκησε για περίπου μία ώρα. Ήταν εύκολη η προσέγγιση της για συνέντευξη, καθώς είναι συμφοιτήτρια μου. Δεν έχει παρακολουθήσει τη διαδικασία της παρατήρησης στη πρακτική του τρίτου εξαμήνου, λόγω κορονοϊού και έχει πραγματοποιήσει την πρακτική άσκηση του τετάρτου έτους σε νηπιαγωγείο της Φλώρινας. Δεν έχει πραγματοποιήσει τη διευρυμένη πρακτική άσκηση ή πρακτική άσκηση σε κάποιο άλλο τμήμα. Έχει φυλάξει παιδιά σε ηλικίες από τριών έως και δέκα ετών. Η συμμετέχουσα ήταν πρόθυμη να συμμετάσχει και απαντούσε με άνεση στις ερωτήσεις. Κάποιες φορές εξέφρασε προβληματισμούς για το αν οι απαντήσεις τις είναι επιτρεπτές.

Συμμετέχουσα 8

Η συμμετέχουσα 8, βρίσκεται στο τέταρτο έτος των σπουδών της. Δεν έχει παρακολουθήσει τη διαδικασία της παρατήρησης στη πρακτική του τρίτου εξαμήνου, λόγω κορονοϊού, ή οποιοδήποτε άλλο είδος πρακτικής άσκησης, ωστόσο έχει

παρατηρήσει τάξη νηπιαγωγείου στον προσωπικό της χρόνο. Δεν έχει πραγματοποιήσει ακόμα την πρακτική άσκηση του τέταρτου έτους. Δεν έχει κάποια εμπειρία επαγγέλματος με τα παιδιά. Η συνέντευξη έγινε μέσω κλήσης στο messenger και διήρκησε για μία ώρα. Ήταν εύκολη η προσέγγιση της για συνέντευξη, καθώς είναι συμφοιτήτρια μου. Η συμμετέχουσα ήταν πρόθυμη να συμμετάσχει, είχε δει τις ερωτήσεις πριν τη συνέντευξη και απάντησε με άνεση και σχεδόν αμέσως στις ερωτήσεις. Επίσης, ανέφερε ότι είναι πρόθυμη να απαντήσει σε συμπληρωματικές ερωτήσεις μετά τη συνέντευξη αν χρειαστεί.

Συμμετέχουσα 9

Η συμμετέχουσα 9 βρίσκεται στο τέταρτο έτος των σπουδών της. Η συνέντευξη έγινε μέσω κλήσης στο messenger και διήρκησε για 41 λεπτά. Ήταν εύκολη η προσέγγιση της για συνέντευξη, καθώς είναι συμφοιτήτρια μου. Δεν έχει παρακολουθήσει τη διαδικασία της παρατήρησης στη πρακτική του τρίτου εξαμήνου, λόγω κορονοϊού, αλλά έχει παρατηρήσει τάξη σε παιδικό σταθμό σε προσωπικό της χρόνο. Έχει πραγματοποιήσει την πρακτική άσκηση του τέταρτου έτους σε νηπιαγωγείο της Φλώρινας. Δεν έχει πραγματοποιήσει τη διευρυμένη πρακτική άσκηση ή πρακτική άσκηση σε κάποιο άλλο τμήμα. Έχει φοιτήσει σε ΙΕΚ φυσικοθεραπείας. Δεν έχει εμπειρίες σε επίπεδο επαγγέλματος με τα παιδιά. Η συμμετέχουσα ήταν πρόθυμη να συμμετάσχει και απάντησε με άνεση και αρκετά γρήγορα στις ερωτήσεις. Είχε διαβάσει τις ερωτήσεις πριν τη συνέντευξη.

Συμμετέχουσα 10

Η συμμετέχουσα 10 βρίσκεται στο τέταρτο έτος των σπουδών της. Η συνέντευξη έγινε μέσω κλήσης στο messenger και διήρκησε για περίπου 45 λεπτά. Ήταν εύκολη η προσέγγιση της για συνέντευξη, καθώς είναι συμφοιτήτρια μου. Δεν έχει παρακολουθήσει τη διαδικασία της παρατήρησης στη πρακτική του τρίτου εξαμήνου, λόγω κορονοϊού και έχει πραγματοποιήσει την πρακτική άσκηση του τέταρτου έτους σε νηπιαγωγείο της Φλώρινας. Δεν έχει πραγματοποιήσει τη διευρυμένη πρακτική άσκηση ή πρακτική άσκηση σε κάποιο άλλο τμήμα. Έχει εργαστεί σε παιδότοπο, σε παιδική κατασκήνωση και κατά διαστήματα έχει φυλάξει παιδιά. Ήταν πρόθυμη να συμμετάσχει και απαντούσε στις ερωτήσεις με άνεση. Είχε διαβάσει τις ερωτήσεις πριν τη συνέντευξη.

2.5 Η διαδικασία της ανάλυσης

Η ανάλυση των δεδομένων έγινε με τη μέθοδο της ανάλυσης λόγου. Η ανάλυση λόγου μελετά τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι κατασκευάζουν εκδοχές του κοινωνικού κόσμου. Ένα από τα βασικά συστατικά της ανάλυσης λόγου είναι η μελέτη της χρήσης της γλώσσας με στόχο οι άνθρωποι να μας πείσουν, να κατηγορήσουν, να δικαιολογήσουν τις πράξεις ή απόψεις τους. Ωστόσο, οι άνθρωποι δεν χρησιμοποιούν πάντα τη γλώσσα για αυτούς τους σκοπούς με έμμεσο τρόπο, επομένως οι αναλυτές καλούνται να αναλύσουν τη λειτουργία της γλώσσας από τα συμφοραζόμενα (Potter & Wetherell, 2009).

Προκειμένου να γίνει αυτή η διαδικασία στην παρούσα έρευνα, ακολούθησα το μοντέλο DAM (Discursive Action Model) των Edwards και Potter, το οποίο αποτελεί ένα σχέδιο που σκιαγραφεί χαρακτηριστικά τα οποία διακρίνονται από πρακτικές λόγου καθώς και τις σχέσεις που έχουν μεταξύ τους. Το μοντέλο αυτό αποτελείται από τρεις κατηγορίες: την ενέργεια, το γεγονός και το συμφέρον και τη λογοδοσία. Η ενέργεια αφορά τη σκοπιμότητα του μοντέλου να μελετήσει τη λειτουργία της γλώσσας σε φυσικές, αβίαστες αλληλεπιδράσεις και συγκεκριμένα τον τρόπο που άνθρωποι ανακαλούν και περιγράφουν συμβάντα, καθώς και σε ποιον αποδίδουν τις ευθύνες για αυτά. Ένα από τα πιο διάχυτα χαρακτηριστικά που έχουν αναδυθεί από τη μελέτη του τρόπου που οι άνθρωποι ανακαλούν γεγονότα και αποδίδουν ευθύνες είναι το συμφέρον τους, που αναφέρεται στη δεύτερη κατηγορία του μοντέλου. Ο καθένας που περιγράφει ένα συμβάν από το παρελθόν ή αποδίδει ευθύνες για κάτι σε κάποιον, ρισκάρει να αμφισβητηθούν τα λεγόμενα του λόγω του συμφέροντος του. Επομένως, βρίσκεται σε δίλλημα για το πώς να αποδώσει ευθύνες εξυπηρετώντας το συμφέρον του, χωρίς όμως να αμφισβητείται, λόγω αυτής της εξυπηρέτησης. Αυτό μπορεί να γίνει αποδίδοντας ευθύνες έμμεσα σε κάποιον, ή παρέχοντας μια περιγραφή που φαινομενικά δεν εξυπηρετεί κάποιο συμφέρον, αλλά εμπεριέχει υπονοούμενα, δηλαδή η περιγραφή πρέπει να παρουσιάζεται ως γεγονός, ή να είναι οργανωμένη με έναν τρόπο, ώστε να μην μπορεί να διαψευσθεί. Οι Edwards και Potter παραθέτουν μια λίστα με τις βασικές τεχνικές που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή τέτοιων περιγραφών. Πρώτη τεχνική είναι η κατηγοριοποίηση. Άνθρωποι που ανήκουν σε συγκεκριμένες κατηγορίες αναμένεται να έχουν συγκεκριμένες γνώσεις ή δεξιότητες, επομένως η εγκυρότητα των λεγόμενων τους εξαρτάται από τη κατηγορία στην οποία ανήκουν. Δεύτερη τεχνική είναι η

παραστατική περιγραφή, την οποία χρησιμοποιούμε για να παρουσιάσουμε τους εαυτούς μας ως καλούς παρατηρητές και να ενισχύσουμε την εγκυρότητα των λεγόμενων μας. Τρίτη τεχνική είναι η αφήγηση, η οποία μπορεί να ενισχύσει την αξιοπιστία των λεγόμενων μας, καθώς μπορούμε να περιγράψουμε τα γεγονότα με τον τρόπο που μας συμφέρει. Τέταρτη τεχνική είναι η συστηματική ασάφεια. Ενώ οι λεπτομερείς περιγραφές ενισχύουν την αξιοπιστία μας, μπορούν να δώσουν την ευκαιρία στον ακροατή να τις αντικρούσει. Αντίθετα, κάνοντας γενικές και αόριστες περιγραφές μπορούμε να δώσουμε τις απαραίτητες πληροφορίες χωρίς να αφήνουμε υπονοούμενα που μπορούν εύκολα να εντοπιστούν. Πέμπτη τεχνική είναι η περιγραφή εμπειριών, όπου περιγράφουμε τα γεγονότα χωρίς να τοποθετήσουμε τον εαυτό μας ως παρατηρητή, ή παρουσιάζοντας τον ρόλο μας ως δευτερεύοντα. Έκτη τεχνική είναι η ρητορική του επιχειρήματος, όπου παρουσιάζουμε τα γεγονότα ως λογικά συμβάντα που μπορεί να κατανοήσει ο καθένας, δίνοντας έτσι μια αίσθηση λογικής που καθησυχάζει τον ακροατή. Έβδομη τεχνική είναι η παρουσίαση ακραίων περιπτώσεων, όπου χρησιμοποιούμε την υπερβολή για να κάνουμε τις περιγραφές μας πιο αξιόπιστες. Μια ακόμα τεχνική είναι η συναίνεση και επιβεβαίωση, όπου ενισχύουμε την εγκυρότητα της περιγραφής μας παρουσιάζοντας την ως κάτι που μπορούν να επιβεβαιώσουν και άλλα άτομα. Τελευταία τεχνική είναι η δημιουργία λίστας και αντιπαραβολών. Οι λίστες χρησιμοποιούνται για τη κατασκευή ολοκληρωμένων και αντιπροσωπευτικών περιγραφών, ενώ χρησιμοποιώντας αντιπαραβολές παρουσιάζουμε την εμπειρία μας ως μια πραγματική εκδοχή των γεγονότων σε αντίθεση με μια εναλλακτική εκδοχή που παρουσιάζεται με έναν μη πειστικό και προβληματικό τρόπο.

Η τρίτη κατηγορία του μοντέλου DAM αφορά τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι λογοδοτούν για τον εαυτό τους στις περιγραφές τους. Πολλές φορές καθώς περιγράφουμε ένα γεγονός αποδίδοντας ευθύνες σε καταστάσεις και ανθρώπους μας απασχολεί ιδιαίτερα το γεγονός ότι παρουσιάζουμε μια εκδοχή των δικών μας ευθυνών. Παράλληλα, αποδίδοντας ευθύνες στον εαυτό μας ταυτόχρονα αποδίδουμε ευθύνες και σε ανθρώπους και καταστάσεις. Ένα σημαντικό στοιχείο που αναδεικνύει το μοντέλο DAM είναι η βάση των λογοδοτήσεων, δηλαδή αν γίνονται άμεσα ή έμμεσα. Σε μία περιγραφή μπορούμε είτε να αναλάβουμε τις ευθύνες για τις πράξεις μας, είτε να απομακρύνουμε τον εαυτό μας από αυτές ανάλογα με τη κατασκευή της περιγραφής μας (Edwards & Potter, 1992)

Στην παρούσα έρευνα η ανάλυση των δεδομένων διεξάχθηκε σε τρεις φάσεις. Στην πρώτη φάση μελετήθηκαν οι απαντήσεις όλων των συμμετεχόντων για την κάθε ερώτηση. Στη δεύτερη φάση επιλέχθηκαν τα αποσπάσματα που αναλύθηκαν. Η επιλογή των αποσπασμάτων έγινε με βάση την επάρκεια των απαντήσεων των συμμετεχουσών, το πόσο λεπτομερείς ήταν και τις λογοδοτήσεις που παρατηρήθηκαν. Στην τρίτη φάση έγινε η ανάλυση των αποσπασμάτων, με βάση τις τεχνικές κατασκευής των γεγονότων των Edwards και Potter και τη θεωρία των Potter και Wetherell για τις λογοδοτήσεις. Η παρούσα ανάλυση επικεντρώνεται στην κατασκευή εικόνας της «ιδανικής» νηπιαγωγού από τις συμμετέχουσες, στη χρήση λιστών για την περιγραφή των εμπειριών των συμμετεχουσών στην πρακτική άσκηση, στην επανάληψη όρων, όπως η παιδοκεντρική μέθοδος διδασκαλίας, στον τρόπο που λογοδοτούν οι συμμετέχουσες για τις ενέργειες τους κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης, καθώς και στις ευθύνες που αποδίδουν για την οργάνωση, την εμπειρία και τις επιδόσεις τους στην πρακτική άσκηση.

3. Ανάλυση αποσπασμάτων

1. Έχεις συμμετάσχει σε διαδικασία παρατήρησης μιας/ενός νηπιαγωγού ή/και μιας σχολικής τάξης; α) Αν ναι, ποια ήταν η εμπειρία σου; β) Τι πιστεύεις ότι αποκόμισες από αυτή; γ) Θεωρείς πως σε βοήθησε στη πορεία των σπουδών σου; δ) Πιστεύεις πως θα σε βοηθήσει στη πραγματοποίηση της πρακτικής σου άσκησης; ε) Είχες την ευκαιρία να συνδέσεις τις γνώσεις που έχεις αποκομίσει από τα μαθήματα του Τμήματος με τις εμπειρίες σου στη διαδικασία της παρατήρησης;

Απόσπασμα 1

Συνέντευξη 6

Ε-Χμ. Ωραία. Έχεις συμμετάσχει σε διαδικασία παρατήρησης μίας ή κι ενός νηπιαγωγού ή και μιας σχολικής τάξης;

Συμμετέχουσα 6-Εεε ναι, εεε στην πρακτική φέτος

Ε-Χμ. Ε ποια ήταν η εμπειρία σου;

Συμμετέχουσα 6-Εεεμμ...στην αρχή ήταν λίγο δύσκολο-ήταν λίγο δύσκολη η διαδικασία της εεε παρατήρησης, γιατί έπρεπε να παρατηρείς εεε τα πάντα εεε (γελά) έπρεπε να παρατηρήσεις τις γωνιές, εεε που έχει μέσα η σχολική τάξη, εεε τα υλικά

που έχει η κάθε γωνιά, εεε το τι κάνει η νηπιαγωγός, εεεμ τι ερωτήσεις κάνει στα παιδιά; Εεε ποιες δραστηριότητες επιλέγει; Τι θέματα επιλέγει; Τι θεματικές

E-Xμ

Συμμετέχουσα 6-εεε μετά έπρεπε να παρατηρήσεις εεε τα παιδιά, Τι παίζουν στο ελεύθερο παιχνίδι; Με ποιους παίζουν; Εεε πώς επιλύουν τις διαφορές τους; Εεε πώς παίζουν στο διάλλειμα; Τι κάνει η νηπιαγωγός στο διάλλειμα;

E-μμμ

Συμμετέχουσα 6-εμμμ να παρατηρήσεις ποιο είναι το γνωστικό επίπεδο των παιδιών; Δηλαδή τι μπορούν να κάνουν; Τι δεν μπορούν να κάνουν; Εεεμμ, να παρατηρήσεις τα έργα τους, τις ζωγραφιές τους, εεε τους τοίχους τη τάξης, εεε ας πούμε μας έλεγαν ότι μαρτυρούν πολλά

E-Xμ

Συμμετέχουσα 6-εμμμ γενικά έπρεπε να παρατηρήσεις πάρα πολλά, εεε και θεωρώ ότι στην αρχή ήταν λίγο δύσκολο, γιατί εεε ε την διαδικασία της παρατήρησης εεε θεωρητικά πρέπει να την κάνουμε στο δεύτερο έτος

[E-Xμ]

Συμμετέχουσα 6-[εεε] απλά λόγω κορονοϊού δεν την ε κάναμε, οπότε θα πηγαίναμε σε κάποιο νηπιαγωγείο

[E-Xμ]

Συμμετέχουσα 6- [θεωρώ ότι] αν το κάναμε στο δεύτερο έτος θα'ταν όλα πιο...θα'ταν λίγο πιο εύκολα, γιατί θα ξέραμε τι, πώς περίπου πρέπει να κινηθούμε, εεε επίσης θεωρώ ότι ήτανε λίγο περίεργη η διαδικασία της παρατήρησης, γιατί την κάναμε την πρώτη εβδομάδα

E-Xμ

Συμμετέχουσα 6-εεε και την πρώτη εβδομάδα ήταν στην ουσία και η γνωριμία μαζί με τα παιδιά, εμμ τα οποία ερχόντουσαν συνέχεια και εεεμμ εεε μας μιλούσαν, εεε μας ζητούσαν να τους βοηθήσουμε, οπότε εσύ έπρεπε και να συμμετέχεις στην εεε δραστηριότητα, εεε βοηθώντας τα παιδιά ή με οποιονδήποτε ρόλο που εεεμ σου είχε αναθέσει η νηπιαγωγός, αν και βέβαια, αυτό εεε δεν είναι υποχρεωτικό, δηλαδή υπάρχουν περιπτώσεις που στην παρ-στη διαδικασία της παρατήρησης η νηπιαγωγός απλά εεε σου λέει κάθισε στην άκρη και παρατήρησε, εεε απλά όταν εγώ έκανα την παρατήρηση μου η νηπιαγωγός εμμ μας έλεγε να βοηθάμε τα παιδιά, δηλαδή δεν ει-δεν κάναμε τυπικά μόνο παρατήρηση, οπότε έπρεπε να κάνουμε έναν συνδυασμό πραγμάτων

[...]

E-[Χμ] Χμ. Τι πιστεύεις ότι αποκόμισες από την παρατήρηση;

Συμμετέχουσα 6-...εεεμμ...νομίζω ότι κατάλαβα μμμ...στην ουσία ποια είναι η, η ρουτίνα, εμμ γιατί στην αρχή κάνεις μια εεε ρουτίνα, ας πούμε προσευχή, ένα τραγουδάκι και διάφορα τέτοια

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-εεε τα οποία εγώ δεν τα γνώριζα, εεε δεν γνώριζα πριν ότι δηλαδή υπάρχει κατ-κάτι τέτοιο, εεε μετά πιστεύω ότι μμμ...εεε κατάλαβα ότι όσον αφορά τα παιδιά εεε δεν είναι όλα τα παιδιά το ίδιο, το καθένα είναι πολύ διαφ-όλα είναι πολύ διαφορετικά μεταξύ τους, εεε θέλουνε, το καθένα θέλει διαφορετικό χρόνο για να προσαρμοστεί [εεε] τόσο στην εεεμμ, τόσο στο σχολικό περιβάλλον, όσο και σε κάποια ας πούμε εεε δραστηριότητα, γιατί εμείς είχαμε εεε κάνει την πρακτική άσκηση στο χειμερινό, οπότε υπήρχανε κάποια, τα προνήπια, στην ουσία ήταν η πρώτη τους εεεμ επαφή με το νηπιαγωγείο,, οπότε είχε κάποια-ήταν λίγο δύσκολο να προσαρμοστούν και φαινόταν αυτή η διαφορά ανάμεσα σε νήπια και προνήπια, αλλά και σε προνήπια με άλλα προνήπια, τα οποία είχα προσαρμοστεί πολύ πιο εύκολα.

E-[Χμ]. Χμ. Θεωρείς πώς σε βοήθησε στην πορεία των σπουδών σου;

Συμμετέχουσα 6-...ε ναι σίγουρα με βοήθησε, εεε γιατί στην ουσία ήταν η πρώτη φορά που μπήκα σε κάποια σχολική τάξη, εεε οπότε...είδα πώς-όχι πώς πρέπει να είναι, αλλά τι περίπου πρέπει να έχει μια αίθουσα, εεε ποιες γωνιές, πώς σχηματίζονται οι γωνιές, εεε κάποιους κανόνες που θέτει η νηπιαγωγός, εμμμ το πώς κάνει τη ρουτίνα, εμμ πώς οργανώνει τις δραστηριότητες, τα θέματα που επιλέγει η ίδια, οπότε ναι, θεωρώ ότι με βοήθησε

E-Χμ. Σε βοήθησε στην πραγματοποίηση της πρακτικής σου άσκησης;

Συμμετέχουσα 6-...σίγουρα με βοήθησε

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-εμμμ με βοήθησε γιατί εμμμ μπόρεσα να...να καταλάβω τι αρέσει στα παιδιά, ποια είναι τα ενδιαφέροντα τους, για παράδειγμα παρατήρησα ότι εεε τους αρέσει να ζωγραφίζουν

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-εεε παρατήρησα ότι τους αρέσει εεεμμ να παίζουν με τα τουβλάκια, οπότε εγώ πρόσθεσα δραστηριότητες με ότι τους άρεσε, εεε είχα παρατηρήσει ότι, για παράδειγμα δεν αμμ δεν συνεργάζονταν σε ομαδικές δραστηριότητες και ότι τα περισσότερα τα 'καναν ατομικά, εεε κάτι το οποίο εεε με βοήθησε στο να μπορέσω

να καταλάβω ότι αν πάω εγώ και τους πω ελάτε όλοι μαζί να κάνουμε εεε, ας πούμε αν πήγαινα την πρώτη μέρα που ανέλαβα διδασκαλία και τους έλεγα ελάτε να κάνουμε όλοι μαζί μία ομαδική δραστηριότητα, προφανώς δεν θα μπορούσα να την υλοποιήσω

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-οπότε προσπάθησα σιγά-σιγά να τα βάζω σε δυάδες, μετά τριάδες, τετράδες, εεεμ και σε όλο το πέρασμα αυτών των τριών εβδομάδων που είμασταν εεε στην αίθουσα, να μπορέσουν να λειτουργήσουν έστω και λίγο ομαδικά, δηλαδή πιστεύω ότι υπήρχε κάποια εξέλιξη σ' αυτό το κομμάτι και με βοήθησε πολύ η παρατήρηση, γιατί αν δεν ήταν, αν δεν είχα παρατηρήσει τα παιδιά σίγουρα δεν θα μπορούσα να το καταλάβω αυτό και τα παιδιά δεν θα μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στις δραστηριότητες που εγώ θα είχα εεε ορίσει και στους στόχους που θα είχα θέσει. E-Ωραία. Είχες την ευκαιρία να συνδέσεις τις γνώσεις που έχεις αποκομίσει από τα μαθήματα εεε κατά τη διάρκεια της παρατήρησης;

Συμμετέχουσα 6-εμμ ναι νομίζω ότι εεε όσον αφορά πιο πολύ εεε την νηπιαγωγό, εεε δηλαδή στο να παρατηρήσουμε ποια είναι η προσέγγιση που ακολουθεί, αν είναι παιδοκεντρική ή δασκαλοκεντρική, εμμ τι είδους δραστηριότητες χρησιμοποιεί, αν κάνει ανοιχτές ή κλειστές ερωτήσεις στα παιδιά, εεεμμ...πιστεύω ότι αυτά ναι μπόρεσα να τα παρατηρήσω και να συνδέσω με όλα αυτά που, που είχα μάθει.

E-Χμ. Αυτό πώς σε βοήθησε;

Συμμετέχουσα 6-...εεε με βοήθησε στο μμμ...στο να καταλάβω πώς είχαν μάθει τα παιδιά, δηλαδή αν η νηπιαγωγός για παράδειγμα εεε έμπαινε μέσα εεε στην αίθουσα και τους έλεγε τώρα θα κάνουμε αυτό και τέλος, εεεμμ με βοήθησε στο να μπορέσω εγώ μετέπειτα να δω εεε όταν θα γίνω-όταν θα ήμουν εγώ η...η νηπιαγωγός, να το θέσω έτσι, όταν εγώ θα διοργάνωνα-όταν εγώ θα οργάνωνα τις δραστηριότητες των παιδιών

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-εεε να καταλάβω μμ πώς πρέπει να κινηθώ, δηλαδή τι έχουν μάθει τα παιδιά και πώς πρέπει εγώ να κινηθώ στο να μην τους, ε να μην τους φανεί κάποια πολύ απότομη εεε αλλαγή, δηλαδή εεε ας πούμε βλέπαμε ότι η νηπιαγωγός τους εμμμ, έδινε στα παιδιά κυρίως έτοιμα φύλλα

E-μμμ

Συμμετέχουσα 6-εργασίας, τα οποία έπρεπε αυτοί να εμμ τα ζωγραφίσουν, όταν μπήκαμε στην τάξη ήτανε τέτοια φύλλα, εεε δηλαδή ατομικά και έπρεπε ο καθένας να σχεδιάσει-να το ζωγραφίσει όπως αυτό θέλει

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-εεε οπότε εγώ όταν, όταν οργάνωσα εγώ τις δικές μου δραστηριότητες εεε είπα ότι αφού αυτό το ‘κανε η νηπιαγωγός εγώ θα προσπαθήσω να κάνω κάτι διαφορετικό για να δω πώς θα ανταπεξέλθουν, οπότε δεν μπήκα σ ‘αυτή την εεε διαδικασία.

Σε αυτό το απόσπασμα η συμμετέχουσα περιγράφει την εμπειρία της στην διαδικασία της παρατήρησης. Αρχικά, αναφέρει πώς ήταν μια δύσκολη διαδικασία, λέγοντας πώς έπρεπε να παρατηρήσει «τα πάντα», διατυπώνοντας έτσι μια ακραία περίπτωση με στόχο να μας πείσει πώς η διαδικασία της παρατήρησης ήταν δύσκολη. Έπειτα, λογοδοτεί για αυτή την άποψη παραθέτοντας μια λίστα με όσα πράγματα έπρεπε να παρατηρήσει στη διάρκεια της διαδικασίας της παρατήρησης. Στη συνέχεια, η συμμετέχουσα επαναλαμβάνει πώς η διαδικασία της παρατήρησης ήταν δύσκολη, ωστόσο αυτή τη φορά αποδίδει την ευθύνη στην έλλειψη της πρακτικής άσκησης του 2^{ου} έτους και λογοδοτεί για αυτή την άποψη, λέγοντας πώς η διαδικασία της παρατήρησης στην πρακτική άσκηση του 4^{ου} έτους θα ήταν πιο εύκολη αν είχε πραγματοποιήσει την πρακτική του 2^{ου} έτους, γιατί έτσι θα ήξερε πώς να κινηθεί καλύτερα. Έτσι, καταλαβαίνουμε πώς για τη συμμετέχουσα έλλειψη της πρακτικής άσκησης του 2^{ου} έτους είχε αρνητικές επιπτώσεις για την εμπειρία της στην πρακτική του 4^{ου} έτους. Επιπλέον, η συμμετέχουσα αναφέρει έναν ακόμη λόγο για τον οποίο η διαδικασία της παρατήρησης ήταν δύσκολη, λέγοντας πώς έγινε την πρώτη εβδομάδα της πρακτικής άσκησης. Η συμμετέχουσα χρησιμοποιεί ένα παράδειγμα από την δική της εμπειρία στη διαδικασία της παρατήρησης, όπου την πρώτη εβδομάδα της πρακτικής άσκησης εκτός από το να εξοικειωθεί με τον χώρο και τα παιδιά του νηπιαγωγείου, έπρεπε παράλληλα να βοηθά τα παιδιά. Η χρήση της προσωπικής αυτής εμπειρίας της συμμετέχουσας έγινε με στόχο να μας πείσει για ακόμα μια φορά ότι η παρατήρηση ήταν μια δύσκολη διαδικασία για εκείνη.

Όσον αφορά τι αποκόμισε από τη διαδικασία της παρατήρησης η συμμετέχουσα δίνει μια θετική αξιολόγηση επαναλαμβάνοντας πολλές φορές πώς τη «βοήθησε» και μέσω αυτής «κατάλαβε» πώς πρέπει να πραγματοποιήσει το

εκπαιδευτικό της έργο στην πρακτική άσκηση, καθώς και ότι είχε την ευκαιρία να συνδέσει θεωρία και πράξη. Αρχικά, αναφέρει πώς κατάλαβε τι είναι η ρουτίνες στο νηπιαγωγείο, κάτι που δεν ήξερε προηγουμένως και ότι τα παιδιά είναι όλα διαφορετικά μεταξύ τους, χρησιμοποιώντας και πάλι παραδείγματα από τη προσωπική της εμπειρία, με στόχο να ενισχύσει την εγκυρότητα των λεγόμενων της. Στη συνέχεια η συμμετέχουσα δηλώνει πώς η διαδικασία της παρατήρησης τη βοήθησε να έχει μια πρώτη εμπειρία σε μια τάξη νηπιαγωγείου και να δει πώς λειτουργεί, λογοδοτώντας για αυτή τη δήλωση δίνοντας μια λίστα με τις λειτουργίες του νηπιαγωγείου που παρατήρησε. Στη συνέχεια, η συμμετέχουσα αναφέρει πώς η διαδικασία της παρατήρησης τη βοήθησε να καταλάβει τι αρέσει στα παιδιά και για ακόμη μια φορά χρησιμοποίησε μια προσωπική της εμπειρία για να μας πείσει ότι τα λεγόμενα της είναι έγκυρα. Εξηγεί πως σχεδίασε το εκπαιδευτικό της πλάνο με βάση τι άρεσε στα παιδιά, αξιολογώντας παράλληλα το έργο της στην πρακτική άσκηση θετικά, αφού σύμφωνα με τα προγράμματα σπουδών του Τμήματος Νηπιαγωγών ο σχεδιασμός δραστηριοτήτων πρέπει να γίνεται με τρόπο που θα κινούν το ενδιαφέρον των παιδιών. Επίσης, αναφέρει ότι σημειώθηκε πρόοδος στην ομαδική συνεργασία μεταξύ των παιδιών μέσω των δραστηριοτήτων της, κάτι που επίσης προωθείται από τα προγράμματα σπουδών. Βλέπουμε λοιπόν πώς η συμμετέχουσα κατασκευάζει για τον εαυτό της την εικόνα μιας υποψήφιας νηπιαγωγού η οποία έχει ήδη σημειώσει πρόοδο στην τάξη με το εκπαιδευτικό έργο, το οποίο βασίζεται στα ενδιαφέροντα και τις επιθυμίες των παιδιών. Περιγράφοντας αυτές τις εμπειρίες η συμμετέχουσα εξηγεί πώς δεν θα μπορούσε να υλοποιήσει το εκπαιδευτικό της έργο χωρίς τη διαδικασία της παρατήρησης: «[...]με βοήθησε πολύ η παρατήρηση, γιατί αν δεν ήταν, αν δεν είχα παρατηρήσει τα παιδιά σίγουρα δεν θα μπορούσα να το καταλάβω αυτό (την έλλειψη ομαδικής συνεργασίας) και τα παιδιά δεν θα μπορούσαν να ανταπεξέλθουν στις δραστηριότητες που εγώ θα είχα εεε ορίσει και στους στόχους που θα είχα θέσει[...]», «[...]ας πούμε αν πήγαίνα την πρώτη μέρα που ανέλαβα διδασκαλία και τους έλεγα ελάτε να κάνουμε όλοι μαζί μία ομαδική δραστηριότητα, προφανώς δεν θα μπορούσα να την υλοποιήσω[...]». Χρησιμοποιώντας τη λέξη «προφανώς» η συμμετέχουσα επιχειρεί να δείξει πως τα λεγόμενα της είναι ξεκάθαρα και εννοούνται, επομένως δεν υπάρχει λόγος να τα αμφισβητήσουμε.

Απαντώντας στην ερώτηση «Είχες την ευκαιρία να συνδέσεις τις γνώσεις που έχεις αποκομίσει από τα μαθήματα εεε κατά τη διάρκεια της παρατήρησης;» η

συμμετέχουσα αποδίδει τις ευθύνες στη νηπιαγωγό, λέγοντας πώς βλέποντας αν η νηπιαγωγός χρησιμοποιεί παιδοκεντρικές ή δασκαλοκεντρικές μεθόδους και αν κάνει ανοιχτές ή κλειστές ερωτήσεις στα παιδιά μπόρεσε να συνδέσει τις παρατηρήσεις της με τις γνώσεις της. Η συμμετέχουσα χρησιμοποιεί τεχνικούς όρους όπως «παιδοκεντρικές ή δασκαλοκεντρικές μεθόδους» και «ανοιχτές ή κλειστές ερωτήσεις», με στόχο να παρουσιάσει τον εαυτό της ως μια μέλλουσα νηπιαγωγό η οποία λαμβάνει υπόψιν τις μεθόδους που προωθούν τα προγράμματα σπουδών του Τμήματος Νηπιαγωγών, όχι μόνο κατά τον σχεδιασμό των δραστηριοτήτων της, αλλά και όταν αξιολογεί άλλους/άλλες νηπιαγωγούς. Η συμμετέχουσα αναφέρει πώς η παρατήρηση της νηπιαγωγού τη βοήθησε να σχεδιάσει το εκπαιδευτικό της πλάνο αργότερα, λογοδοτώντας για αυτή της την άποψη λέγοντας πώς έδρασε διαφορετικά από τη νηπιαγωγό για να δει πώς θα ανταπεξέλθουν τα παιδιά. Ωστόσο, η συμμετέχουσα φαίνεται να ασκεί αρνητική κριτική στις διδακτικές μεθόδους της νηπιαγωγού, δίνοντας παραδείγματα που παραπέμπουν σε ένα δασκαλοκεντρικό εκπαιδευτικό μοντέλο («[...]βλέπαμε ότι η νηπιαγωγός τους εμμ, έδινε στα παιδιά κυρίως έτοιμα φύλλα εργασίας[...]», «[...]η νηπιαγωγός για παράδειγμα εεε έμπαινε μέσα εεε στην αίθουσα και τους έλεγε τώρα θα κάνουμε αυτό και τέλος[...]») το οποίο δεν έχει ουσιαστικά αποτελέσματα για τα παιδιά, σύμφωνα με τα προγράμματα σπουδών.

Συνοψίζοντας, παρατηρούμε πώς η συμμετέχουσα χρησιμοποιεί ένα μοτίβο λογοδότησης, όπου χρησιμοποιεί παραδείγματα από την εμπειρία της στη διαδικασία της παρατήρησης, με στόχο να μας πείσει ότι βασίζεται σε πραγματικά γεγονότα που αποδεικνύουν την εγκυρότητα των λεγόμενων της. Επιπλέον, κατασκευάζει για τον εαυτό της την εικόνα μιας «καλής» νηπιαγωγού, η οποία σχεδιάζει το εκπαιδευτικό της πλάνο με βάση τα ενδιαφέροντα των παιδιών και τις παιδοκεντρικές μεθόδους διδασκαλίας.

2. Αν δεν συμμετείχες στη διαδικασία της παρατήρησης, ποιοι ήταν οι λόγοι; α) Πώς πιστεύεις πως σε επηρέασε στην πορεία των σπουδών σου; β) Πώς πιστεύεις πως θα σε επηρεάσει κατά τη πραγματοποίηση της πρακτικής σου άσκησης;

Απόσπασμα 2

Συνέντευξη 2

E-Ωραία. Έχεις συμμετάσχει σε διαδικασία παρατήρησης μιας ή ενός νηπιαγωγού ή και μιας σχολικής τάξης;

Συμμετέχουσα 2-εεε...όχι.

E-εεε...για ποιο λόγο;

Συμμετέχουσα 2-εεε...γιατί το χάσαμε λόγω κορονοϊού

E-Χμ.

Συμμετέχουσα 2-οπότε...

E-Πώς πιστεύεις πως σε επηρέασε αυτό στη πορεία των σπουδών σου;

Συμμετέχουσα 2-Σημαντικά, αλλά πάλι θεωρώ ότι το καλύψαν οι καθηγήτριες μέσα απ' τα βιντεάκια και τη διάδραση που είχαμε, έστω και μέσω ζουμ.

E-Χμ. Πώς πιστεύεις πως θα σε επηρεάσει κατά τη πραγματοποίηση της πρακτικής σου άσκησης;

Συμμετέχουσα 2-Δεν θα με επηρεάσει θεωρώ, γιατί ήδη οι καθηγήτριες μερίμνησαν και να υπάρχει μια εβδομάδα παρατήρησης, δηλαδή πρόσθεσαν κι άλλο στην πρακτική άσκηση, χρόνο, οπότε...

Σε αυτό το απόσπασμα η συμμετέχουσα απαντά στην ερώτηση για το αν έχει συμμετάσχει σε διαδικασία παρατήρησης λέγοντας απλά «όχι», χωρίς να αιτιολογήσει περαιτέρω την απάντησή της. Αυτό μας δείχνει πώς θεωρεί ότι η αιτία που δεν συμμετείχε δεν είναι τόσο σημαντική ή είναι αυτονόητη. Στη συνέχεια, όταν καλείται να αιτιολογήσει την απάντησή της, αναφέρει πώς δεν συμμετείχε στην παρατήρηση «γιατί το χάσαμε λόγω κορονοϊού». Με τη χρήση του α' πληθυντικού καταλαβαίνουμε πώς συμπεριλαμβάνει και άλλα άτομα στην απάντησή της, θέλοντας να δείξει πώς δεν ήταν προσωπική απόφαση να μην συμμετάσχει στη διαδικασία της παρατήρησης, αλλά μια συνθήκη που επηρέασε ένα σύνολο ατόμων, συμπεριλαμβανόμενης και της συμμετέχουσας. Έπειτα, αναφέρει πώς ο λόγος που δεν συμμετείχε ήταν ο κορονοϊός, δείχνοντας και πάλι ότι η έλλειψη παρατήρησης δεν ήταν αποτέλεσμα μιας απόφασης, αλλά η συνέπεια των συνθηκών της πανδημίας.

Στη συνέχεια, εξηγώντας πώς την επηρέασε η έλλειψη παρατήρησης στην πορεία των σπουδών της, η συμμετέχουσα απαντά πώς την επηρέασε «σημαντικά», που σημαίνει πώς για εκείνη η παρατήρηση είναι ένα σημαντικό μέρος των σπουδών της και η απουσία της είχε αρνητικές συνέπειες για τη συμμετέχουσα. Ωστόσο, στη

συνέχεια δεν εξηγεί περαιτέρω πώς έχει επηρεαστεί από την απουσία της διαδικασίας της παρατήρησης, αλλά αντίθετα αναφέρει ότι το κενό αυτό καλύφθηκε από τις καθηγήτριες, θέλοντας έτσι να δώσει περισσότερη έμφαση στις προσπάθειες των καθηγητριών και όχι στις ελλείψεις που προέκυψαν. Επιπλέον, εξηγεί πώς οι καθηγήτριες φρόντισαν να καλύψουν το κενό της έλλειψης της διαδικασίας της παρατήρησης με βίντεο και διάδραση με τους φοιτητές «έστω και μέσω ζουμ». Έτσι, καταλαβαίνουμε πώς τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για να πραγματοποιηθεί η διαδικασία της παρατήρησης δεν είναι τα ιδανικά για την συμμετέχουσα, αλλά ήταν αρκετά λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες που επικρατούσαν εκείνο το διάστημα.

Όσον αφορά το πώς θα την επηρεάσει η έλλειψη της διαδικασίας της παρατήρησης κατά τη πραγματοποίηση της πρακτικής της άσκησης, η συμμετέχουσα απαντά πώς δεν θα την επηρεάσει, δίνοντας και πάλι έμφαση στις πράξεις των καθηγητριών και όχι στις δικές της προσωπικές προσπάθειες να μην επηρεαστεί. Έπειτα, αιτιολογεί αυτή της την απάντηση λέγοντας πώς οι καθηγήτριες φρόντισαν να παρέχουν χρόνο για παρατήρηση στη διάρκεια της πρακτικής άσκησης, πράγμα που σημαίνει πώς για τη συμμετέχουσα έχει σημασία ο χρόνος και η παρουσία της διαδικασίας της παρατήρησης για την πρακτική άσκηση. Τέλος, η συμμετέχουσα στο τέλος των απαντήσεων της λέει «οπότε...», παρουσιάζοντας έτσι τις απαντήσεις τις ως δεδομένες, ως κάτι που γνωρίζουμε ή μπορούμε να κατανοήσουμε όλοι μας και δεν χρειάζεται να ολοκληρώσει τις προτάσεις της.

Συνοψίζοντας, η συμμετέχουσα δίνει ιδιαίτερη σημασία στις προσπάθειες και πράξεις των καθηγητριών, καθώς και τις συνθήκες που επικρατούσαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας και δεν αναφέρει τις δικές τις επιλογές ή πράξεις, δείχνοντας μας πώς δεν έχει τη δυνατότητα να ελέγξει κατά πόσο θα επηρεαστεί από την έλλειψη της διαδικασίας της παρατήρησης.

3. Αν δεν συμμετείχες στη διαδικασία της παρατήρησης λόγω κορονοϊού, ποιες εναλλακτικές δόθηκαν από τους/τις διδάσκοντες/διδάσκουσες; α) Πιστεύεις ότι ήταν επαρκείς για να λάβεις τις γνώσεις και εμπειρίες που χρειαζόσαι; β) Τι θα έκανες διαφορετικά;

Απόσπασμα 3

Συνέντευξη 8

E-Ωραία. Εεε στο δεύτερο έτος, που η παρατήρηση έγινε μέσω ζουμ, λόγω κορονοϊού εεε ποιες εναλλακτικές δόθηκαν από τους διδάσκοντες και τις διδάσκουσες;

Συμμετέχουσα 8-Η εναλλακτική-δεν νομίζω ότι υπήρχε εναλλακτική, πέρα από την παρακολούθηση όλων των μαθημάτων φυσικά, ενός βίντεο, που παρακολουθήσαμε την παρουσίασή ενός παιδικού παραμυθιού, στα παιδιά

E-Χμ

Συμμετέχουσα 8-εεε οπότε θα έλεγα ότι δεν ήταν και κάποια εναλλακτική και νομίζω ότι δεν θα μπορούσε να υπάρξει κάποια άλλη εναλλακτική για τα δεδομένα της τότε κατάστασης

E-Χμ. Πιστεύεις ότι ήταν επαρκής για να λάβεις τις γνώσεις και εμπειρίες που χρειάζεσαι;

Συμμετέχουσα 8-νομίζω ότι ήταν επαρκής στον βαθμό που το επέτρεπαν εκείνες οι συνθήκες, υπό άλλες συνθήκες, που θα μπορούσαμε να παρακολουθήσουμε εε την εκπαιδευτική διαδικασία σε ένα σχολείο νομίζω δεν θα ήταν επαρκής, αλλά για την εκάστοτε-για την τότε συνθήκη ήταν παραπάνω από επαρκής

E-Χμ

Συμμετέχουσα 8-Κυρίως λόγω καθηγητών, καθηγητριών θα πω όμως, παρά εμμ λόγω εμμ του αντικειμένου που μελετήσαμε, του βίντεο που μελετήσαμε τέλος πάντων

E-Χμ. Εεε εσύ τι θα έκανες διαφορετικά;

Συμμετέχουσα 8-Χμ...διαφορετικά ως φοιτήτρια;

E-εεε ως διδάσκουσα, αν ήσουν σε αυτές τις συνθήκες που είμασταν τότε και έπρεπε κάπως να γίνει η παρατήρηση

Συμμετέχουσα 8-Χμ

E-εσύ πώς θα το έκανες;

Συμμετέχουσα 8-Νομίζω ότι θα ήτανε ανέφικτο να...εεε και επικίνδυνο να δώσω συνδέσμους εεε που μπαίνανε τα παιδιά του νηπιαγωγείου και κάνανε μάθημα

E-Χμ

Συμμετέχουσα 8-θα ήτανε και ανεύθυνο από πλευράς που, να δίνω στους μαθητές συνδέσμους εε που μπαίνει ο μαθητής και ο καθηγη-κι ο δάσκαλος για μάθημα, οπότε νομίζω ότι δεν θα μπορούσα να κάνω κάτι καλύτερο και για να είμαι ειλικρινής νομίζω δεν θα μπορούσα να το σκεφτώ καν εεε αυτό το πρωτόπορο που έκαναν οι καθηγήτριες μμ-να μας κάνουνε-να μπλέκουν το θεωρητικό επίπεδο με το πρακτικό επίπεδο εε και να μας δώσουνε και ένα βίντεο να παρακολουθήσουμε και να το σχολιάσουμε μετά

E-Χμ

Συμμετέχουσα 8-Δεν νομίζω ότι θα σκεφτόμουν

E-Γιατί πιστεύεις ότι δεν είναι σωστό να δοθούν σύνδεσμοι, για να έμπαιναν και οι φοιτητές στα νηπιαγωγεία που γινόντουσαν εξ αποστάσεως;

Συμμετέχουσα 8-θα έλεγα κυρίως γιατί έχουμε να κάνουμε με παιδιά

E-Χμ

Συμμετέχουσα 8-εεεμμ και γιατί είμαστε ενήλικες άνθρωποι και ουδείς γνωρίζει τι μπορεί να συμβαίνει στο κεφάλι του εκάστοτε φοιτητή καλώς ή κακώς, εκτός και αν το πλαίσιο ήταν αρκετά προστατευμένο, εεε εκτός και αν δεν είχαμε τη δυνατότητα να κουβαλάμε μαζί μας κινητά ή μαγνητόφωνα

E-Χμμ

Συμμετέχουσα 8-για να προστατεύσουμε τα ίδια τα παιδιά και γι' αυτό το λόγο πιστεύω ότι θα ήταν επικίνδυνο, γιατί αν είχαμε ένα σύνδεσμο, στο οποίο θα μπορούσαμε να μπαίνουμε από τον φορητό υπολογιστή μας, ενώ παράλληλα με το κινητό να φωτογραφίζαμε τα παιδιά

E-Χμμ

Συμμετέχουσα 8-Εν αγνοία τους, νομίζω ότι δεν θα ήτανε σωστό, και συνάδει θα ήτανε επικίνδυνο

E-Χμ. Η έλλειψη της παρατήρησης σε νηπιαγωγεία, εε στο πλαίσιο της σχολής, πώς πιστεύεις ότι θα σε επηρεάσει στην πρακτική σου άσκηση;

Συμμετέχουσα 8-...εεε νομίζω ότι περισσότερο εκλείπει το πρακτικό επίπεδο

E-Χμ

Συμμετέχουσα 8-εεε κυρίως αυτό θα έλεγα ότι, σε αυτό θα έλεγα ότι υπάρχει πρόβλημα, ότι θα υπάρξει πρόβλημα, εμμ και συν την άλλης νομίζω ότι δεν θα έχουμε την ε, θα είναι δύσκολο γι' αυτούς που δεν έχουμε κάνει πρακτική εκ του σύνεγγυς στο δεύτερο έτος, εεε να μπούμε σε μια τάξη, ενώ δεν έχουμε μπει οι περισσότεροι ποτέ και να αντιμετωπίσουμε περίπου είκοσι διαφορετικά ανθρωπάκια, τα οποία έχουνε διαφορετικούς χαρακτήρες, προσωπικότητες, εμείς να παρακάμψουμε ότι προσωπικά προβλήματα και να πούμε, να κάνουμε μάθημα σε αυτά τα παιδάκια και ενώ-ενώ πρωτίστως-ενώ αρχικά δεν έχουμε αυτή την πείρα μαζί τους, νομίζω ότι αυτό θα ναι το μεγαλύτερο πρόβλημα, αυτή η μετάβαση από τα πανεπιστήμια σε έναν χώρο με παιδιά, που οι περισσότεροι δεν έχουμε ξανά...μπει.

E-Χμ. Άρα θεωρείς θα δυσκολευτείς να ανταπεξέλθεις;

Συμμετέχουσα 8-Νομίζω πως ναι, εεε στο εκπαιδευτικό κομμάτι, γιατί νομίζω ότι σε προσωπικό επίπεδο εε δεν θα υπάρχει πρόβλημα με τα παιδιά, κανένα, αλλά στο επαγγελματικό επίπεδο, τότε θα πρέπει να, να πω ότι ε αναλαμβάνω την εκπαιδευτική, εκπαιδευτική δράση για μια βδομάδα, ναι νομίζω ότι θα έχουμε ένα θέμα ως προς αυτό.

E-Χμ. Σε τι πιστεύεις θα δυσκολευτείς; όσον αφορά τις δράσεις

Συμμετέχουσα 8-εεε κυρίως γιατί όσες δραστηριότητες έχω μέχρι στιγμής εε φτιάξει, εε οι οποίες θα-οι οποίες αφορούν ένα γνωστικό αντικείμενο, είναι δραστηριότητες οι οποίες δεν εφαρμόζονται σε παιδιά, είναι μόνο στο θεωρητικό επίπεδο, που σημαίνει ότι πολλές παράμετροι εεεεμμ δεν λαμβάνονται υπόψιν από εμένα, που μπορεί να σημαίνει ότι ένα παιδί, μπορεί να έχει πρόβλημα και να μην μπορεί να κόψει μια χειροτεχνία, μέχρι το ότι ένα παιδί μπορεί το αντικείμενο που θέλω να διδάξω, που λόγου χάρη μπορεί να είναι η μυθολογία και οι μάγισσες, να είναι μαθήματα που θα τρομάζουν αυτό το παιδί

E-Χμ

Συμμετέχουσα 8-οπότε όλες αυτές οι δραστηριότητες που έχω φτιάξει σε θεωρητικό επίπεδο, σε πρακτικό επίπεδο θέλουν διαφορετική προσέγγιση και γι' αυτό νομίζω ότι θα υπάρχει πρόβλημα

E-Χμ. Η έλλειψη της παρατήρησης πώς πιστεύεις πως σε επηρέασε στην πορεία των σπουδών σου;

Συμμετέχουσα 8-Χμμ νομίζω λόγω, νομίζω κυρίως το ότι δεν έχω παραστάσεις

E-Χμ

Συμμετέχουσα 8-εεε περί του εκπαιδευτικού έργου και νομίζω ότι αυτή είναι η μεγαλύτερη έλλειψη και το μεγαλύτερο πρόβλημα εεε που έχουμε όλοι όσοι εε έχουμε παρακολουθήσει το μάθημα της πρακτικής εξ αποστάσεως.

Σε αυτό το απόσπασμα η συμμετέχουσα περιγράφει τις εναλλακτικές που έδωσαν οι διδάσκοντες/διδάσκουσες την περίοδο της πανδημίας, όπου οι φοιτητές/τριες δεν μπορούσαν να πραγματοποιήσουν τη διαδικασία της παρατήρησης σε νηπιαγωγεία. Η συμμετέχουσα εξηγεί πώς η εναλλακτική που δόθηκε από τους/τις διδάσκοντες/ουσες «δεν ήταν και κάποια εναλλακτική», δείχνοντας πώς για εκείνη η εναλλακτική αυτή δεν αντικατέστησε την διαδικασία της παρατήρησης. Λογοδοτεί για αυτή την άποψη, λέγοντας πώς λόγω των συνθηκών της πανδημίας, δεν θα μπορούσε να υπάρξει κάποια εναλλακτική για τη διαδικασία της παρατήρησης. Ωστόσο, αναφέρει πώς οι

εναλλακτικές των διδασκόντων/ουσών ήταν επαρκείς, λαμβάνοντας όμως υπόψιν τις συνθήκες της πανδημίας και αξιολογεί θετικά τους/τις διδάσκοντες/διδάσκουσες, αποδίδοντας τους ευθύνες για την επάρκεια των εναλλακτικών και όχι για το ίδιο το υλικό που δόθηκε: « [...]σε ένα σχολείο νομίζω δεν θα ήταν επαρκής, αλλά για την εκάστοτε-για την τότε συνθήκη ήταν παραπάνω από επαρκής [...] κυρίως λόγω καθηγητών, καθηγητριών θα πω όμως, παρά εμμ λόγω εμμ του αντικειμένου που μελετήσαμε, του βίντεο που μελετήσαμε». Ακόμα, αναφέρει πως οι διδάσκουσες κατάφεραν να συνδέσουν θεωρία και πράξη με έναν πρωτοποριακό τρόπο.

Καταλαβαίνουμε λοιπόν, πώς η συμμετέχουσα δεν θεωρεί τις ίδιες τις εναλλακτικές που δόθηκαν επαρκείς για να αντικαταστήσουν τη διαδικασία της παρατήρησης, αλλά είναι περισσότερο ευχαριστημένη με τους/τις διδάσκοντες/ουσες.

Όσον αφορά τι θα έκανε διαφορετικά η συμμετέχουσα για να πραγματοποιηθεί η διαδικασία της παρατήρησης, επισημαίνει ότι διαφωνεί με το να δίνονται διαδικτυακοί σύνδεσμοι στους/τις φοιτητές/τριες για να παρατηρήσουν μαθήματα στο νηπιαγωγείο και λογοδοτεί για αυτή τη δήλωση λέγοντας πώς θα ήταν ένα επικίνδυνο περιβάλλον για τα νήπια, αφού οι φοιτητές/τριες θα μπορούσαν να φωτογραφίζουν.

Καταλαβαίνουμε λοιπόν, πώς η αναφορά σε αυτή τη συγκεκριμένη τακτική δείχνει πώς είναι σημαντικό για τη συμμετέχουσα να αναφέρει πώς την αποδοκιμάσει.

Στην ερώτηση για το πώς θα την επηρεάσει στην πρακτική της άσκηση η έλλειψη της διαδικασίας της παρατήρησης, η συμμετέχουσα εξηγεί πώς θα είναι δύσκολο για τους φοιτητές που δεν έχουν πραγματοποιήσει την πρακτική άσκηση του 2^{ου} έτους να μπου σε μια τάξη. Λογοδοτεί για αυτή την άποψη, λέγοντας πώς θα πρέπει να αντιμετωπίσουν διαφορετικά παιδιά, να παραλείψουν τα προσωπικά τους προβλήματα και να κάνουν μάθημα στα παιδιά χωρίς να έχουν προϋπάρχουσες εμπειρίες. Η χρήση του α' πληθυντικού προσώπου μας δείχνει πώς θεωρεί ότι όλοι οι φοιτητές που δεν πραγματοποίησαν την πρακτική άσκηση του 2^{ου} έτους θα έχουν τέτοιες δυσκολίες. Ακόμα, βλέπουμε πώς για τη συμμετέχουσα η πρακτική άσκηση του 2^{ου} έτους είναι πολύ σημαντική, καθώς θα επηρεάσει σημαντικά την εμπειρία της στην πρακτική άσκηση του 4^{ου} έτους. Ακόμα, επισημαίνει πώς θα δυσκολευτεί σε επαγγελματικό επίπεδο και όχι σε προσωπικό, γιατί «δεν θα υπάρχει πρόβλημα με τα παιδιά», θέλοντας να δείξει πώς οι δυσκολίες που θα αντιμετωπίσει θα είναι αποτέλεσμα της έλλειψης της πρακτικής άσκησης του 2^{ου} έτους και όχι λόγω δικών της προσωπικών αντιλήψεων.

Όσον αφορά τον σχεδιασμό των εκπαιδευτικών της πλάνων η συμμετέχουσα αναφέρει πώς οι δραστηριότητες που έχει σχεδιάσει μέχρι στιγμής δεν μπορούν να εφαρμοστούν σε πραγματικές τάξεις νηπιαγωγείου, καθώς είναι βασισμένες σε θεωρίες και λογοδοτεί για αυτή την άποψη, λέγοντας πώς κατά το σχεδιασμό δεν έλαβε υπόψιν τις ικανότητες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Επιπλέον, λίγο αργότερα επαναλαμβάνει πώς δεν θα έχει εμπειρίες σε σχέση με τον σχεδιασμό του εκπαιδευτικού έργου και αυτό θα τη δυσκολέψει στο μέλλον: «νομίζω λόγω, νομίζω κυρίως το ότι δεν έχω παραστάσεις [...]εεε περί του εκπαιδευτικού έργου και νομίζω ότι αυτή είναι η μεγαλύτερη έλλειψη και το μεγαλύτερο πρόβλημα εεε που έχουμε όλοι όσοι εε έχουμε παρακολουθήσει το μάθημα της πρακτικής εξ αποστάσεως». Από τα λεγόμενα της συμμετέχουσας κατανοούμε πώς η έλλειψη της πρακτική άσκησης του 2^{ου} έτους επηρεάζει σημαντικά τον σχεδιασμό των εκπαιδευτικών πλάνων των φοιτητών/τριών για την πρακτική άσκηση του 4^{ου} έτους, αφού δεν έχουν εμπειρίες σε νηπιαγωγεία και δεν μπορούν να σχεδιάσουν δραστηριότητες σύμφωνα με το παιδοκεντρικό μοντέλο διδασκαλίας. Τέλος, χρησιμοποιώντας και πάλι το α' πληθυντικό πρόσωπο η συμμετέχουσα τονίζει πώς αυτές οι δυσκολίες είναι αποτέλεσμα της έλλειψης της διαδικασίας της παρατήρησης, επομένως όσοι δεν την πραγματοποιήσουν θα αντιμετωπίσουν αυτές τις δυσκολίες.

Συνοψίζοντας, η συμμετέχουσα δεν θεωρεί τις εναλλακτικές ως αντικατάσταση της εμπειρίας που θα είχε στην πρακτική άσκηση του 2^{ου} έτους, ωστόσο θεωρεί ότι ήταν επαρκείς για την περίοδο της πανδημίας και αξιολογεί θετικά τις διδάσκουσες. Επίσης, θεωρεί πώς η έλλειψη της πρακτικής άσκησης του 2^{ου} έτους θα δημιουργήσει προβλήματα κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης του 4^{ου} έτους.

4.Ποια είναι η σημασία της διαδικασίας της παρατήρησης για εσένα;

Απόσπασμα 4

Συνέντευξη 5

Ε-Χμ. Ωραία. Γενικά ποια είναι η σημασία της διαδικασίας της παρατήρησης για σένα;

Συμμετέχουσα 5-νομίζω ότι η παρατήρηση τα λέει όλα, η παρατήρηση μαρτυράει το χώρο, μαρτυράει τις εγκαταστάσεις, μαρτυράει την προσωπικότητα του κάθε παιδιού,

μαρτυράει την ανάπτυξη του κάθε παιδιού, μαρτυράει το πόσο μπορεί να συνεργαστεί το κάθε παιδί με τα υπόλοιπα παιδιά

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-μαρτυράει το επίπεδο γνώσεων των παιδιών, την εφευρετικότητα των παιδιών, όλα τους τα στοιχεία είτε είναι θετικά, είτε είναι αρνητικά και όσον αφορά τη νηπιαγωγό που παρατηρούμε μαρτυράει τις μεθόδους που ακολουθεί, την όρεξη που έχει να εργαστεί, το επίπεδο που έχει φτάσει τα παιδιά της

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-νομίζω ότι η παρατήρηση εεε τα λέει όλα, αν δεν είχε προηγηθεί η παρατήρηση και είχα να κάνω μόνο ανάληψη έργου κατευθείαν με το καλημέρα σας θα μου ήταν πολύπλοκο δύσκολο, γιατί δεν θα γνώριζα τίποτα για αυτά τα παιδιά

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-δεν θα είχα δει τις προϋπάρχουσες γνώσεις τους, δεν θα είχα δει τα ενδιαφέροντά τους, προκειμένου να κάνω το σενάριο μου, εεε δεν θα είχα δει πώς τα διαχειρίζεται η νηπιαγωγός

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-τίποτα δεν θα είχα δει χωρίς την παρατήρηση είναι πάρα πολύ σημαντική για εμένα

E-Ωραία. Ανέφερες ότι ε μπορείς να δεις σε ποιο επίπεδο έχει φτάσει η νηπιαγωγός τα παιδιά, μ' αυτό τι εννοείς;

Συμμετέχουσα 5-...εεε μ' αυτό θα έχω στο μυαλό μου ένα παιδί, αλλά νομίζω ότι ισχύει για όλα τα παιδιά

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-και θα πάρω το παιδί που είχε τις λιγότερες γνώσεις και όταν λέω γνώσεις δεν εννοώ...βασικά τις λιγότερες δεξιότητες, να το πω πιο σωστά, εεε το παιδί αυτό όταν είχε πρωτοέρθει στο νηπιαγωγείο δεν ήξερε να πάει τουαλέτα

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-Τα έκανε πάνω του, δεν ήξερε να πλένει τα χέρια του πριν το φαγητό, δεν ήξερε να πατάει το σαπούνι για να πλύνει τα χέρια του, έπεφτε με τα μούτρα μες το τάπερ για να φάει, δεν μπορούσε να πιάσει το φαγητό με τα χέρια

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-εεεμ...σκάλιζε τη μύτη του, δεν ήξερε να φυσάει τη μύτη του, δεν ήξερε να μιλάει, ήταν και ξενόγλωσσο

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-Δεν μπορούσε να κάτσει σε ένα μέρος, δεν ήξερε να συμπεριφερθεί στην ολομέλεια και σταδιακά η νηπιαγωγός κάλυψε όλα τα πρώτα και το μόνο που έκανε το παιδί όταν πήγαμε εμείς δ-συνέχισε να σκαλίζει τη μύτη του, συνέχισε να μην μπορεί να βάλει σαμπου-σα-σαπούνι τέλος πάντων κρεμοσάπουνο στα χέρια του
E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-εεε είχε ξεκινήσει να μιλάει και να συνεννοείται και είχε καταφέρει να κάθεται και στη παρεούλα, μπορεί να μην καταλάβ-βασικά καταλάβαινε τι κάναμε, μπορεί να μην ήξερε να εκφραστεί, γιατί δεν είχε μάθει να μιλάει εκατό τα εκατό, αλλά ήξερε πώς πρέπει να συμπεριφερθεί, δηλαδή εννοώ ότι καλώς ή κακώς τα παιδιά περνάν με τη νηπιαγωγό εεε πολλές ώρες της ημέρας
E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-και η νηπιαγωγός καλείται να καλύψει και κάποια κενά είτε αυτά είναι συμπεριφοριστικά
E-Χμ

Συμμετέχουσα 5- είτε αυτά είναι γνωστικά...δηλαδή σίγουρα τα παιδιά έχουν γνώσεις και φέρουν γνώσεις μαζί τους, αλλά δεν είναι δεδομένο κι ότι θα φέρουν γνώσεις μαζί τους, αυτό.

Σε αυτό το απόσπασμα η συμμετέχουσα εξηγεί γιατί η διαδικασία της παρατήρησης «τα λέει όλα», δίνοντας μία λίστα με τις πληροφορίες που αποκόμισε από αυτή. Η συμμετέχουσα μας δίνει πολλές πληροφορίες, αναφέροντας τον χώρο του νηπιαγωγείου, τα παιδιά και τη σχέση της νηπιαγωγού με αυτά, με στόχο να ενισχύσει το επιχείρημα της πώς η διαδικασία της παρατήρησης παρέχει όλες τις πληροφορίες για το νηπιαγωγείο που θεωρεί απαραίτητες. Έπειτα, αναφέρει πώς η ανάληψη εκπαιδευτικού έργου χωρίς να έχει προηγηθεί η διαδικασία της παρατήρησης θα τη δυσκόλευε πολύ, διότι δεν θα γνώριζε τίποτα για τα παιδιά. Η συμμετέχουσα αναφέρει αυτό το υποθετικό σενάριο με στόχο να τονίσει και πάλι πόσο σημαντική είναι για εκείνη η διαδικασία της παρατήρησης και ειδικότερα οι γνώσεις για τα παιδιά. Έπειτα, δίνει μία ακόμα λίστα με τις ελλείψεις που θα προέκυπταν εάν δεν είχε συμμετάσχει στη διαδικασία της παρατήρησης: « [...] δεν θα είχα δει τις προϋπάρχουσες γνώσεις τους, δεν θα είχα δει τα ενδιαφέροντα τους, προκειμένου να κάνω το σενάριο μου, εεε δεν θα είχα δει πώς τα διαχειρίζεται η νηπιαγωγός». Η συμμετέχουσα για ακόμη μια φορά αναφέρει πολλές λεπτομέρειες για να ενισχύσει περαιτέρω την άποψη πώς η διαδικασία της παρατήρησης είναι πολύ

σημαντική για εκείνη. Συνεχίζει λέγοντας πώς δεν θα είχε δει «τίποτα» χωρίς τη διαδικασία της παρατήρησης, χρησιμοποιώντας μια υπερβολή για να τονίσει πόσο τη βοήθησε στην πορεία των σπουδών της.

Η συμμετέχουσα αναφέρει ότι στη διαδικασία της παρατήρησης μαθαίνει «[...]το επίπεδο που έχει φτάσει τα παιδιά της (η νηπιαγωγός)». Για να εξηγήσει περεταίρω χρησιμοποιεί ένα παράδειγμα από τη δική της εμπειρία, με στόχο να μας πείσει ότι η άποψη της είναι έγκυρη, αφού είναι βασισμένη σε πραγματικά γεγονότα και όχι σε θεωρίες. Ξεκινά λέγοντας πώς θα αναφερθεί σε ένα παιδί, όμως θεωρεί πώς το παράδειγμα της αντιπροσωπεύει όλα τα παιδιά («[...] αλλά νομίζω ότι ισχύει για όλα τα παιδιά»). Εδώ, η συμμετέχουσα κάνει μια γενίκευση προκειμένου να μας πείσει πώς δεν αναφέρει μια μεμονωμένη κατάσταση και η άποψη της είναι βασισμένη σε μια εμπειρία που αντιπροσωπεύει ένα γενικότερο σύνολο, επομένως είναι έγκυρη. Έπειτα, η συμμετέχουσα αναφέρει πώς το παράδειγμα της αφορά ένα παιδί «που είχε τις λιγότερες γνώσεις και όταν λέω γνώσεις δεν εννοώ...βασικά τις λιγότερες δεξιότητες, να το πω πιο σωστά». Η συμμετέχουσα επιλέγει να χρησιμοποιήσει αυτό το παράδειγμα κάνοντας μια υπερβολή («[...]τις λιγότερες γνώσεις»), διότι θεωρεί πολύ σημαντικό το έργο της νηπιαγωγού και την εξέλιξη του παιδιού μέσα από αυτό και θέλει να δώσει έμφαση σε μια τέτοια εξέλιξη που παρατήρησε στη διάρκεια της παρατήρησης. Λέγοντας πώς θέλει να περιγράψει το παιδί «πιο σωστά» αντικαθιστώντας τη λέξη «γνώσεις» με τη λέξη «δεξιότητες» η συμμετέχουσα προσπαθεί να παρουσιάσει τον εαυτό της ως ένα άτομο που χρησιμοποιεί ορθά τον λόγο της και μπορούμε να εμπιστευτούμε πώς οι απόψεις της είναι έγκυρες.

Η συμμετέχουσα ξεκινά να αφηγείται την εμπειρία της δίνοντας μια λίστα με τις δεξιότητες που δεν είχε αποκτήσει το συγκεκριμένο παιδί. Εδώ, η συμμετέχουσα για μια ακόμα φορά παραθέτει πολλές λεπτομέρειες και πληροφορίες με στόχο να δώσει έμφαση στο επίπεδο δεξιοτήτων που είχε το παιδί πριν πάει στο νηπιαγωγείο και πόσο σημαντική ήταν η εξέλιξη που προκάλεσε η νηπιαγωγός. Για τον ίδιο λόγο δίνει ακόμα μια λίστα με όλες τις δεξιότητες που απέκτησε το παιδί με τη βοήθεια της νηπιαγωγού. Έτσι, καταλαβαίνουμε πώς για τη συμμετέχουσα είναι πολύ σημαντικό για μια νηπιαγωγό να βοηθά τα παιδιά να αποκτήσουν δεξιότητες. Δίνοντας έμφαση σε αυτή της την άποψη, η συμμετέχουσα παρουσιάζει τον ίδιο της τον εαυτό ως μια

μελλοντική νηπιαγωγό που θα φροντίζει για την εξέλιξη των μαθητών της, κάτι που θεωρείται απαραίτητο για το έργο μιας νηπιαγωγού. Παράλληλα, η συμμετέχουσα αξιολογεί το έργο της νηπιαγωγού που παρατήρησε, παρέχοντας πολλές πληροφορίες για το επίπεδο ικανοτήτων του παιδιού πριν και μετά το έργο της νηπιαγωγού. Στη συνέχεια, η συμμετέχουσα αναφέρει ότι: «[...] καλώς ή κακώς τα παιδιά περνάν με τη νηπιαγωγό εεε πολλές ώρες της ημέρας [...] και η νηπιαγωγός καλείται να καλύψει και κάποια κενά (των παιδιών)». Εδώ, η συμμετέχουσα εξηγεί πώς ο χρόνος που περνάν τα παιδιά με τη νηπιαγωγό καθημερινά είναι μια κατάσταση που δεν αλλάζει και ανεξάρτητα από τις συνθήκες που επικρατούν («καλώς ή κακώς») η νηπιαγωγός οφείλει να φροντίσει για την ενίσχυση των δεξιοτήτων των παιδιών. Με αυτή της τη δήλωση η συμμετέχουσα για ακόμη μια φορά μας δείχνει πόσο σημαντικό είναι το έργο της νηπιαγωγού για την εξέλιξη των παιδιών και παράλληλα περιγράφει ένα πρότυπο νηπιαγωγού για εκείνη, κάνοντας μια γενίκευση στο τέλος της αφήγησης της. Τέλος, η συμμετέχουσα αναφέρεται στις προϋπάρχουσες γνώσεις των παιδιών στο νηπιαγωγείο, λέγοντας πως «σίγουρα τα παιδιά έχουν γνώσεις και φέρουν γνώσεις μαζί τους, αλλά δεν είναι δεδομένο κι ότι θα φέρουν γνώσεις μαζί τους». Υπάρχει αντίφαση στα λεγόμενα της συμμετέχουσας, αφού αναφέρει ότι τα παιδιά σίγουρα έχουν προϋπάρχουσες γνώσεις, αλλά παράλληλα δεν είναι δεδομένο ότι θα έχουν αυτές τις γνώσεις.

Συνοψίζοντας, στο παραπάνω απόσπασμα η συμμετέχουσα παρείχε πολλές λεπτομέρειες για τις εμπειρίες τις, προκειμένου να δώσει έμφαση στην εγκυρότητα των λεγόμενων της. Ακόμα, παρουσιάζει ένα πρότυπο νηπιαγωγού που φροντίζει να εξελίξει το επίπεδο ικανοτήτων των παιδιών, παρουσιάζοντας παράλληλα και τον εαυτό της ως μια μελλοντική νηπιαγωγό που θα ακολουθήσει αυτό το πρότυπο.

5. Νιώθεις έτοιμος/η να συμμετάσχεις στη πρακτική άσκηση με βάση τις γνώσεις που έχεις αποκομίσει από το Τμήμα μέχρι τώρα; α) Αν ναι, ποιο μάθημα/ποια εμπειρία σε βοήθησε περισσότερο και ποιο/ποια λιγότερο; β) Αν δεν νιώθεις έτοιμος/η, για ποιους λόγους; γ) Ποιες είναι οι ελλείψεις που πρέπει να καλυφθούν κατά τη γνώμη σου;

Απόσπασμα 5

Συνέντευξη 7

E-Χμ. Ωραία. Ε με βάση τις γνώσεις που είχες αποκομίσει από το Τμήμα μέχρι πριν κάνεις την πρακτική σου άσκηση ένιωθες έτοιμη να συμμετάσχεις; Στην πρακτική; Συμμετέχουσα 7-εεε δεν ένιωθα έτοιμη, είχα πολύ άγχος προτού μπω στην πρακτική
E-Χμ

Συμμετέχουσα 7-με βάση τις γνώσεις που είχα, γιατί πίστευα ότι δεν μπορούν να με καλύψουν εκατό τις εκατό για αυτό που πάω να κάνω, ειδικά επειδή δεν είχαμε κάνει και την πρακτική στο δεύτερο έτος ήταν κάτι τελείως καινούριο για εμένα προσωπικά, οπότε...ναι είχα αρκετό άγχος σε αυτό

E-Χμ

Συμμετέχουσα 7-και επειδή ακριβώς ένιωθα ότι δεν με είχανε καλύψει γνωστικά, για να πάω να κάνω την πρακτική μου

E-Χμ

Συμμετέχουσα 7-Μπορώ να πω μάλιστα ότι τις περισσότερες γνώσεις για-για την πρακτική τις πήρα στο μάθημα της πρακτική προτού πάμε (γελά)

E-Μμμ

Συμμετέχουσα 7-δηλαδή στο μάθημα που γινότανε στο ίδιοι εξάμηνο κι όχι στα προηγούμενα τρία χρόνια

E-Χμ. Ποιες είναι οι ελλείψεις που πρέπει να καλυφθούν κατά τη γνώμη σου; Που θα σ' έκαναν και εσένα να νιώσεις πιο έτοιμη

Συμμετέχουσα 7-σίγουρα...θα ήτανε θετικό για εμένα το να έχουμε πιο πρακτικά μαθήματα και μαθήματα τα οποία είναι για την ηλικία του νηπιαγωγείου, ας είναι παιχνίδια, γιατί μερικοί το βλέπουν υποτιμητικά, αλλά ναι θα ήταν πάρα πολύ βοηθητικό το να ξέρουμε να παίζουμε με τα παιδιά και ταυτόχρονα αυτά να ανακαλύπτουν πράγματα και να μαθαίνουνε

E-Χμ. Ως πρακτικά δηλαδή εννοείς κάτι που μπορείς να κάνεις μέσα στην τάξη με τα παιδιά;

Συμμετέχουσα 7-ναι όπως είχαμε κάποια μαθήματα είχαμε τα καλλιτεχνικά, είχαμε της κινητικής αγωγής, που ε πέρα το ότι πέτυχε ο κορονοϊός ε ήτανε πιο πολύ με δράση και να καταλαβαίνουμε ας πούμε-να μπορέσουμε να σχεδιάσουμε μια δραστηριότητα, που τα παιδιά θα κνηγιόντουσαν και θα παίζανε, που εγώ παρατήρησα ότι έχει λείψει αυτό στα παιδιά μέσα από την παρατήρηση στο σχολείο

E-Χμ. Ωραία, Είπες και ότι...ε η παρατήρηση σε βοήθησε να δεις κάποια πράγματα και στη δική σου διδασκαλία να βελτιωθείς

Συμμετέχουσα 7-Χμ

E-Άρα θεωρείς ότι θα μπορούσε να είναι μέρος της πρακτικής και

η...αυτοαξιολόγηση ή είναι ήδη μέρος της πρακτικής;

Συμμετέχουσα 7- πιστεύω ότι θα πρεπε να έχουν εμβα-εμβαθύνει πιο πολύ σε αυτό το πράγμα, γιατί η παρατήρηση θεωρώ ότι είναι το Α και το Ω στο να σχεδιάσεις μια δραστηριότητα

E-Χμ

Συμμετέχουσα 7-η οποία θα ναι ικανοποιητική και για σένα και για τα παιδιά

E-Χμ. Όταν λες ικανο-

Συμμετέχουσα 7-υπάρχει μέσα

E-α, μες την πρακτική εννοείς;

Συμμετέχουσα 7-υπάρχει ναι, απλώς θα έπρεπε να γίνεται...για πιο πολύ χρόνο; Θα έπρεπε να...γίνει προετοιμασία;

E-Χμ. Εεε τώρα πώς γίνεται η αξιολόγηση, γίνεται σε εσάς; E απ' τις διδάσκουσες ή εσείς στον εαυτό σας;

Συμμετέχουσα 7-υποτίθεται γίνεται απ' τον εαυτό μας, αλλά κυρίως γίνεται από τις διδάσκουσες, δηλαδή οκ υπάρχει ένα πλαίσιο που λέει να βρεις την...να κάνουμε αξιολόγηση τη διδασκαλία μας, ωστόσο θεωρώ πως είναι πιο πολύ για το τυπικό της υπόθεσης

E-Χμ. Ωραία. Είπες πριν για να ναι μια δραστηριότητα ικανοποιητική και για σένα και για τα παιδιά, αυτό πώς το εννοείς;

Συμμετέχουσα 7-Εννοώ ότι και τα παιδιά και να βρίσκουν ενδιαφέρον και όντως να αποκομίσουν κάτι από τη δραστηριότητα

E-Χμ

Συμμετέχουσα 7-και αυτό θα ήταν ικανοποιητικό και για μένα, να δω ότι όντως έχω ανταπεξέλθει στο ρόλο μου

E-Γιατί πρέπει να είναι ενδιαφέρον για τα παιδιά κάποια δραστηριότητα;

Συμμετέχουσα 7-Εεε...γιατί πρέπει (γελά) ωραία ερώτηση

E-(γελά)

Συμμετέχουσα 7-εεε...θεωρώ πως έτσι τα παιδιά είναι ουσιαστικά μέσα στην δραστηριότητα, όταν το κάνουν επειδή το βρίσκουν ενδιαφέρον και επειδή τους αρέσει κι όχι επειδή το λέει η νηπιαγωγός η ο νηπιαγωγός τώρα θα κάνουμε αυτό και τα παιδιά το κάνουν, γιατί ίσως είναι και το καλύτερο πράγμα που έχουν να κάνουν εκείνη τη στιγμή.

Σε αυτό το απόσπασμα η συμμετέχουσα εξηγεί γιατί δεν ένιωθε έτοιμη να συμμετάσχει στην πρακτική άσκηση. Αρχικά, αναφέρει πώς δεν είχε λάβει τις απαραίτητες γνώσεις πριν συμμετάσχει στην πρακτική άσκηση από τα μαθήματα της σχολής, λέγοντας πώς απέκτησε περισσότερες γνώσεις στο μάθημα της πρακτικής άσκησης από τα μαθήματα των προηγούμενων εξαμήνων. Έτσι, η συμμετέχουσα αποδίδει τις ευθύνες για την έλλειψη γνώσεων στα μαθήματα της σχολής. Έπειτα, αναφέρει πώς η έλλειψη της πρακτικής άσκησης στο 2^ο έτος σπουδών είχε ως αποτέλεσμα η συμμετέχουσα να μην έχει προϋπάρχουσες εμπειρίες σε νηπιαγωγείο πριν πραγματοποιήσει την πρακτική άσκηση του 4^{ου} έτους, κάτι που της προκάλεσε άγχος. Καταλαβαίνουμε λοιπόν πόσο σημαντική ήταν η έλλειψη της πρακτικής άσκησης του 2^{ου} έτους για τη συμμετέχουσα και πώς επηρέασε αρνητικά την πραγματοποίηση της πρακτικής άσκησης του 4^{ου} έτους. Επιπλέον, η συμμετέχουσα εξηγεί πώς θα ένιωθε πιο έτοιμη να συμμετάσχει στην πρακτική άσκηση αν είχε παρακολουθήσει «πιο πρακτικά μαθήματα και μαθήματα τα οποία είναι για την ηλικία του νηπιαγωγείου», ασκώντας έτσι κριτική στα μαθήματα που προσφέρει το Τμήμα, αφού καταλαβαίνουμε πώς για εκείνη τα μαθήματα που είχε παρακολουθήσει στα προηγούμενα εξάμηνα δεν της παρείχαν τις γνώσεις που θα ήθελε να έχει. Ενισχύει αυτό το επιχείρημα χρησιμοποιώντας ένα παράδειγμα από τη διαδικασία της παρατήρησης, όπου ανακάλυψε πώς τα πρακτικά μαθήματα που ενθάρρυναν τα παιδιά να είναι πιο δραστήρια είναι κάτι που είχε λείψει στα παιδιά, λόγω της πανδημίας. Έπειτα, εξηγεί πώς τα μαθήματα αυτά θα μπορούσαν να διδάσκουν παιχνίδια στους/στις φοιτητές/τριες, λέγοντας πώς «[...]θα ήτανε θετικό για εμένα το να έχουμε πιο πρακτικά μαθήματα και μαθήματα τα οποία είναι για την ηλικία του νηπιαγωγείου, ας είναι παιχνίδια[...]». Η φράση «ας είναι παιχνίδια» μας δίνει την εντύπωση πώς για τη συμμετέχουσα η διδασκαλία παιχνιδιών δεν είναι η καλύτερη δυνατή λύση, αλλά το ελάχιστο που μπορεί να παρέχει το Τμήμα στους/στις φοιτητές/τριες. Έπειτα, λογοδοτεί για αυτή της τη δήλωση λέγοντας πώς ενώ κάποιοι αντιμετωπίζουν τη διδασκαλία παιχνιδιών ως κάτι υποτιμητικό, εκείνη θεωρεί πώς έχουν θετικά αποτελέσματα για τα παιδιά.

Όσον αφορά την αυτοαξιολόγηση ως μέρος της πρακτικής άσκησης η συμμετέχουσα εξηγεί πώς θα πρέπει να δίνεται περισσότερη προσοχή σε αυτή τη διαδικασία, διότι παίζει σημαντικό ρόλο στο σχεδιασμό του εκπαιδευτικού πλάνου της. Αναφέρει πώς «υποτίθεται» πώς η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού σχεδιασμού

των φοιτητών/τριών γίνεται από τους/τις ίδιες, ωστόσο γίνεται περισσότερο από τις διδάσκουσες για «το τυπικό της υπόθεσης». Καταλαβαίνουμε λοιπόν πώς η συμμετέχουσα δεν είναι ευχαριστημένη με τη διαδικασία της αυτοαξιολόγησης στην πρακτική άσκηση, καθώς δεν έγινε με τον τρόπο που θεωρεί σωστό. Επιπλέον, αναφέρει πώς μέσω της αυτοαξιολόγησης μπορεί να σχεδιάσει δραστηριότητες που είναι «ικανοποιητικές» και «ενδιαφέρουσες» για εκείνη και τα παιδιά. Λογοδοτεί για αυτή της την άποψη λέγοντας πώς όταν οι δραστηριότητες βασίζονται στα ενδιαφέροντα των παιδιών τότε μπορούν να συμμετέχουν ενεργά στις δραστηριότητες και όχι απλά να ακολουθούν τις οδηγίες της νηπιαγωγού. Εδώ, η συμμετέχουσα ασκεί κριτική στο δασκαλοκεντρικό μοντέλο εκπαίδευσης και παράλληλα κατασκευάζει για τον εαυτό της την εικόνα μιας νηπιαγωγού, η οποία λειτουργεί σύμφωνα με το παιδοκεντρικό μοντέλο, το οποίο σύμφωνα με τα προγράμματα νηπιαγωγών είναι το πιο αποτελεσματικό για την ανάπτυξη των παιδιών. Ενισχύει ακόμη περισσότερο αυτή την εικόνα λέγοντας πώς όταν τα παιδιά έχουν αποκομίσει κάτι από τη δραστηριότητα που έχει σχεδιάσει νιώθει ότι έχει «ανταπεξέλθει» στον ρόλο της ως νηπιαγωγός, παρουσιάζοντας έτσι ένα πρότυπο νηπιαγωγού, η οποία έχει ως κύριο στόχο την αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων της για τα παιδιά.

Συνοψίζοντας, η συμμετέχουσα ασκεί κριτική στα μαθήματα που παρέχει το Τμήμα, διότι δεν ήταν αρκετά πρακτικά ώστε να της παρέχουν τις γνώσεις που θα ήθελε να έχει για να νιώσει έτοιμη να συμμετάσχει στην πρακτική άσκηση. Επιπλέον, κατασκευάζει για τον εαυτό της την εικόνα μιας καλής νηπιαγωγού που δρα σύμφωνα με το παιδοκεντρικό μοντέλο διδασκαλίας.

6. Ποια είναι η σημασία της πρακτικής άσκησης για εσένα; α) Τι θα πρέπει να προσφέρει στους/στις μελλοντικούς/ές νηπιαγωγούς κατά τη γνώμη σου;

Απόσπασμα 6

Συνέντευξη 7

Ε-Χμ. Ε γενικά η σημασία της πρακτικής άσκησης ποια είναι για σένα; Συμμετέχουσα 7-εμμμ...κυρίως το ότι μαθαίνουμε να κάνουμε παρατήρησή σε εμάς και στις δραστηριότητες και ότι μπαίνουμε σε τάξη και μαθαίνουμε να στεκόμαστε στα πόδια μας μέσα σε εισαγωγικά, γιατί έχουμε εμείς αναλάβει τη διδασκαλία μιας θεματικής και εκεί καταλαβαίνουμε τι εστί ο ρόλος της νηπιαγωγού και του νηπιαγωγού.

E-Χμ

Συμμετέχουσα 7-Ότι δεν έχει καθοδήγηση και...είσαι εσύ και οι δυνάμεις σου και πρέπει να τα βγάλεις πέρα και βλέπεις και πράγματα τα οποία πρέπει να διαχειριστείς μέσα στην τάξη

E-Χμ. Τι πιστεύεις πρέπει να προσφέρει η πρακτική στους μελλοντικούς νηπιαγωγούς;

Συμμετέχουσα 7-εμπειρία (γελά) ξεκάθαρα

E-Χμ

Συμμετέχουσα 7-εμπειρία και...περισσότερη γνώση για μέσα στην τάξη κι όχι τόσο θεωρητική, πρακτική (γελά)

E-Χμ

Συμμετέχουσα 7-Ίσως να γινότανε και για μεγαλύτερο διάστημα και με λιγότερο άγχος, ας πούμε το άγχος που έχεις στο ότι θα έρθουνε να σε αξιολογήσουνε και να περάσεις το μάθημα, θεωρώ ότι ίσως αν γινότανε η πρακτική μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, χωρίς το άγχος ότι θα αξιολογηθείς απ' αυτό...θα ήταν πολύ καλύτερο.

E-Χμ. Εσύ τώρα που έχεις κάνει την πρακτική [νιώθεις]

[Συμμετέχουσα 7-Χμ]

E-Ότι μπορείς να σταθείς στα πόδια σου σαν νηπιαγωγός; Να ανταπεξέλθεις;

Συμμετέχουσα 7-Εεεε νιώθω ότι θα μπω με πιο μεγάλη σιγουριά στην τάξη κι όχι τόσο ότι...έχω τη εμπειρία να σταθώ τελείως μόνη σε μια τάξη και να αποκτήσω εκπαιδευτικό ρόλο.

Σε αυτό το απόσπασμα η συμμετέχουσα εξηγεί ποια είναι η σημασία της πρακτικής άσκησης για εκείνη. Αρχικά, η συμμετέχουσα χρησιμοποιεί το α' πληθυντικό πρόσωπο, με στόχο να μας πείσει πως όλοι/όλες οι φοιτητές/φοιτήτριες αποκτούν τις δεξιότητες που περιγράφει από την πρακτική άσκηση. Η συμμετέχουσα δηλώνει πώς μέσω της πρακτικής άσκησης μαθαίνει να αυτοαξιολογείται, παρουσιάζοντας τον εαυτό της ως μια μελλοντική νηπιαγωγό η οποία θα ασκεί κριτική στον εαυτό της και θα βελτιώνεται. Αναφέρει ότι μέσω της πρακτικής άσκησης «μαθαίνουμε να στεκόμαστε στα πόδια μας μέσα σε εισαγωγικά» και λογοδοτεί για αυτή τη δήλωση λέγοντας πώς αναλαμβάνοντας τη διδασκαλία σε μια τάξη νηπιαγωγείου καταλαβαίνει «τι εστί ο ρόλος της νηπιαγωγού και του νηπιαγωγού». Έπειτα λογοδοτεί και γι' αυτή της τη δήλωση λέγοντας πώς δεν έχει καθοδήγηση και αντιμετωπίζει καταστάσεις στην τάξη με βάση τις ικανότητες της. Επομένως, για την

συμμετέχουσα η πρακτική άσκηση μαθαίνει τους/τις φοιτητές/τριες να αναλαμβάνουν τον ρόλο του/της νηπιαγωγού και τη διδασκαλία μιας τάξης χωρίς κάποια υποστήριξη, αλλά με βάση τις δεξιότητες τους.

Όσον αφορά τι πρέπει να προσφέρει η πρακτική άσκηση στους/στις μελλοντικούς/ές νηπιαγωγούς, η συμμετέχουσα απαντά «εμπειρία (γελά) ξεκάθαρα». Η λέξη «ξεκάθαρα» μας δείχνει πώς για τη συμμετέχουσα είναι ολοφάνερο πώς η πρακτική άσκηση πρέπει να προσφέρει εμπειρία, είναι κάτι δεδομένο για εκείνη. Στη συνέχεια, η συμμετέχουσα αξιολογεί αρνητικά τη διαδικασία της πρακτικής άσκησης, λέγοντας ότι θα έπρεπε να προσφέρει περισσότερες γνώσεις για τις τάξεις του νηπιαγωγείου και λιγότερες θεωρητικές γνώσεις, δείχνοντας έτσι πώς για εκείνη οι γνώσεις για τις τάξεις του νηπιαγωγείου είναι πιο σημαντικές. Έπειτα, εξηγεί πώς η πρακτική άσκηση θα μπορούσε να προκαλεί λιγότερο άγχος λογοδοτώντας για αυτή της την άποψη, λέγοντας πώς η αξιολόγηση που δέχονται οι φοιτητές/τριες για να περάσουν το μάθημα της πρακτικής προκαλεί άγχος σε αυτούς/αυτές και ότι η έλλειψη αυτού του άγχους θα έκανε τη διαδικασία της πρακτικής άσκησης πολύ καλύτερη. Ακόμα, η συμμετέχουσα αναφέρει θα ήθελε το χρονικό διάστημα της πρακτικής να ήταν μεγαλύτερο, επομένως δεν θεωρεί πως το τωρινό χρονικό διάστημα της πρακτικής άσκησης είναι αρκετό. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πώς η συμμετέχουσα αναφέρει ότι «μαθαίνει» μέσω της πρακτικής άσκησης και ότι θα αναλάβει το εκπαιδευτικό της έργο με μεγαλύτερη σιγουριά για τον εαυτό της, δίνοντας έτσι μια θετική αξιολόγηση για την πρακτική άσκηση, ωστόσο, όταν ερωτήθηκε αν θα μπορεί να εργαστεί ως νηπιαγωγός χωρίς υποστήριξη όπως ανέφερε προηγουμένως, εξηγεί πώς δεν έχει αρκετές εμπειρίες για να αναλάβει τον ρόλο της νηπιαγωγού χωρίς υποστήριξη.

7. Πιστεύεις πως η πρακτική άσκηση θα σε βοηθήσει στην εργασία σου ως νηπιαγωγός; α) Αν ναι, για ποιους λόγους; β) Πώς θα σε βοηθήσει; γ) Αν όχι, για ποιους λόγους;

Απόσπασμα 7

Συνέντευξη 10

E-Μμμ. Ωραία. Πιστεύεις πώς η πρακτική άσκηση θα σε βοηθήσει στην εργασία σου ως νηπιαγωγός;

Συμμετέχουσα 10-...ε ειλικρινά πιστεύω ότι (.) ισ-ίσως ναι, απλά σε-όχι σε μεγάλο βαθμό, δηλαδή εε εγώ προσωπικά είχα μια τάξη η οποία ήταν π-...πάρα πολύ καλή σε-εννοώ-κα-καλή εννοώ ότι ήταν τα παιδιά πολύ συνεργάσιμα, δεν ήταν πολύ μεγάλο Τμήμα, οπότε μπορούσα να χειριστώ και τον αριθμό των παιδιών και ήταν πάρα πολύ εε όμορφος και αρκετά μεγάλος για νηπιαγωγείο και ο χώρος, οπότε ήταν οι συνθήκες αρκετά ευνοϊκές και η νηπιαγωγός πάρα πολύ πρόθυμη να με βοηθήσει, σε μια άλλη τάξη νηπιαγωγείου δεν θα έχω τις ίδιες συνθήκες, δεν λέω καλύτερες ή χειρότερες, αλλά σίγουρα θα είναι τελείως διαφορετικό

E-Χμ (.) εεε για ποιο λόγο πιστεύεις θα σε βοηθήσει ως έναν βαθμό;

Συμμετέχουσα 10-θα με βοηθήσει γιατί σίγουρα κάποια πράγματα, που πήγανε καλά σε εισαγωγικά, που πέτυχαν, που είδα ότι εε κύλησαν σωστά όπως μ-μια δραστηριότητα, που είχε παιδοκεντρικό χαρακτήρα και άρεσε και στα παιδιά, για παράδειγμα, αυτή τη δραστηριότητα μπορεί να τη κρατήσω, αφού τη δοκίμασα κι απλώς να την προσαρμόσω στην επόμενη τάξη ανάλογα με το τι θα συναντήσω.

Σε αυτό το απόσπασμα η συμμετέχουσα εξηγεί γιατί και πώς θα τη βοηθήσει η πρακτική άσκηση του τέταρτου έτους στη μελλοντική της εργασία ως νηπιαγωγός χρησιμοποιώντας παραδείγματα από την εμπειρία της σε αυτή. Αρχικά, επισημαίνει πώς η πρακτική άσκηση ίσως θα τη βοηθήσει, αλλά όχι σε μεγάλο βαθμό. Αυτό μας δείχνει πώς για εκείνη υπάρχει πιθανότητα η εμπειρία της να μην της χρησιμεύσει καθόλου στο μέλλον και αν της χρησιμεύσει δεν θα είναι επαρκής για να βοηθηθεί στην εργασία της ως νηπιαγωγός. Έπειτα, λογοδοτεί για αυτή της την άποψη λέγοντας πώς κατά τη διάρκεια της πρακτικής της άσκησης είχε αναλάβει μία «καλή» τάξη και οι συνθήκες ήταν ευνοϊκές, κάτι που θεωρεί πώς δεν θα ξανασυναντήσει στη μελλοντική της εργασία. Επομένως, θεωρεί ότι η εμπειρία της σε μία «καλή» τάξη ίσως και να τη βοηθήσει στο μέλλον, αλλά παράλληλα να μην της φανεί χρήσιμη, γιατί δεν θα βρεθεί σε παρόμοια κατάσταση. Επισημαίνει ότι στη μελλοντική της εργασία δεν θα συναντήσει σε τάξη τις ίδιες συνθήκες με την πρακτική της άσκηση, όμως δεν λέει συγκεκριμένα αν θα είναι «καλύτερες ή χειρότερες, αλλά σίγουρα θα είναι τελείως διαφορετικό», επομένως καταλαβαίνουμε πώς οι εμπειρίες της σε τάξη στη μελλοντική της εργασία είτε είναι καλές είτε είναι κακές θα είναι τελείως

διαφορετικές από την εμπειρία της στη πρακτική άσκηση. Έτσι, η συμμετέχουσα ενισχύει ακόμα περισσότερο το επιχείρημα της ότι η πρακτική άσκηση μπορεί να τη βοηθήσει στο μέλλον, αλλά αυτό θα εξαρτάται από τις συνθήκες που θα συναντήσει στην τάξη και όχι από τις δικές της πράξεις ή αποφάσεις.

Όσον αφορά τον χαρακτηρισμό της τάξης που ανέλαβε στη διάρκεια της πρακτικής της άσκησης ως «καλή», η συμμετέχουσα επιλέγει να εξηγήσει τι εννοεί με αυτόν τον χαρακτηρισμό, πιθανών για να μην προκύψουν παρερμηνεύσεις. Έπειτα, δίνει μία λίστα με τα χαρακτηριστικά που έχει μια καλή τάξη: «[...]ήταν τα παιδιά πολύ συνεργάσιμα, δεν ήταν πολύ μεγάλο Τμήμα, οπότε μπορούσα να χειριστώ και τον αριθμό των παιδιών και ήτανε πάρα πολύ εε όμορφος και αρκετά μεγάλος για νηπιαγωγείο και ο χώρος, οπότε ήταν οι συνθήκες αρκετά ευνοϊκές και η νηπιαγωγός πάρα πολύ πρόθυμη να με βοηθήσει». Η συμμετέχουσα και πάλι ενισχύει το επιχείρημα της ότι οι συνθήκες που επικρατούν στην τάξη είναι αυτές που τη βοήθησαν και όχι οι δικές της πράξεις, λέγοντας πώς τα νήπια ήταν συνεργάσιμα, οπότε μπόρεσε να συνεργαστεί μαζί τους, ο χώρος ήταν μεγάλος και της επέτρεπε να διαχειριστεί τον αριθμό των παιδιών και τέλος η νηπιαγωγός ήταν πρόθυμη να βοηθήσει και έλαβε την υποστήριξη που χρειαζόταν. Η συμμετέχουσα λοιπόν, ορίζει μια καλή τάξη με βάση τις συνθήκες που επικρατούν ήδη στο νηπιαγωγείο, επομένως δεν μπορεί να ελέγξει αν θα ευνοηθεί από αυτές στην εργασία της στο μέλλον.

Στη συνέχεια, απαντώντας στην ερώτηση «[...] για ποιο λόγο πιστεύεις θα σε βοηθήσει ως έναν βαθμό;» η συμμετέχουσα αναφέρει πώς στη μελλοντικής της εργασία θα χρησιμοποιήσει τεχνικές που εφάρμοσε στην τάξη και είχαν επιτυχία, λέγοντας πώς θα τη βοηθήσουν πράγματα «[...] που πήγανε καλά σε εισαγωγικά, που πέτυχαν, που είδα ότι εε κύλησαν σωστά». Επομένως, προσπαθεί να μας πείσει πώς στη μελλοντική της εργασία θα είναι μια νηπιαγωγός που χρησιμοποιεί τεχνικές που έχουν επιτυχία στην τάξη. Έπειτα, δίνει ένα παράδειγμα για να δικαιολογήσει τη χρήση των θετικών χαρακτηρισμών που έδωσε για τις τεχνικές της («πήγανε καλά», «πέτυχαν», «κύλησαν σωστά»), λέγοντας πώς θα χρησιμοποιήσει μια δραστηριότητα που «[...] είχε παιδοκεντρικό χαρακτήρα και άρεσε και στα παιδιά». Εδώ, η συμμετέχουσα ενισχύει την εικόνα της ως καλή μέλλουσα νηπιαγωγό αναφέροντας τη παιδοκεντρική μέθοδο διδασκαλίας, η οποία σύμφωνα με τα προγράμματα νηπιαγωγών είναι η πιο αποτελεσματική για την ανάπτυξη των παιδιών. Επιπλέον, αναφέρει ότι η δραστηριότητα πρέπει να «αρέσει στα παιδιά», βάζοντας έτσι στο

επίκεντρο της διδασκαλίας της τα ενδιαφέροντα των παιδιών με στόχο να δημιουργήσει την εικόνα μιας νηπιαγωγού που νοιάζεται για τα ενδιαφέροντα των παιδιών.

Τέλος, η συμμετέχουσα αναφέρει πώς αν θελήσει να χρησιμοποιήσει μια δραστηριότητα που εφάρμοσε στην διάρκεια της πρακτικής της άσκησης στη μελλοντική της εργασία θα «[...] την προσαρμόσω στην επόμενη τάξη ανάλογα με το τι θα συναντήσω». Η συμμετέχουσα και πάλι αναφέρει ότι οι συνθήκες που θα επικρατούν σε μία τάξη θα επηρεάσουν το έργο της ως νηπιαγωγός, έτσι, δεν μπορεί να είναι σίγουρη για το αν θα τη βοηθήσει η πρακτική άσκηση ή όχι. Επιπλέον, κατασκευάζει την εικόνα μιας μελλοντικής νηπιαγωγού που είναι ευέλικτη και προσαρμόζει τη διδασκαλία της προκειμένου να έχει τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα για τα παιδιά.

Συμπερασματικά, η συμμετέχουσα επιχειρεί να κατασκευάσει για τον εαυτό της την εικόνα μιας μελλοντικής νηπιαγωγού, η οποία χρησιμοποιεί παιδοκεντρικές μεθόδους διδασκαλίας και τις προσαρμόζει ανάλογα στην κάθε τάξη. Παράλληλα, όσον αφορά το πόσο θα τη βοηθήσει η εμπειρία της στην πρακτική άσκηση στη μελλοντική της εργασία αποδίδει το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης στις συνθήκες που θα επικρατήσουν στο νηπιαγωγείο και αν θα είναι ευνοϊκές για εκείνη.

8.Θεωρείς πως θα νιώθεις έτοιμος/η να εργαστείς ως νηπιαγωγός αφού ολοκληρώσεις την πρακτική σου άσκηση; α) Αν ναι, για ποιους λόγους; β) Αν όχι, για ποιους λόγους; γ) Τι θα σε βοηθούσε να νιώσεις ποιο προετοιμασμένος/η;

Απόσπασμα 8

Συνέντευξη 6

Ε-Χμ. Θεωρείς πώς τώρα που έχεις τελειώσει την πρακτική-όχι θεωρείς-νιώθεις έτοιμη να εργαστείς ως νηπιαγωγός;

Συμμετέχουσα 6-...εεεμ...δεν ξέρω αν νιώθω εκατό τις εκατό να εργαστώ, εεε γιατί νομίζω ότι εεεμ... χρειάζεται ακόμα...χρειάζεται περισσότερη εμπειρία εμμμ, για να νιώθω σίγουρη εεε για τον εαυτό μου εκατό τις εκατό, ε αλλά σίγουρα μετά τη πρακτική μπορώ να πω ότι νιώθω ότι θέλω να ασχοληθώ

Ε-Χμ

Συμμετέχουσα 6-και θέλω να εργαστώ σαν νηπιαγωγός.

E-για ποιο λόγο θα λεγες ότι νιώθεις έτοιμη; Ως ένα βαθμό;

Συμμετέχουσα 6-...εεε νιώθω έτοιμη ως ένα βαθμό, γιατί έχω δει περίπου πώς εμμ τι γίνεται βασικά, μέσα στον-μέσα στην τάξη, έχω μια μικρή έστω εμπειρία, ε πριν την πρακτική εεε ήμουν σε άγνοια (γελά), δηλαδή

E-μμμ

Συμμετέχουσα 6-ε δεν ήξερα τι γίνεται μέσα στο νηπιαγωγείο, καλά είναι όλα τα θεωρητικά, ε που μαθαίναμε στο πανεπιστήμιο , αλλά δεν ήξερα κάτι ουσιαστικό, δεν είχα δει κάτι, δεν είχα κάποια εμπειρία, ε την οποία θα μπορούσα να αξιοποιήσω εεε μετέπειτα, ενώ τώρα εεε νιώθω ότι, για παράδειγμα αν μου συμβεί κάτι-αν γίνει κάτι μέσα στην αίθουσα ε όπως κάτι που έγινε κατά τη διάρκεια της πρακτικής μου θα μπορώ να το αντιμετωπίσω, σ' ένα βαθμό

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-ε οπότε έχω αποκτήσει κάποιες εμπειρίες, εεε που θεωρώ ότι σίγουρα θα-σίγουρα με κάνουν πιο έτοιμη

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-να ασχοληθώ μ' αυτό το επάγγελμα.

E-Ωραία. Τι σε κάνει να μην νιώθεις έτοιμη;

Συμμετέχουσα 6-εμμ ίσως το μικρό χρονικό διάστημα που ήταν η πρακτική, ε γιατί στην ουσία αυτό ήτανε για τέσσερις βδομάδες, εμμ το οποίο θεωρώ μικρό χρονικό διάστημα, εμμ για-για να πεις ότι είσαι εκατό τις εκατό σίγουρος, να-να ασκήσει αυτό το επάγγελμα και συν το ότι εεεμ αυτό το διάστημα είχες την αμμ την υποχρέωση; Βασικά είχες το άγχος εεε να πραγματοποιήσεις καλά τις δραστηριότητες, είχες το άγχος το ότι ε αξιολογείσαι, αξιολογείσαι όμως συνέχεια, για το ότι κάνεις, εεε οπότε αυτό πιστεύω ότι ναι, σε μμμ...σε περιορίζει λίγο

E-Χμ. Από ποιον αξιολογείσαι;

Συμμετέχουσα 6-Εεε αξιολογείσαι σίγουρα από τις υπεύθυνες της πρακτικής άσκησης

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-ε και θεωρώ ότι ε και από τη νηπιαγωγό του Τμήματος

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-και από τον εαυτό σου σίγουρα, ότι σκέφτεσαι ότι όντως αυτό που διδάχθηκα το 'χω πετύχει; Εμμ όντως χρησιμοποιώ εεε τη σωστή προσέγγιση για τα

παιδιά; Ναι, απλά όταν μμμ εργάζεσαι ας πούμε σαν επαγγελματίας πια έχοντας το πτυχίο σου, ε θεωρώ ότι είναι λίγο πιο...πιο χαλαρό το πλαίσιο;

E-Xμ

Συμμετέχουσα 6-αυτό, απ' αυτή την άποψη ότι δεν έχεις τόσο πολύ ελ-τόσο πολύ έντονο έλεγχο, θεωρώ, δεν ξέρω πώς είναι εκατό τις εκατό, απλά αυτό θεωρώ

E-Xμ. Τι θα σε βοηθούσε να νιώθεις πιο προετοιμασμένη να εργαστείς ως νηπιαγωγός;

Συμμετέχουσα 6-εεε νομίζω αν η διαδικασία της πρακτικής ήταν ε σίγουρα μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, θα βοηθούσε

E-Xμ

Συμμετέχουσα 6-εμμμ και σίγουρα ίσως αν επιδίωκα ε κάποια ε κάποια άλλου είδους εμμ εργασία πάλι έτσι σε εθελοντικό πάλι πλαίσιο, εεε για να πάρω πιο πολλές εμπειρίες με τα παιδιά και το πώς οργανώνουμε δραστηριότητες, ίσως με βοηθούσε καλύτερα

E-Xμ. Το ιδανικό χρονικό διάστημα για την πρακτική ποιο είναι για σένα; Αν μπορούσες εσύ να το ορίσεις

Συμμετέχουσα 6-εμμμ νομίζω θα όριζα...εεε τώρα είναι λίγο δύσκολο, γιατί ναι μεν λέω ότι χρειάζεται μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, ε ας πούμε θα το όριζα τέσσερις έως έξι μήνες, αλλά θεωρώ ότι αν ήταν τόσο μεγάλο χρονικό το διάστημα εεε με όλα αυτά τα οποία ήταν προαπαιτούμενα για την πρακτική άσκηση, ε θα ήτανε πολύ πιο επίπονο και κουραστικό για όλους τους εεε φοιτητές και φοιτήτριες (γελά)

E-Xμ. Αυτό γιατί; Τι άλλο χρειάζεται να κάνεις κατά τη πρακτική; Εκτός απ' το να σαι στο νηπιαγωγείο

Συμμετέχουσα 6-εεεμ χρειάζεται να έχεις εμμ άμεση, πολύ στενή επαφή με τις ε υπεύθυνες ε της πρακτικής, στην ουσία να τους αναφέρεις εεε το τι θα κάνεις ακριβώς, εμμμ να έχεις σχεδιάσει τα πάντα εμμ αρκετό χρονικό διάστημα πριν

E-Xμ

Συμμετέχουσα 6-εεεμ...και συνέχεια αυτό να-ότι-σ 'οτιδήποτε αλλάζεις να τους ενημερώνεις και λογικό, γιατί χρειάζεται να ξέρουν ε τι θα κάνεις εφόσον είσαι ε ακόμα ασκούμενος/ασκούμενη

E-Xμ

Συμμετέχουσα 6-εμμμ σ' αυτό το οποίο σπουδάζεις εεε και επίσης εμμ, εντάξει χρειάζεται, έχουμε και τα υπόλοιπα μαθήματα εεε κάτι το οποίο σου, σου περιορίζει τον ελεύθερο χρόνο, δηλαδή και να θες να ασχοληθείς περισσότερο για παράδειγμα

με τις δραστηριότητες που θες να πραγματοποιήσεις στο νηπιαγωγείο ή με όλα αυτά τα προαπαιτούμενα έγγραφα τα οποία χρειάζεται να έχεις έτοιμα, για το μάθημα τη πρακτικής, έχεις και όλες τις άλλες εργασίες και τις παρακολουθήσεις από τα υπόλοιπα μαθήματα, οπότε ίσως για μένα θα ήταν ιδανικότερο αυτοί οι τέσσερις ή έξι μήνες τις πρακτικής άσκησης, σ-τους οποίους ορίζω εγώ ως ιδανικό χρόνο βέβαια δεν ξέρω εεε κατά πόσο θα μπορούσε να εεε να γίνει σ' αυτό το χρονικό διάστημα εεε θα μμμ θεωρούσα εγώ πιο εεε ορθό, να...να μπορούσαν να γίνουν, εφόσον έχουμε τελειώσει τα τέσσερα έτη, δηλαδή εφόσον έχουμε τελειώσει τις βασικές μας σπουδές, να γίνει ένα ,για παράδειγμα εξάμηνο μετά στο τέλος και να χουμε μόνο την πρακτική άσκηση χωρίς να έχουμε κάποια άλλου είδους εεε μαθήματα κι άλλου είδους εεε υποχρεώσεις

Σε αυτό το απόσπασμα η συμμετέχουσα εξηγεί πώς νιώθει έτοιμη να εργαστεί ως νηπιαγωγός έχοντας ολοκληρώσει την πρακτική άσκηση, αλλά μόνο ως έναν βαθμό. Λογοδοτεί για αυτή της την άποψη, λέγοντας πώς δεν έχει αρκετές εμπειρίες σε νηπιαγωγείο για να νιώθει έτοιμη να εργαστεί. Αυτό μας δείχνει πώς για τη φοιτήτρια η πρακτική άσκηση ήταν ανεπαρκής ως έναν βαθμό. Έπειτα, αναφέρει ότι παρόλο που δεν είναι σίγουρη ότι είναι έτοιμη να εργαστεί ως νηπιαγωγός η εμπειρία της στην πρακτική άσκηση την έκανε να θέλει να ασχοληθεί με το επάγγελμα και ότι απέκτησε εμπειρίες που θα μπορέσει να αξιοποιήσει στο μέλλον, τις οποίες δεν είχε πριν την πρακτική άσκηση. Αυτό μας δείχνει πόσο σημαντική ήταν η πρακτική άσκηση για την πορεία της συμμετέχουσας ως μέλλουσα νηπιαγωγό. Η συμμετέχουσα αξιολογεί την εμπειρία της στην πρακτική άσκηση λέγοντας πώς την προετοίμασε για τη μελλοντική της εργασία, ενώ παράλληλα αναφέρει ότι δεν έμαθε κάτι «ουσιαστικό» από τα θεωρητικά μαθήματα, δείχνοντας πώς για εκείνη η πρακτική άσκηση έπαιξε μεγαλύτερο ρόλο στην προετοιμασία της ως μελλοντική νηπιαγωγός.

Όσον αφορά γιατί δεν νιώθει εκατό τις εκατό έτοιμη να εργαστεί ως νηπιαγωγός, η συμμετέχουσα αποδίδει τις ευθύνες στο χρονικό διάστημα της πρακτικής άσκησης καθώς και τις υποχρεώσεις της για αυτήν σε συνδυασμό με τα μαθήματα της σχολής, λέγοντας πώς δεν της επέτρεπαν να ασχοληθεί με τον σχεδιασμό των δραστηριοτήτων για το εκπαιδευτικό της έργο όσο θα ήθελε και δεν είχε τον έλεγχο που έχει μια/ένας επαγγελματίας νηπιαγωγός. Ακόμα, επαναλαμβάνει συχνά πώς αν το χρονικό διάστημα της πρακτικής άσκησης ήταν μεγαλύτερο θα

ένιωθε πιο έτοιμη να εργαστεί ως νηπιαγωγός. Επομένως, καταλαβαίνουμε πώς για τη συμμετέχουσα το χρονικό διάστημα της πρακτικής έπαιξε σημαντικό ρόλο στο έργο της για την πρακτική άσκηση. Η συμμετέχουσα αναφέρει πώς για εκείνη το ιδανικό χρονικό διάστημα για την πρακτική άσκηση θα ήταν τέσσερις με έξι μήνες, ωστόσο της είναι δύσκολο να το ορίσει. Λογοδοτεί για αυτή της τη δήλωση, λέγοντας πώς οι υποχρεώσεις της για την πρακτική άσκηση ήταν τόσες πολλές που η πρακτική άσκηση θα ήτανε πιο «επίπονη» και «κουραστική» για τους/τις φοιτητές/φοιτήτριες. Χρησιμοποιώντας τις λέξεις «επίπονη» και «κουραστική» η συμμετέχουσα κάνει μια αρνητική αξιολόγηση της πρακτικής άσκησης. Επίσης, η συμμετέχουσα αναφέρει πώς είναι λογικό να έχει συχνή επαφή με τις υπεύθυνες της πρακτικής άσκησης για τις υποχρεώσεις της για αυτή και λογοδοτεί για αυτή της την άποψη λέγοντας ότι εφόσον δεν είναι ακόμα επαγγελματίας νηπιαγωγός πρέπει να τις ενημερώνει για τις αποφάσεις που παίρνει για την πρακτική άσκηση, παρόλο που αξιολόγησε αρνητικά το μέγεθος των υποχρεώσεων της για την πρακτική άσκηση. .

Η συμμετέχουσα επαναλαμβάνει αρκετές φορές ότι μιλά για τον εαυτό της: «[...]δεν ξέρω πώς είναι εκατό τις εκατό, απλά αυτό θεωρώ», «[...]σ-τους οποίους ορίζω εγώ ως ιδανικό χρόνο βέβαια δεν ξέρω εεε κατά πόσο θα μπορούσε να εεε να γίνει σ' αυτό το χρονικό διάστημα εεε θα μμμ θεωρούσα εγώ πιο εεε ορθό[...]», «[...] οπότε ίσως για μένα θα ήταν ιδανικότερο αυτοί οι τέσσερις ή έξι μήνες τις πρακτικής άσκησης[...]». Με αυτόν τον τρόπο η συμμετέχουσα μας υπενθυμίζει πώς μιλά σύμφωνα με τις δικές τις εμπειρίες και δεν αντιπροσωπεύει κάποιο σύνολο. Ακόμα, η συμμετέχουσα αναφέρει αρκετές φορές ότι οι εμπειρίες με τα παιδιά τη βοήθησαν να νιώσει έτοιμη να εργαστεί ως νηπιαγωγός, καθώς και ότι περισσότερες εμπειρίες με τα παιδιά θα τη βοηθούσαν να νιώσει ακόμα πιο έτοιμη. Επομένως, καταλαβαίνουμε πώς η επαφή με τα παιδιά στο νηπιαγωγείο είναι πολύ σημαντική για εκείνη. Τέλος, η συμμετέχουσα εξηγεί πώς κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης αξιολογείται από τις υπεύθυνες της πρακτικής, τη νηπιαγωγό, αλλά και τον ίδιο της τον εαυτό. Εξηγεί περαιτέρω πώς αξιολογεί τις επιδόσεις της στην πρακτική, παρουσιάζοντας έτσι τον εαυτό της ως μια μέλλουσα νηπιαγωγό που ενδιαφέρεται για την επιτυχία του διδακτικού της έργου και την αποτελεσματικότητά του για τα παιδιά: «[...]και από τον εαυτό σου σίγουρα, ότι σκέφτεσαι ότι όντως αυτό που διδάχθηκα το 'χω πετύχει; Εμμ όντως χρησιμοποιώ εεε τη σωστή προσέγγιση για τα παιδιά[...]».

Συνοψίζοντας, η εμπειρία της στην πρακτική άσκηση έδωσε εμπειρίες στη συμμετέχουσα τις οποίες θα αξιοποιήσει στο μέλλον, ωστόσο το χρονικό διάστημα και ο φόρτος εργασίας της πρακτικής άσκησης την περιόρισαν από το να έχει τον έλεγχο που θα ήθελε και ως αποτέλεσμα δεν νιώθει απόλυτα έτοιμη να εργαστεί ως νηπιαγωγός.

9. Πιστεύεις πως η πρακτική άσκηση είναι αρκετή για να εργαστείς αποτελεσματικά ως νηπιαγωγός; α) Αν ναι, για ποιους λόγους; β) Αν όχι, για ποιους λόγους; γ) Τι άλλο μπορεί να προσφέρει το πανεπιστήμιο κατά τη γνώμη σου;

Απόσπασμα 9

Συνέντευξη 7

E-Ωραία. Πιστεύεις ότι η πρακτική άσκηση είναι αρκετή για να εργαστείς αποτελεσματικά ως νηπιαγωγός;

Συμμετέχουσα 7-Όχι (γελά)

E-Χμ. Για ποιο λόγο;

Συμμετέχουσα 7-Εεε για το λόγο ότι δεν έχουνε-δεν μας έχουνε δώσει... όλα αυτά που χρειάζεται για να εργαστείς σαν νηπιαγωγός, την κατάλληλη γνώση και τα κατάλληλα εφόδια

E-Χμ

Συμμετέχουσα 7-Θεωρώ ότι μέσα στο άγχος το ότι θα-τουλάχιστον για μένα το ότι θα αξιολογηθώ, έχω τρεις βδομάδες να κάνω δραστηριότητες, οι οποίες θα αξιολογηθούνε δεν με άφησε να έρθω κοντά με τα παιδιά στο βαθμό που ήθελα, να δω όντως πώς λειτουργεί η τάξη, κάτι που σαν ας πούμε επαγγ-ε μελλοντική επαγγελματίας, θα, θα το έχω, θα έχω αυτή την εμπειρία, αλλά δεν θα ξέρω πώς να την αξιοποιήσω

E-Χμ. Τι άλλο μπορεί να προσφέρει το πανεπιστήμιο κατά τη γνώμη σου;

Συμμετέχουσα 7-Θα μπορούσε να προσφέρει σίγουρα μεγαλύτερο... μεγαλύτερη αλληλεπίδραση με τα νηπιαγωγεία, ώστε να γνωρίζουμε-να χουμε αποκτήσει γνώση για το τι γίνεται μέσα σ' ένα νηπιαγωγείο, για το πώς λειτουργεί, γιατί ούτε πώς λειτουργεί είχαμε μάθει στην πρακτική, ότι...ε κάνανε σ-γενικότερα όλα αυτά,

σχετικά με τη λειτουργία τους-τη λειτουργία της τάξης και σίγουρα μαθήματα τα οποία θα ναι πιο πολύ πρακτικά

Σε αυτό το απόσπασμα η συμμετέχουσα εξηγεί πώς για εκείνη δεν είναι αρκετή η πρακτική άσκηση για να εργαστεί αποτελεσματικά ως νηπιαγωγός. Αρχικά, αναφέρει πώς «δεν μας έχουν δώσει [...] τα κατάλληλα εφόδια». Η συμμετέχουσα χρησιμοποιεί τον α' πληθυντικό, θέλοντας να δείξει πώς έχει επηρεαστεί ένα σύνολο ατόμων από τις ελλείψεις της πρακτικής άσκησης και όχι μόνο εκείνη, επομένως δεν φέρει προσωπική ευθύνη για το πώς έχει επηρεαστεί η ίδια, αφού είναι μια συνθήκη που βιώνουν όλοι. Η συμμετέχουσα αναφέροντας πώς δεν τους έχουν «δώσει» τα κατάλληλα εφόδια αποδίδει την ευθύνη σε ένα τρίτο πρόσωπο, το οποίο αναλαμβάνει να παρέχει τα κατάλληλα εφόδια στους φοιτητές για να εργαστούν ως νηπιαγωγοί και δεν τα αποκτούν μόνοι τους. Επομένως, καταλαβαίνουμε πώς η συμμετέχουσα δεν ευθύνεται για την έλλειψη των γνώσεων και εφοδίων που χρειάζεται για να εργαστεί ως νηπιαγωγός, αφού παρέχονται από ένα τρίτο πρόσωπο. Ακόμα, η συμμετέχουσα χαρακτηρίζει τη γνώση και τα εφόδια που θεωρεί απαραίτητα για την εργασία της ως νηπιαγωγός ως «κατάλληλη/κατάλληλα», διότι για εκείνη υπάρχουν συγκεκριμένες γνώσεις και εφόδια που πρέπει να λάβει για τη μελλοντική της εργασία ως νηπιαγωγός.

Στη συνέχεια, η συμμετέχουσα επιλέγει να επεξηγήσει περαιτέρω γιατί δεν θεωρεί πώς η πρακτική άσκηση είναι αρκετή για να εργαστεί αποτελεσματικά ως νηπιαγωγός. Αρχικά, δηλώνει πως αναφέρεται σε δικές της εμπειρίες («τουλάχιστον για μένα»), διότι δεν θέλει να δώσει την εντύπωση πως η δική της άποψη και εμπειρία αντιπροσωπεύει τις εμπειρίες του γενικού συνόλου. Αναφέρει συγκεκριμένα το χρονικό όριο που έχει για να σχεδιάσει τις δραστηριότητες για την πρακτική της άσκηση («έχω τρεις βδομάδες να κάνω δραστηριότητες»), διότι θεωρεί ότι είναι πολύ σύντομο και παίζει σημαντικό ρόλο για την εμπειρία της στην πρακτική άσκηση, αφού εξηγεί πώς δεν μπόρεσε να έρθει πιο κοντά με τα παιδιά και να δει πώς λειτουργεί η τάξη. Η συμμετέχουσα αποδίδει την ευθύνη για την εμπειρία της στην πρακτική άσκηση στον χρονικό περιορισμό και την αξιολόγηση που θα λάβει για τον σχεδιασμό των δραστηριοτήτων της, λέγοντας πώς δεν την «άφησαν» να πραγματοποιήσει την πρακτική της άσκηση όπως εκείνη θα ήθελε. Από τα λεγόμενα της συμμετέχουσας καταλαβαίνουμε πώς το να έρθει κοντά με τα παιδιά και να δει

πώς «λειτουργεί» μια τάξη είναι απαραίτητα μέρη της πρακτικής άσκησης τα οποία δεν έλαβε σε ικανοποιητικό βαθμό, αφού δηλώνει πώς ως μελλοντική επαγγελματίας «θα έχω αυτή την εμπειρία, αλλά δεν θα ξέρω πώς να την αξιοποιήσω». Έτσι, καταλαβαίνουμε πώς η εμπειρία της συμμετέχουσας στην πρακτική άσκηση δεν θα είναι αρκετή για να εργαστεί αποτελεσματικά ως επαγγελματίας στο μέλλον, αφού δεν είναι ικανοποιημένη από αυτήν.

Όσον αφορά τι μπορεί να προσφέρει το πανεπιστήμιο για να είναι επαρκής η πρακτική άσκηση για τη μελλοντική εργασία των υποψήφιων νηπιαγωγών η συμμετέχουσα επαναλαμβάνει ότι θα ήθελε να είχε περισσότερη επαφή με τα νηπιαγωγεία και καλύτερη γνώση της λειτουργίας τους. Αυτή η επανάληψη και έμφαση στη λειτουργία των νηπιαγωγείων μας δείχνει πως για τη συμμετέχουσα η εξοικείωση με τη λειτουργία ενός νηπιαγωγείου ως μελλοντική νηπιαγωγός είναι υψίστης σημασίας και η έλλειψη της κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης είναι σημαντική απώλεια για εκείνη, καθώς τονίζει ότι «ούτε πώς λειτουργεί (το νηπιαγωγείο) είχαμε μάθει στην πρακτική». Επιπλέον, αναφέρει πως θα ήθελε το πανεπιστήμιο να προσφέρει περισσότερα πρακτικά μαθήματα, επομένως καταλαβαίνουμε πώς η συμμετέχουσα επωφελείται περισσότερο από πρακτικά μαθήματα και η έλλειψη τους έχει επηρεάσει τις σπουδές της.

Συνοψίζοντας, από το απόσπασμα καταλαβαίνουμε πώς η συμμετέχουσα θεωρεί πως η πρακτική άσκηση δεν είναι αρκετή για να εργαστεί αποτελεσματικά ως νηπιαγωγός. Από τα λεγόμενα της κατανοούμε πώς η εξοικείωση με τη λειτουργία ενός νηπιαγωγείου έχει μεγάλη σημασία για εκείνη ως μελλοντική νηπιαγωγός και πώς λόγω συνθηκών που δεν μπορούσε να ελέγξει, όπως τον χρονικό περιορισμό και τη διαδικασία της αξιολόγησης για τις επιδόσεις της στην πρακτική άσκηση, η πρακτική άσκηση δεν είναι επαρκής για να εργαστεί αποτελεσματικά ως νηπιαγωγός.

10. Πιστεύεις πως η διαδικασία της πρακτικής άσκησης είναι οργανωμένη από τους/τις υπεύθυνους/νες διδάσκοντες/ουσες; με επάρκεια; α) Αν ναι, για ποιους λόγους; β) Αν όχι, για ποιους λόγους; γ) Τι θα έκανες διαφορετικά;

Απόσπασμα 10

Συνέντευξη 6

E-Χμ. Πιστεύεις πώς η διαδικασία της πρακτικής άσκησης είναι οργανωμένη από τις υπεύθυνες και τις διδάσκουσες με επάρκεια;

Συμμετέχουσα 6-εεε θεωρώ πώς εμμ, πώς είναι, ναι

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6- ε θεωρώ ότι ντάξει ο καθένας ε-βασικά τους έχει ορίσει το Τμήμα εεε γι' αυτό το σκοπό, οπότε λογικά το έχει...εεε στο Τμήμα το έχει έτσι ορίσει στο- έχει έτσι ορίσει αυτό το πλαίσιο, εεε οπότε θεωρώ ότι ναι

E-Χμ. Για ποιο λόγο;

Συμμετέχουσα 6-εεεμ...γιατί μμμ...εεε θεωρώ ότι είναι...αρκετοί οι υπεύθυνοι της πρακτικής, ε δηλαδή επαρκούν για να εμμ μπορέσουν να παρακολουθούν όλους τους εεε φοιτητές

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-ε και τις φοιτήτριες, εεε που πραγματοποιούν την πρακτική τους άσκηση, εεε και θεωρώ ότι...το θεωρητικό υπόβαθρο που μας δίνουν πριν κάνουμε την εεε πρακτική άσκηση είναι επαρκής.

E-Χμ. Εσύ αν έκανες κάτι διαφορετικά τι θα έκανες;

Συμμετέχουσα 6-εεε ίσως να μμμ, να μην έκανα τόσο δ-βιαστικά το θεωρητικό πλαίσιο

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6- δηλαδή, ίσως να ασχολιόμουν λίγο περισσότερο εμμ με τη θεωρία, για να μπορέσω να-για να μπορέσουν τα παιδιά να είναι πιο έτοιμα όταν θα πάνε στο νηπιαγωγείο και κάτι ακόμα θα-ας πούμε θα όριζα-βασικά θα έδειχνα κάποια παραδείγματα, αυτό που σου είπα και πριν, ίσως κάποιες μαγνητοσκοπημένες δραστηριότητες ή θα έλεγα εγώ στα παιδιά τι δραστηριότητες έχω κάνει σαν νηπιαγωγός, ε εννοώ παιδιά τους φοιτητές/φοιτήτριες

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-εμμ τι δραστηριότητες έχω κάνει εγώ και για να πάρουν ιδέες, αλλά και για να μπορέσουν να καταλάβουν εεε πώς πρέπει να κινηθούν και θα έλεγα και αυτό που στην ουσία μας ζητάν και οι ίδιοι είναι να, να τους αναφέρουμε και κάποιες ερωτήσεις και απαντήσεις που μας κάνουν τα παιδιά

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-εγώ θα-θα θεωρούσα σημαντικό οι υπεύθυνοι της πρακτικής να μας το κάνουν αυτό πριν πάμε

E-Μμμ

Συμμετέχουσα 6-δηλαδή να μας αναφέρουν ότι εγώ έκανα αυτή τη δραστηριότητα μ' αυτό το συγκεκριμένο θέμα, εεε είχα δέκα παιδιά, από αυτά κάποιο με ρώτησε αυτό, κάποιο με-κάποιο απάντησε κάτι άλλο, εεε και γενικά πιστεύω ότι θα τανε και ωραίο εεε να πηγαίναμε ας πούμε 'ένα νηπιαγωγείο και να έκανε μάθημα η η υπεύθυνη της πρακτικής

E-Μμμ

Συμμετέχουσα 6-και εμείς απλά να παρακολ-να παρατηρούσαμε το μάθημα που κάνουν, για να μπορέσουμε να καταλάβουμε πώς όλα αυτά που μας διδάσκει στη θεωρία, που μπορούμε να τα κάνουμε πράξη.

E-Χμ...άρα πιστεύεις ότι μέσω της παρατήρησης που κάνατε στα νηπιαγωγεία υπήρχαν κάποιες ελλείψεις όσον αφορά να συνδέσετε τη θεωρία με την πράξη;

Συμμετέχουσα 6-...μμμ απλά πιστεύω ότι ήταν πάρα πολλά όλα αυτά που μας ζητούνταν να παρατηρήσουμε

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-και μμμ δεν είχαμε προηγούμενη εμπειρία, αυτό εμένα με δυσκόλεψε δηλαδή δε θεωρώ ότι το θεωρητικό-αυτά που μας είχαν πει θεωρητικά για την παρατήρηση νομίζω ότι αν τα διάβαζες έβγαιναν, δηλαδή μπορούσες να τα θυμάσαι εεε εκείνη τη στιγμή και να τα παρατηρήσεις απλά ήτανε τόσα πολλά, ε που αυτό σε μπέρδευε

E-Χμ. Είπες ότι το θεωρητικό πλαίσιο που σας δίδαξαν έγινε βιαστικά, εννοείς έγινε σε πολύ λίγα μαθήματα ή δεν έδωσαν πολλή βάση οι υπεύθυνες;

Συμμετέχουσα 6-εμμ...όχι δεν εννο-δεν εννοώ ότι δεν έδωσαν βάση, απλά μμμ θωρώ ότι για μένα έγιναν βιαστικά

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-θα προτιμούσα ας πούμε να ήταν λίγο παραπάνος χρόνος, αν είχαμε περισσότερο χρόνο στο θεωρητικό πλαίσιο, αλλά στο θεωρητικό πλαίσιο και μ' όλα αυτά που σου ανέφερα σαν εεεμμ του τι θα έκανα εγώ διαφορετικά

E-Μμμ

Συμμετέχουσα 6-Να υπήρχαν και τέτοια-και τέτοιου είδους παραδείγματα, για να πάμε εμείς ακόμα πιο έτοιμοι

Σε αυτό το απόσπασμα η συμμετέχουσα εξηγεί γιατί πιστεύει ότι η διαδικασία της πρακτικής άσκησης είναι οργανωμένη από τους/τις διδάσκοντες/ουσες με επάρκεια. Αρχικά, εξηγεί ότι θεωρεί πώς οι διδάσκοντες/ουσες έχουν επιλεγθεί από το Τμήμα,

γι' αυτό και έχουν οργανώσει την πρακτική άσκηση με επάρκεια, αποδίδοντας τις ευθύνες στην κρίση του Τμήματος. Έπειτα, εξηγεί περαιτέρω ότι το θεωρητικό υπόβαθρο που διδάσκεται κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης και το σύνολο των διδασκόντων ήταν επαρκές, δείχνοντας έτσι τα προσωπικά της κριτήρια που καθορίζουν την οργάνωση της πρακτικής άσκησης ως επαρκής.

Παρόλο που η συμμετέχουσα αναφέρει πώς θεωρεί το θεωρητικό υπόβαθρο που διδάσκεται κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης επαρκές, όταν ερωτήθηκε για το τι θα έκανε διαφορετικά εάν είχε αναλάβει την οργάνωση της πρακτικής, εξηγεί πώς θα δεν θα δίδασκε τόσο «βιαστικά» το θεωρητικό πλαίσιο. Λογοδοτεί για αυτή την άποψη, λέγοντας πώς ως υποτιθέμενη διδάσκουσα θα έδινε περισσότερα παραδείγματα από τις προσωπικές της εμπειρίες στο νηπιαγωγείο στους/στις φοιτητές/τριες, έτσι ώστε να τους προετοιμάσει για την ανάληψη του εκπαιδευτικού τους έργου στην πρακτική άσκηση και να μπορέσουν να εφαρμόσουν τις θεωρίες που έχουν διδαχθεί στην πράξη. Η συμμετέχουσα εκφράζει αυτή την άποψη χρησιμοποιώντας πολλές λεπτομέρειες, πράγμα που μας δείχνει πώς για εκείνη οι εμπειρίες των διδασκόντων θα της έδιναν σημαντικές πληροφορίες για την πρακτική της άσκηση.

Στη συνέχεια, η συμμετέχουσα ασκεί κριτική στον τρόπο που έχουν οργανώσει οι διδάσκοντες/διδάσκουσες την πρακτική άσκηση, λέγοντας πώς κατά τη διάρκεια της παρατήρησης έπρεπε να παρατηρήσει πάρα πολλά πράγματα: «απλά πιστεύω ότι ήταν πάρα πολλά όλα αυτά που μας ζητούνταν να παρατηρήσουμε». Η συμμετέχουσα λογοδοτεί για αυτή την κριτική, λέγοντας πώς η έλλειψη προϋπάρχουσας εμπειρίας σε νηπιαγωγείο σε συνδυασμό με το μέγεθος πληροφοριών που έπρεπε να συγκρατήσει στη διάρκεια της παρατήρησης την μπερδεύει. Τέλος, η συμμετέχουσα επαναλαμβάνει πώς θα ήθελε να δοθεί περισσότερος χρόνος για τη διδασκαλία του θεωρητικού πλαισίου λαμβάνοντας υπόψιν και τις αλλαγές που θα έκανε, τονίζοντας έτσι περεταίρω την άποψη της ότι οι διδάσκοντες/ουσες πρέπει να δίνουν παραδείγματα από τις προσωπικές τους εμπειρίες σε νηπιαγωγεία στους/τις φοιτητές/τριες.

Συμπερασματικά, η συμμετέχουσα παρόλο που θεωρεί ότι η πρακτική άσκηση είναι οργανωμένη από τους/τις διδάσκοντες/ουσες με επάρκεια, ασκεί κριτική στο χρονικό διάστημα που παρέχεται για τη διδασκαλία του θεωρητικού πλαισίου, καθώς

και την έλλειψη παραδειγμάτων από τις εμπειρίες των διδασκόντων/ουσών ως επαγγελματίες νηπιαγωγούς.

11.Μετά τις σπουδές σου θα εργαστείς ως νηπιαγωγός; α) Αν ναι, για ποιους λόγους; β) Αν όχι, για ποιους λόγους; γ) Πιστεύεις πως η πρακτική άσκηση θα σε επηρεάσει στην απόφασή σου; δ) Αν ναι, για ποιους λόγους; ε) Αν όχι, για ποιους λόγους;

Απόσπασμα 11

Συνέντευξη 3

E-Οκ. Ωραία, μετά τις σπουδές θα εργαστείς ως νηπιαγωγός;

Συμμετέχουσα 3-...ναι.

E-για ποιο λόγο;

Συμμετέχουσα 3-Για-εεε αρχικά, όταν πήγα σκεφτόμουνά όχι, αλλά μετά, αφού καθίσαμε και διδάξαμε κι εμείς και κάναμε και τη συνδιδασκαλία μετά, ε στην αρχή μου έδωσα να έναυσμα γιατί, διότι έβλεπα, μόνο τα προσωπάκια των παιδιών που έβλεπα, μου έδιναν το έναυσμα να το συνεχίσω

E-Χμ

Συμμετέχουσα 3-διότι, ας πούμε όταν σήμερα ότι έφευγα και χθες, μου εε ρωτούσαν τα παιδιά όλη την ώρα εεε κυρία πότε θα διδάξετε, πότε θα διδάξω

E-Χμ

Συμμετέχουσα 3- πότε θα μας κάνετε μάθημα και (γελά) και εγώ έλεγα τελείωσα δεν έχω άλλο να κάνω

E- (γελά)

Συμμετέχουσα 3-εεε τώρα θα είναι η κυρία, η κυρία και η άλλη η κυρία

E-Χμμ

Συμμετέχουσα 3- οπότε ναι, δεν μπορώ να κάνω κάτι και στεναχωριόντουσαν κατά κάποιο τρόπο και λέγανε όλη την ώρα θα ρθουμε μαζί σας (γελά)

E- (γελά) στην αρχή

[Συμμετέχουσα 3-και γι' αυτό]

E-ναι. Στην αρχή γιατί σκεφτόσουν ότι μπορεί να μην δουλέψεις ποτέ;

Συμμετέχουσα 3-γιατί, μάλλον επειδή...μμμ επικρατούσε λίγο μια φασαρία αυτό, όταν είμασταν στη παρατήρηση φωνάζαν τα παιδιά κι όλα αυτά και μου φαίνονταν λίγο σαν βόμβα...ε ωρολογιακή που έσκαγε εκείνη τη στιγμή

E-Χμ

Συμμετέχουσα 3-και έλεγα δεν νομίζω να τα καταφέρω...μελλοντικά αλλά, μετέπειτα αφού ξεκινήσαμε και εμείς να κάνουμε τη διδασκαλία μας...εε άλλαξα γνώμη.

E-Χμ. Κι όταν μπήκες στη σχολή το σκεφτόσουν καθόλου αυτό; Αν θα δουλέψεις μετά ή όχι;

Συμμετέχουσα 3-...εεε ναι το σκεφτόμουν γιατί ας πούμε εεε είχα...ναι...εεε είχα σκοπό-εγώ είχα άλλο...άλλο κλάδο ήθελα-με άλλο κλάδο ήθελα να ασχοληθώ, αλλά μου-οι γονείς μου με παρότρυναν εφόσον πέρασες σε αυτή τη σχολή να δοκιμάσει ίσως και να σου αρέσει.

E-Χμ

Συμμετέχουσα 3-και τελικά με κέντρισε το ενδιαφέρον.

E-με τι άλλο κλάδο ήθελες να ασχοληθείς;

Συμμετέχουσα 3-εεε με τις νομικές επιστήμες.

E-Χμ. Πιστεύεις πως η πρακτική άσκηση σε επηρέασε στην απόφαση σου αν θα δουλέψεις μετά ή όχι;

Συμμετέχουσα 3-...ναι.

E-για ποιο λόγο;

Συμμετέχουσα 3-...για-εεεμμ...γιατί όταν η-ας πούμε όταν είμασταν στο πανεπιστήμιο δεν σκεφ-σκεφτό-ε ήτανε λίγο δεν ημ-δεν προέβλεπες πώς θα πάει...διότι κάναμε μόνο θεωρητικά, θεωρητικά, θεωρητικά, γιατί δεν ήξερες αν θα τα πας καλά, αν θα τα αποδώσεις ανάλογα, ενώ τώρα στην πρακτική, εφόσον τα εφαρμόσαμε πρακτικά εεε είδα ότι πετυχαίνω εεε πράγματα και έτσι, αυτό μου έδωσε το...ένανσμα.

Σε αυτό το απόσπασμα η συμμετέχουσα εξηγεί γιατί θα εργαστεί ως νηπιαγωγός μετά τις σπουδές της. Αρχικά, αναφέρει ότι πριν πραγματοποιήσει την πρακτική της άσκηση είχε ενδιασμούς για το αν θα εργαστεί ως νηπιαγωγός στο μέλλον, διότι οι σπουδές στο Τμήμα Νηπιαγωγών δεν ήταν η πρώτη της επιλογή, αλλά με την παρότρυνση των γονιών της αποφάσισε να ακολουθήσει τις σπουδές της.

Καταλαβαίνουμε λοιπόν πώς η συμμετέχουσα δεν εισήλθε στη σχολή με δικά της κίνητρα, επομένως δεν ήταν σίγουρη αν θα θέλει να ακολουθήσει το επάγγελμα της νηπιαγωγού στο μέλλον. Ακόμη, αναφέρει πώς η σχολή της «κέντρισε το ενδιαφέρον» και αποφάσισε να ακολουθήσει τις σπουδές της σε αυτή, δείχνοντας έτσι πώς τα κίνητρα της να συνεχίσει τις σπουδές της ήταν αποτέλεσμα της εμπειρίας της στη σχολή και όχι προσωπικά κίνητρα. Όσον αφορά την πραγματοποίηση της

πρακτικής της άσκησης η συμμετέχουσα εξηγεί πώς επειδή επικρατούσε φασαρία στην τάξη δεν ήταν σίγουρη αν θα μπορούσε να «τα καταφέρει» όταν θα αναλάμβανε το διδακτικό της έργο και έτσι είχε αμφιβολίες για τη μελλοντική της εργασία ως νηπιαγωγός. Εδώ, η συμμετέχουσα αποδίδει ευθύνες στη συμπεριφορά των παιδιών και στο κλίμα της τάξης για τη αμφιβολίες της για τη μελλοντική της εργασία, δίνοντας την εντύπωση πώς η φασαρία που επικρατούσε στην τάξη την απώθησε από το να εργαστεί ως νηπιαγωγός στο μέλλον. Επιπλέον, η συμμετέχουσα αναφέρει πώς λόγω των θεωρητικών μαθημάτων στη σχολή δεν μπορούσε να ξέρει αν θα έχει καλές επιδόσεις ως νηπιαγωγός στο μέλλον, δείχνοντας πώς η επιτυχία της ως μελλοντική νηπιαγωγός εξαρτάται από τα μαθήματα της σχολής. Παράλληλα, κατανοούμε πώς η συμμετέχουσα θεωρεί πώς τα θεωρητικά μαθήματα δεν της πρόσφεραν την ώθηση που θα ήθελε για να εργαστεί ως νηπιαγωγός, ενώ η εφαρμογή των θεωριών στην πράξη κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης της έδωσε το έναυσμα να ακολουθήσει αυτό το επάγγελμα («διότι κάναμε μόνο θεωρητικά, θεωρητικά, θεωρητικά, γιατί δεν ήξερες αν θα τα πας καλά, αν θα τα αποδώσεις ανάλογα, ενώ τώρα στην πρακτική, εφόσον τα εφαρμόσαμε πρακτικά εε είδα ότι πετυχαίνω εεε πράγματα και έτσι, αυτό μου έδωσε το...έναυσμα»). Επομένως, η συμμετέχουσα θεωρεί πώς η πρακτική άσκηση και τα πρακτικά μαθήματα προσφέρουν περισσότερα κίνητρα για μελλοντική εργασία από τα θεωρητικά μαθήματα.

Η συμμετέχουσα επισημαίνει αρκετές φορές πώς η εμπειρία της στην πρακτική άσκηση την οδήγησε στην απόφαση να εργαστεί ως νηπιαγωγός μετά τις σπουδές της, λόγω της επιτυχίας της σε αυτή. Εξηγεί πώς η επιθυμία των παιδιών να συνεχίσει να διδάσκει στο νηπιαγωγείο μετά την ολοκλήρωση της πρακτικής άσκησης την ώθησε να συνεχίσει το διδακτικό της έργο στο μέλλον. Δίνοντας αυτό το παράδειγμα από την εμπειρία της η συμμετέχουσα δίνει έμφαση στην άποψη ότι η συμπεριφορά των παιδιών έπαιξε σημαντικό ρόλο στην απόφαση της για την εργασία της στο μέλλον. Ακόμη, λέγοντας πώς η εμπειρία της στην πρακτική άσκηση ήταν ο λόγος που άλλαξε γνώμη για την μελλοντική της εργασία ως νηπιαγωγός μας δείχνει πώς για τη συμμετέχουσα η πρακτική άσκηση έχει μεγάλη σημασία για την πορεία της ως νηπιαγωγός. Η συμμετέχουσα αξιολογεί την εμπειρία της, καθώς και το διδακτικό της έργο στην πρακτική άσκηση, λέγοντας πώς κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης της έδωσε το έναυσμα να εργαστεί ως νηπιαγωγός μετά τις σπουδές της. Επιπλέον, αναφέρει ότι λόγω των θεωρητικών μαθημάτων της σχολής

δεν μπορούσε να προβλέψει αν θα είχε τις «ανάλογες» αποδόσεις στην πρακτική της άσκηση. Καταλαβαίνουμε λοιπόν, πώς για τη συμμετέχουσα οι επιδόσεις της στην πρακτική άσκηση και ειδικότερα η επιτυχία της σε αυτή έχουν μεγάλη σημασία για εκείνη και καθόρισαν τη μελλοντική της εργασία.

Συμπερασματικά, η συμμετέχουσα αποδίδει ευθύνες για την απόφαση της να εργαστεί ως νηπιαγωγός στο μέλλον στα μαθήματα της σχολής, στην πρακτική άσκηση και τις επιδόσεις της σε αυτή, καθώς και στο κλίμα που επικρατούσε στην τάξη όπου πραγματοποίησε την πρακτική της άσκηση.

12.Θα χρησιμοποιήσεις τις εμπειρίες που αποκόμισες από την πρακτική στην εργασία σου ως νηπιαγωγός; α) Αν ναι, για ποιους λόγους; β) Ποιες από τις πρακτικές που υιοθέτησες κατά τη πρακτική άσκηση θα χρησιμοποιήσεις σίγουρα; γ) Αν όχι, για ποιους λόγους;

Απόσπασμα 12

Συνέντευξη 6

E-Χμ. Θα χρησιμοποιήσεις τις εμπειρίες που αποκόμισες απ' την πρακτική στην εργασία σου ως νηπιαγωγός;

Συμμετέχουσα 6-Ε σίγουρα, νομίζω ότι θα με βοηθήσει, εεε θα με βοηθήσουν οι εμπειρίες μου στο-στην ανατροφοδότηση που έχω λάβει εεε από-από τα παιδιά, από τις υπεύθυνες εεε της πρακτικής

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-εεε για το πώς θα μπορέσω να γίνω εγώ καλύτερη σαν νηπιαγωγός και να διοργα-πώς να οργανώνω καλύτερα τις εεε δραστηριότητες μου

E-Χμ. Όταν εννοείς καλύτερα ως προς τι, ως το πόσο αποτελεσματικές θα ναι ας πούμε;

Συμμετέχουσα 6-εεε πόσο αποτελεσματικές ναι και καλύτερες όσον αφορά εεε τα παιδιά, δηλαδή ανάλογα εεε με το τι τους αρέσει, ανάλογα με αυτά με τα-με τους προβληματισμούς που θέτουν τα ίδια

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-και μ 'αυτά που τους ενδιαφέρει να ασχοληθούν

E-Ωραία. Ποιες απ' τις πρακτικές που υιοθέτησες κατά τη πρακτική άσκηση θα χρησιμοποιήσεις σίγουρα;

Συμμετέχουσα 6-χμμ...νομίζω...ότι θα χρησιμοποιήσω, προσπάθησα στην πρακτική όσο...όσο μπορούσα σε, τέλος πάντων προσπάθησα να-ε σε μεγάλο βαθμό να εντάξω τα παιδιά στις αποφάσεις που έπαιρνα για την κάθε δραστηριότητα, να τους δίνω...εεε τον χώρο και το χρόνο να εκφράζουν τις απόψεις τους εμμμ και να-στην ουσία να κατευθύνουν αυτοί τις εεε-αυτά τις δραστηριότητες, τότε θεωρώ ότι αυτό σίγουρα θα το αξιοποιήσω και θα το...θα προσπαθήσω να το υιοθετήσω και σε μεγαλύτερο ακόμη βαθμό απ' όσο το έκανα στην πρακτική

Στο παραπάνω απόσπασμα η συμμετέχουσα περιγράφει πώς θα χρησιμοποιήσει τις εμπειρίες που αποκόμισε από την πρακτική στην εργασία της ως νηπιαγωγός. Αρχικά, επισημαίνει πώς θα λάβει υπόψιν την ανατροφοδότηση που έλαβε κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης από τα παιδιά και τις υπεύθυνες της πρακτικής άσκησης, έτσι ώστε να μπορέσει να γίνει «καλύτερη» ως νηπιαγωγός. Ακόμα, αναφέρει πώς στο μέλλον θα υιοθετήσει ακόμα περισσότερες παιδοκεντρικές μεθόδους διδασκαλίας από την εργασία της στην πρακτική άσκηση. Εδώ, η συμμετέχουσα κατασκευάζει για τον εαυτό της την εικόνα μιας μελλοντικής νηπιαγωγού, η οποία είναι πρόθυμη να δεχτεί κριτική και αξιολόγηση για το έργο της και να εξελιχθεί και να βελτιώσει τη διδασκαλία της. Στη συνέχεια, η συμμετέχουσα προσπαθεί να μας πείσει πώς ως νηπιαγωγός θα υιοθετήσει την παιδοκεντρική μέθοδο διδασκαλίας, η οποία σύμφωνα με τα προγράμματα νηπιαγωγών είναι η πιο αποτελεσματική για την ανάπτυξη των παιδιών, λέγοντας πώς θα λάβει υπόψιν την ανατροφοδότηση που λαμβάνει από τα παιδιά, καθώς και τα ενδιαφέροντα και τους προβληματισμούς τους στον σχεδιασμό των εκπαιδευτικών της πλάνων. Τέλος, η συμμετέχουσα ενισχύει περαιτέρω την εικόνα μιας «καλής» μέλλουσας νηπιαγωγού αξιολογώντας το εκπαιδευτικό της έργο κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης, λέγοντας πώς φρόντισε τα παιδιά να συμμετέχουν ενεργά στις δραστηριότητες που σχεδίασε και ότι θα φροντίσει να βελτιωθεί ακόμα περισσότερο στο μέλλον.

13. Πιστεύεις ότι θα τα πας καλά στη δουλειά σου ως νηπιαγωγός; α) Αν ναι, για ποιους λόγους; β) Αν όχι, για ποιους λόγους; γ) Πιστεύεις πως η πρακτική άσκηση θα σε βοηθήσει σε αυτό; δ) Αν ναι, για ποιους λόγους; ε) Αν όχι, για ποιους λόγους;

Απόσπασμα 13

Συνέντευξη 5

E-Ωραία. Πιστεύεις ότι θα τα πας καλά στη δουλειά σου ως νηπιαγωγός;

Συμμετέχουσα 5-...ε τώρα αυτό είναι πολύ προσωπικό

E- (γελά)

Συμμετέχουσα 5-εννοώ ότι εξαρτάται από πολλούς παράγοντες

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-ε που ναι, έχει να κάνει και με το πώς ορίζει το καλό ο κάθε ένας, καλά μπορεί να είναι και το ότι γυρνάν όλα τα παιδιά ζωντανά στο σπίτι τους

E-ναι (γελά)

Συμμετέχουσα 5-καλά μπορεί να είναι ότι εεε μαθαίνουν και κάτι κάθε μέρα που φεύγουν από κει, είτε αυτό είναι συμπεριφοριστικό, είτε αυτό είναι γνωστικό

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-ντάξει ναι θεωρώ ότι θα τα πάω καλά...άλλα όσο αποκτώ εμπειρία θα τα πηγαίνω ακόμα καλύτερα, πάντως σίγουρα δεν θα-το 'χω θέσει ως προσωπικό στόχο να μην καταλήξω υστερική νηπιαγωγός, να μην φωνάζω και να μην κακοποιώ τα παιδιά

E-Χμ (γελά)

Συμμετέχουσα 5-που υπάρχουν και τέτοιες και το είδα ότι υπάρχουν και τέτοιες

E-Χμ. Για σένα ποιο είναι το καλά που θα πρέπει να υπάρχει γενικά ως νηπιαγωγός, ας πούμε αυτό το να μην φωνάζεις και αυτά πιστεύεις είναι κάτι που πρέπει να προσέχουν να μην το κάνουν όλοι γενικότερα ή εξαρτάται απ' το 'άτομο;

Συμμετέχουσα 5- εεε για μένα αυτό ορίζει το καλά

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-το ότι δεν χτυπάμε ξένα παιδιά, δεν τα κακοποιούμε είτε σωματικά, είτε ψυχικά

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-ας πούμε, εμάς η μία νηπιαγωγός που τα είχε στο ολόημερο, εεε παρατηρήσαμε κάτι, ένα παιδί ξαφνικά ενώ ήταν όλα μια χαρά την επόμενη μέρα που το είχαμε έκλαιγε και ήθελε τη μαμά του και ήθελε να φύγει απ' το νηπιαγωγείο και τέλος πάντων το 'κανε και δεύτερη μέρα και το ρωτήσαμε τι σου συμβαίνει και δεν περνάς πια καλά εδώ και θες να φύγεις; Η κυρία μας είπε ότι αν απομακρυνθούμε από την αυλή θα 'ρθει ένα κύριος και θα μας κόψει τα χέρια και τα πόδια, αυτό καταστρέφει τον ψυχισμό του παιδιού και το κάνει να νιώθει ότι είναι σε ένα μη

ασφαλές περιβάλλον, οπότε για μένα είναι απαγορευτικό, πρέπει να δίνουμε στα παιδιά ασφάλεια κι αυτό είναι στα πλαίσια του καλά, να νιώθουν ασφάλεια στο χώρο που βρίσκονται

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-να μας εμπιστεύονται, να νιώθουν μια σιγουριά προς το πρόσωπο μας, να μπορούν να μας μοιραστούν και παραπάνω προβλήματα που ενδεχομένως έχουν, εεε προκειμένου να τα βοηθήσουμε...και αυτό ορίζει το καλά, το να μπορεί να ανοιχτεί το παιδί στη νηπιαγωγό του

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-Άμα του συμβαίνει κάτι στο σπίτι, εεε τι άλλο ορίζει το καλά, σίγουρα να είναι ασφαλείς τα παιδιά, να μην χτυπάν, σίγουρα να αποφευχθεί το μπούλινγκ στη σχολική αίθουσα, δεν θα το επέτρεπα ποτέ να απομονωθεί κάποιο παιδί απ' τα υπόλοιπα...

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-νομίζω λίγο πολύ αυτά ορίζουν το καλά, α και να τηρούνται κάποιοι βασικοί κανόνες υγιεινής, όπως να πλένουν τα χέρια τους πριν το φαγητό, μετά την τουαλέτα

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-και από κει και πέρα όλα τ' άλλα τα βρίσκεις, τώρα είτε μάθουν να γράφουν τ' όνομα τους, είτε όχι είναι πολύ δευτερεύον για εμένα, νομίζω ότι το νηπιαγωγείο άπτεται πιο πολύ με την κοινωνικοποίηση των παιδιών και με μια πρώτη προσέγγιση της συνεργασίας με άλλα άτομα, αυτό

E-Χμ. Πιστεύεις πώς η πρακτική άσκηση θα σε βοηθήσει στο να τα πας καλά;

Συμμετέχουσα 5-...ναι, ναι

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-γιατί είδα κάποια παιδιά και κάποια περιστατικά και έχω ένα πλάνο στο πίσω μέρος του μυαλού μου να αντιμετωπίσω κάποια περιστατικά

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-και να χειριστώ μια αίθουσα νηπιαγωγείου

E-Ένα περιστατικό έτσι απ' τα πιο συνηθισμένα που έχεις ως παράδειγμα; Οτιδήποτε;

Συμμετέχουσα 5-...να μαλώνουν να παιδιά τους-τα παιδιά μεταξύ τους για κάποιο παιχνίδι, είναι πάρα πολύ συνηθισμένο και επειδή γίνεται συχνά είναι πάρα πολύ σπαστικό για τον νηπιαγωγό

E-Χμ

Συμμετέχουσα 5-ή την νηπιαγωγό, οπότε το να διατηρήσεις εκείνη τη στιγμή τη ψυχραιμία σου και να έχουν θεσπιστεί κάποιοι κανόνες από πριν, ότι ας πούμε σε κάθε γωνιά παίζουν τέσσερα παιδάκια κι όχι παραπάνω εεε...και να μην αρχίζεις να φωνάζεις και να το χειριστείς με κάποιον άλλο τρόπο είναι κάτι πολύ συνηθισμένο που γίνεται και μέσω της πρακτικής έμαθα πώς να το χειρίζομαι.

Σε αυτό το απόσπασμα η συμμετέχουσα εξηγεί γιατί πιστεύει ότι θα τα πάει καλά στη δουλειά της ως νηπιαγωγός. Αρχικά, εξηγεί πώς οι επιδόσεις ενώ νηπιαγωγού είναι κάτι «πολύ προσωπικό» και «εξαρτάται από πολλούς παράγοντες». Εδώ, η συμμετέχουσα δεν δίνει κατευθείαν μια συγκεκριμένη απάντηση για το αν θα έχει καλές επιδόσεις, αλλά επισημαίνει πώς ο καθένας καθορίζει τις επιδόσεις του ως «καλές» διαφορετικά, λογοδοτώντας έτσι για τον τρόπο που θα απαντήσει. Η συμμετέχουσα δίνει παραδείγματα για διαφορετικές ερμηνείες των καλών επιδόσεων: «καλά μπορεί να είναι και το ότι γυρνάν όλα τα παιδιά ζωντανά στο σπίτι τους [...] καλά μπορεί να είναι ότι εεε μαθαίνουν και κάτι κάθε μέρα που φεύγουν από κει, είτε αυτό είναι συμπεριφοριστικό, είτε αυτό είναι γνωστικό», με στόχο να ενισχύσει την πειστικότητα του επιχειρήματος της ότι η έννοια της καλής επίδοσης είναι διαφορετική για τον καθένα.

Στη συνέχεια, η συμμετέχουσα απαντά στην ερώτηση για τις δικές της επιδόσεις ως νηπιαγωγός λέγοντας πώς θα τα πάει καλά, αλλά όσο αποκτά περισσότερες εμπειρίες θα τα πηγαίνει ακόμα καλύτερα, δημιουργώντας έτσι την εικόνα μιας μελλοντικής νηπιαγωγού η οποία θα εξελίσσεται με το πέρασμα του χρόνου. Έπειτα, τονίζει πώς δεν θα είναι μια «υστερική» νηπιαγωγός που φωνάζει και κακοποιεί παιδιά, δίνοντας έμφαση στα στοιχεία που αποδοκιμάζει σε μια νηπιαγωγό και ενισχύοντας την εικόνα της ως μια μελλοντική νηπιαγωγό που δεν θα χρησιμοποιεί αυτές τις μεθόδους. Η συμμετέχουσα επισημαίνει για αυτές τις νηπιαγωγούς ότι «[...] υπάρχουν και τέτοιες και το είδα ότι υπάρχουν και τέτοιες», με στόχο να μας πείσει ότι μιλά με βάση την εμπειρία της και να ενισχύσει την εγκυρότητα των λεγόμενων της. Ακόμα, χρησιμοποιεί ένα παράδειγμα από την εμπειρία της στην πρακτική άσκηση, όπου ένα παιδί δεν ήθελε να πάει στο νηπιαγωγείο λόγω των λεγόμενων της νηπιαγωγού, για να εξηγήσει περαιτέρω γιατί αποδοκιμάζει αυτές τις μεθόδους, λέγοντας πώς έχουν αρνητικές επιδράσεις για την ψυχολογία των παιδιών και πώς εκείνη θα φροντίσει να αποφύγει αυτές τις πρακτικές

και αντίθετα θα δημιουργήσει ένα κλίμα όπου τα παιδιά θα νιώθουν ασφάλεια. Εδώ, η συμμετέχουσα συνεχίζει να χτίζει για τον εαυτό της την εικόνα μιας νηπιαγωγού που δεν θα τρομοκρατεί τα παιδιά, αλλά θα φροντίζει για την ψυχική τους υγεία. Ενισχύει ακόμα περισσότερο αυτή την εικόνα δίνοντας μια λίστα με τη σχέση που πρέπει να έχει μια/ένας νηπιαγωγός με τα παιδιά («[...] να μας εμπιστευονται, να νιώθουν μια σιγουριά προς το πρόσωπο μας, να μπορούν να μας μοιραστούν και παραπάνω προβλήματα που ενδεχομένως έχουν [...]») και λέγοντας πώς δεν θα επέτρεπε να απομονωθεί κανένα παιδί στην τάξη, δείχνοντας έτσι ποιες πρακτικές θα υιοθετήσει, αλλά και ποιες θα αποφύγει στο μέλλον. Έπειτα, αναφέρει πώς «το νηπιαγωγείο άπτεται πιο πολύ με την κοινωνικοποίηση των παιδιών και με μια πρώτη προσέγγιση της συνεργασίας με άλλα άτομα», δείχνοντας για ακόμη μία φορά ποιοι είναι οι στόχοι της ως νηπιαγωγός στο μέλλον. Τέλος, η συμμετέχουσα αξιολογεί την εμπειρία της στην πρακτική άσκηση λέγοντας πώς έμαθε να διατηρεί την ψυχραιμία της και να θέτει κανόνες στην τάξη, με στόχο να αποφύγει να φωνάζει σε παιδιά που μαλώνουν ή κάνουν φασαρία, ενισχύοντας ακόμα περισσότερο την εικόνα της ως μια νηπιαγωγού που θα φροντίζει να διατηρεί την ψυχραιμία της και την ψυχική υγεία των παιδιών.

Συνοψίζοντας, στο παραπάνω απόσπασμα η συμμετέχουσα χτίζει για τον εαυτό της την εικόνα μιας ιδανικής νηπιαγωγού, που φροντίζει για την κοινωνικοποίηση και ψυχική υγεία των παιδιών και δεν καταφεύγει στην κακοποίηση τους.

14. Θεωρείς πως θα συναντήσεις δυσκολίες στην εργασία σου ως νηπιαγωγός; α) Αν ναι, για ποιους λόγους; β) Ποιες δυσκολίες θα συναντήσεις; γ) Θα σε βοηθήσει να τις αντιμετωπίσεις η εμπειρία σου στην πρακτική άσκηση; δ) Αν όχι, για ποιους λόγους δεν θα σε βοηθήσει; ε) Αν δεν πιστεύεις πως θα συναντήσεις δυσκολίες, ποιοι είναι οι λόγοι; στ) Θα παίζει ρόλο σε αυτό η πρακτική άσκηση κατά τη γνώμη σου;

Απόσπασμα 14

Συνέντευξη 6

Ε-Χμ. Θεωρείς πως θα συναντήσεις δυσκολίες στην εργασία σου ως νηπιαγωγός; Συμμετέχουσα 6-θεωρώ πώς σε κάθε επάγγελμα συναντάς δυσκολίες, εεε ναι πιστεύω ότι εεε θα συναντήσω κάποιες δυσκολίες δεν γίνεται όλα να ναι

E-(γελά)

Συμμετέχουσα 6-τέλεια, πολύ θα θέλαμε όλα να είναι τέλεια, αλλά δεν νομίζω (γελά)

E-(γελά)

Συμμετέχουσα 6-οπότε ναι, θεωρώ ότι μπορεί να αντιμετωπίσω δυσκολίες τόσο όσον αφορά τα παιδιά

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-ε στο...ε ας πούμε να μην εεε...με τα πιο μικρά θα σου πω , ας πούμε να μην συμμετέχουν σε κάποιες δραστηριότητες, να μην τους αρέσει αυτό το οποίο εσύ τους ε παρουσιάζεις

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-εεεμ ή κάποιο παιδί να 'χει εεε...ε κάποιο πρόβλημα...υγείας ή το οτιδήποτε

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-εεε αλλά και δυσκολίες όσον αφορά ε τη συνεργασία τόσο με τους εκπαιδευτικούς, τους υπόλοιπους, ε όσο και με τους γονείς των παιδιών, θεωρώ ότι και μ' αυτούς μπορείς να συναντήσεις κάποιες δυσκολίες

E-Χμ. Ποιες δυσκολίες πιστεύεις μπορεί να συναντήσεις με τους γονείς;

Συμμετέχουσα 6-ε με τους γονείς θεωρώ ότι εεε οι δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίσω εμμ είναι ότι κυρίως ε οι γονείς περιμένουν ε να δουν κάποια συγκεκριμένα πράγματα, για παράδειγμα ε περιμένουν εεε να ε να πάρουν τα παιδιά σπίτι στο τέλος, ε στο τέλος της σχολικής χρονιάς έναν φάκελο με πάρα πολλές ε κατασκευές

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-με πάρα πολλές ζωγραφιές, εμμ κάτι το οποίο εσύ ο ίδιος μπορεί σαν νηπιαγωγός να μην θες να κινηθείς έτσι, σ' αυτό τον εεε να, να κινηθείς μ' αυτό τον τρόπο τέλος πάντων

E-μμμ

Συμμετέχουσα 6-οπότε σίγουρα μπορεί να υπάρχουν κάποιες αντιδράσεις για τη δουλειά σου εεε ή για τον τρόπο που μπορεί να συμπεριφέρεσαι στο παιδί τους, μπορεί αυτοί να το βλέπουν διαφορετικά, μπορεί για παράδειγμα να θέλουν να εεε να συμπεριφέρεσαι διαφορετικά στο παιδί τους

E-X

Συμμετέχουσα 6-και είναι λογικό ο καθένας έχει εμμ τις απόψεις του, οπότε ναι, θεωρώ ότι μπορεί να έχουνε ε αμ-άμεση ε εμπλα-εμπλοκή με το περιεχόμενο των ε...εεε με το περιεχόμενο της δουλειάς μου

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-Δηλαδή αυτά που θέλω εγώ να κάνω στα παιδιά, οπότε να εμπλέκονται και να εμμ να φέρουν αντιδράσεις ή κάποιες εεε-πράγματα τα οποία δεν συμφωνούν

E-Χμ. Θα σε βοηθήσει να τις αντιμετωπίσεις τις δυσκολίες αυτές η εμπειρία σου στην πρακτική;

Συμμετέχουσα 6-ε είναι αλήθεια ότι δεν ξέρω κατά πόσο θα με βοηθήσει η πρακτική άσκηση σ' αυτό το κομμάτι, ε γιατί εμείς στη ε πρακτική άσκηση εμμ στην ουσία δεν είχαμε κάποια εεε άμεση ε εμπλοκή με τους γονείς, εμείς απλά είχαμε πάει για ένα μήνα

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-τρεις βδομάδες μόνο διδάσκαμε, οπότε στην ουσία όλοι οι γονείς απευθύνονταν στη νηπιαγωγό του Τμήματος εεε και εμείς ε στην ουσία απλά τους βλέπαμε μόνο όταν έφερναν και έπαιρναν τα παιδιά, οπότε δεν μπορώ να σου απαντήσω πιστευ-βασικά πιστεύω ότι δεν με βοήθησε πολύ η πρακτική στο να καταλάβω αυτό το κομμάτι

[...]

E-Χμ. Είχες πει πριν ότι για δυσκολίες μπορεί να συναντήσεις και παιδιά με προβλήματα υγείας, πιστεύεις ότι η πρακτική σε προετοιμάζει κατάλληλα, πώς να διαχειριστείς τέτοια παιδιά; Είτε με προβλήματα υγείας, είτε με μαθησιακές δυσκολίες;

Συμμετέχουσα 6-...εμμ... νομίζω ότι είναι πάρα πολύ μικρό το χρονικό διάστημα εεε για να μπορέσεις να εεε να μπορέσει κανείς να πει ότι η πρακτική άσκηση βοηθάει, ε σίγουρα αν έχει παιδί με μαθησιακές δυσκολίες ή με κάποιο πρόβλημα υγεία στην τάξη σου, εεεμμ στο διάστημα της πρακτικής σου δίνει μία κάποια εμπειρία

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-εεε εγώ δεν είχα εεε να σου πω, εεεμ οπότε-αλλά και να είχα πιστεύω ότι απλά θα μου έδινε αυτή την εμπειρία, μια πολύ μικρή, ε δεν νομίζω ότι θα μπορούσα να θεωρηθώ ε δε-δεν νομίζω ότι θα μπορούσε κανείς να με θεωρήσει ιδανική στο να εεε αντιμετωπίσω ένα τέτοιο παιδί

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-αντιμετωπίσω εννοώ να μπορέσω να το βοηθήσω να εξελιχθεί μετά απ' αυτήν την εμπειρία του ενός μήνα

E-Μμμ. Αν είχες, αν τύχαινε βρε παιδί μου και είχες κάποιο τέτοιο παιδί στην πρακτική, με βάση τις γνώσεις που έχεις αποκομίσει από το Τμήμα πιστεύεις θα μπορούσες να το βοηθήσεις;

Συμμετέχουσα 6-...μμμ είναι η αλήθεια ότι στο Τμήμα δεν μας έχουν αναφέρει εεε πολύ πώς να διαχειριστούμε τέτοιες καταστάσεις, εμμ οπότε πιστεύω ότι σε θεωρητικό πλαίσιο απ' όλα αυτά που έχω, από την ιδιοσυγκρασία μου σαν άνθρωπος πιστεύω ότι αυτό ίσως με βοηθούσε απ' όλα αυτά που, που πιστεύω γενικά

E-Χμ

Συμμετέχουσα 6-θα βοηθούσε και αυτές οι γνώσεις που έχω λάβει από το πανεπιστήμιο, απλά είναι σε πολύ πρώιμο στάδιο, δηλαδή δεν υπήρχε κάποια εμπάθυνση, εμμ δηλαδή είχαμε ένα ή δύο μαθήματα, τα οποία ήταν...ναί ήταν πολύ θεωρητικά και δεν μας είχαν δώσει τι θεωρώ εγώ τις κατάλληλες βάσεις, για να μπορέσουμε να ε διαχειριστούμε τέτοιες καταστάσεις

E-Χμ. Πιστεύεις αυτό θα σε επηρεάσει θετικά ή αρνητικά στην εργασία σου ως νηπιαγωγός;

Συμμετέχουσα 6-σίγουρα αρνητικά, σίγουρα αρνητικά θα με επηρεάσει, εεε γιατί ήταν πολύ διαφορετικά αν υπήρχε κάποιο ο οποίο εεε στη σχολή υπήρχε κάποια- υπήρχαν κάποια μαθήματα που ε ουσιαστικά να μας βοηθάνε να, να μπορέσουμε να ανταπεξέλθουμε σε τέτοιες καταστάσεις και πραγματικά να βοηθήσουμε αυτά τα παιδιά ε και να τα βοηθήσουμε ε τόσο στην κοινωνικοποίηση τους, τόσο στο να ενταχθούν στο πλαίσιο της τάξης, όσο και να εξελιχθούν εεε γνωστικά όσο αυτό γίνεται, οπότε σίγουρα θεωρώ ότι για να ασχοληθείς με τέτοιου είδους παιδιά εεε και τέτοιου είδους καταστάσεις χρειάζεσαι πλέον εξειδίκευση σίγουρα, οπότε θα με επηρεάσει αρνητικά όλο αυτό και θα πρέπει...όχι πιθανών σίγουρα να εεε να αναζητήσω επιπλέον εεε εκπαίδευση πάνω σ 'αυτόν τον τομέα

Σε αυτό το απόσπασμα η συμμετέχουσα εξηγεί ποιες δυσκολίες θα συναντήσει στην εργασία της ως νηπιαγωγός. Επισημαίνει πώς θα συναντήσει δυσκολίες, διότι υπάρχουν σε κάθε επάγγελμα, επομένως δεν θα ήταν αφύσικο για εκείνη να τις συναντήσει. Αρχικά, θεωρεί πώς θα συναντήσει δυσκολίες ως προς τα παιδιά, λογοδοτώντας για αυτή τη θεωρία, λέγοντας πώς τα παιδιά μπορεί να μην θέλουν να συμμετάσχουν στο μάθημα ή να έχουν προβλήματα υγείας. Εδώ, η συμμετέχουσα

αποδίδει τις ευθύνες για τις δυσκολίες που θα προκληθούν στα παιδιά και όχι στις δικές της πράξεις. Όσον αφορά τις δυσκολίες που μπορεί να συναντήσει με τους γονείς, η συμμετέχουσα και πάλι αποδίδει τις ευθύνες σε αυτούς, λέγοντας πώς μπορεί να προκαλέσουν προβλήματα λόγω των προσδοκιών που έχουν για τη διδασκαλία και τη συμπεριφορά της συμμετέχουσας προς το παιδί τους. Ωστόσο, λογοδοτεί για αυτή την άποψη, λέγοντας πώς είναι λογικό οι γονείς να εμπλέκονται στη δουλειά της και να έχουν διαφορετικές απόψεις με εκείνη.

Όσον αφορά τον ρόλο που θα παίζει η πρακτική άσκηση στην αντιμετώπιση αυτών των δυσκολιών, η συμμετέχουσα εξηγεί πώς δεν βοηθήθηκε από την πρακτική άσκηση. Λογοδοτεί για αυτή την άποψη λέγοντας πώς δεν είχε επαφές με τους γονείς κατά τη διάρκεια της πρακτικής της άσκησης και επαναλαμβάνοντας πώς το χρονικό διάστημα ήταν πολύ περιορισμένο («απλά είχαμε πάει για ένα μήνα», «τρεις βδομάδες μόνο διδάσκαμε») για να έχει κάποια σχέση μαζί τους. Αναφέρει και πάλι το περιορισμένο χρονικό διάστημα λέγοντας πώς η πρακτική άσκηση είναι πολύ σύντομη για να προετοιμαστεί ώστε να αναλάβει τη διδασκαλία παιδιών με προβλήματα υγείας. Επομένως, κατανοούμε πώς για τη συμμετέχουσα το χρονικό διάστημα της πρακτικής δεν είναι αρκετό για να προετοιμαστεί έτσι ώστε να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες που θα συναντήσει στο μέλλον.

Η συμμετέχουσα αναφέρει ότι αν υπήρχαν παιδιά με προβλήματα υγείας στην τάξη στην οποία πραγματοποίησε την πρακτική της άσκηση δεν θα μπορούσε να την θεωρήσει κανείς ως ιδανική να αντιμετωπίσει ένα τέτοιο παιδί, αναφέροντας μόνο πώς θα την θεωρήσει κάποιος άλλος και όχι αν εκείνη πιστεύει ότι θα μπορέσει να ανταπεξέλθει. Έπειτα, εξηγεί πως με το ρήμα «αντιμετωπίσω» εννοεί πώς θα βοηθήσει το παιδί αυτό να εξελιχθεί. Επειδή το ρήμα «αντιμετωπίζω» παραπέμπει σε μια κατάσταση την οποία αγωνίζεται να ξεπεράσει, η συμμετέχουσα επιλέγει να χρησιμοποιήσει λέξεις που δεν έχουν τόσο αρνητική σημασία, όπως «βοήθεια» και «εξέλιξη». Στη συνέχεια, η συμμετέχουσα εξηγεί πώς το Τμήμα Νηπιαγωγών δεν παρέχει αρκετή προετοιμασία για τη διδασκαλία παιδιών με προβλήματα υγείας, παρέχοντας μόνο εισαγωγικά μαθήματα που ήταν «πολύ θεωρητικά». Εδώ, η συμμετέχουσα ασκεί κριτική στα μαθήματα που προσφέρει το Τμήμα Νηπιαγωγών, καθώς δεν θεωρεί πώς η θεωρίες που παρέχουν αρκεί για να αναλάβει τη διδασκαλία παιδιών με προβλήματα υγείας. Τέλος, η συμμετέχουσα εξηγεί πώς αυτές οι ελλείψεις θα την επηρεάσουν «σίγουρα» αρνητικά στο μέλλον. Χρησιμοποιώντας τη λέξη «σίγουρα» η συμμετέχουσα θέλει να μας πείσει πώς δεν υπάρχει αμφιβολία για την

άποψη της. Λογοδοτεί για την άποψη πώς θα επηρεαστεί αρνητικά, λέγοντας πώς θα ένιωθε διαφορετικά αν υπήρχαν «ουσιαστικά» μαθήματα που βοηθούν τους/τις φοιτητές/τριες να παρέχουν την κατάλληλη διδασκαλία σε παιδιά με προβλήματα υγείας. Η συμμετέχουσα χρησιμοποιεί τη λέξη «ουσιαστικά» για να ενισχύσει το επιχείρημα της πώς τα μαθήματα που παρέχονται από το Τμήμα δεν την προετοιμάζουν κατάλληλα για τη διδασκαλία σε παιδιά με προβλήματα υγείας. Η συμμετέχουσα φαίνεται να καταλήγει σε ένα συμπέρασμα στο τέλος, λέγοντας πώς λόγω αυτών των ελλείψεων του Τμήματος θα πρέπει να αναζητήσει επιπλέον εκπαίδευση σε αυτόν τον τομέα, παρουσιάζοντας έτσι τον εαυτό της ως μια μέλλουσα νηπιαγωγό που είναι πρόθυμη να επεκτείνει τις γνώσεις της προκειμένου να βοηθήσει περισσότερα παιδιά.

Συνοψίζοντας, η συμμετέχουσα δεν αναλαμβάνει ευθύνες για τις δυσκολίες που θα προκύψουν στην μελλοντική της εργασία ως νηπιαγωγός και αξιολογεί αρνητικά τη διαδικασία της πρακτικής άσκησης, λόγω της περιορισμένης χρονικής διάρκειας της. Επιπλέον, ασκεί κριτική στο Τμήμα Νηπιαγωγών για την έλλειψη μαθημάτων που αφορούν τη διδασκαλία παιδιών με προβλήματα υγείας.

4. Συζήτηση

Η κατασκευή της πρακτικής άσκησης από τους/τις τελειόφοιτους/τες φοιτητές/τριες είναι σημαντικό να μελετηθεί, διότι αναδεικνύει τη σημασία της πρακτικής άσκησης για την πορεία των σπουδών των φοιτητών/τριών και την μελλοντική τους εργασία, καθώς και τις πτυχές της οργάνωσης της διαδικασίας της πρακτικής άσκησης που μπορούν να βελτιωθούν, αναδεικνύοντας τη δική τους οπτική. Η παρούσα έρευνα επιχείρησε να αναδείξει πώς οι τελειόφοιτοι/ες φοιτητές/τριες που σπουδάζουν νηπιαγωγοί κατανοούν την πρακτική άσκηση και πώς κατασκευάζουν την επαγγελματική τους ταυτότητα ως νηπιαγωγοί. Από τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν κατανοούμε πώς οι τελειόφοιτες φοιτήτριες αντιμετωπίζουν την πρακτική άσκηση ως την πρώτη τους εμπειρία ως διδάσκουσες, όπου γνωρίζουν πώς λειτουργεί ένα νηπιαγωγείο και έρχονται σε επαφή με τα παιδιά. Σύμφωνα με τα λεγόμενα τους, η πρακτική άσκηση προσφέρει περισσότερες γνώσεις από τα θεωρητικά μαθήματα, καθώς μέσω αυτής αποκτούν εμπειρίες ως διδάσκουσες, εφαρμόζοντας τους εκπαιδευτικούς τους σχεδιασμούς σε πραγματικές τάξεις. Ωστόσο, το περιορισμένο χρονικό διάστημα της πρακτικής άσκησης, η έλλειψη της

παρατήρησης κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης του 2^{ου} έτους, ο φόρτος εργασίας για την πρακτική άσκηση και η αξιολόγηση από τις διδάσκουσες προκάλεσαν δυσκολίες στις συμμετέχουσες κατά τη διάρκεια της πραγματοποίησης της πρακτικής τους άσκησης. Οι συμμετέχουσες υποστηρίζουν πώς η έλλειψη προϋπαρχουσών εμπειριών σε τάξη νηπιαγωγείου, σε συνδυασμό με το άγχος που τους προκαλούσε η αξιολόγηση που θα δεχόντουσαν από τις διδάσκουσες δεν τους επέτρεψε να ανταποδώσουν όπως θα ήθελαν στον σχεδιασμό και την εκτέλεση των δραστηριοτήτων. Επιπλέον, κατανοούμε πώς η έλλειψη της πρακτικής άσκησης του 2^{ου} έτους, όπου οι φοιτητές/τριες πραγματοποιούν τη διαδικασία της παρατήρησης σε τάξεις νηπιαγωγείου, δυσκολεύει ακόμα περισσότερο τις φοιτήτριες να πραγματοποιήσουν την πρακτική άσκηση του 4^{ου} έτους, καθώς καλούνται να αναλάβουν το εκπαιδευτικό τους έργο χωρίς να έχουν αρκετές εμπειρίες μέσα σε μια τάξη νηπιαγωγείου. Ακόμα, παρόλο που η πρακτική άσκηση προσφέρει γνώσεις και εμπειρίες για τη λειτουργία μιας τάξης νηπιαγωγείου, πραγματοποιείται σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο για ένα χρονικό διάστημα, όπου οι φοιτητές/τριες δεν έχουν την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με τους γονείς των παιδιών, ή να αντιμετωπίσουν καταστάσεις που θα συναντήσουν στη μελλοντική τους εργασία, όπως παιδιά με προβλήματα υγείας και δεν έχουν τον χρόνο να αποκτήσουν εμπειρίες διδασκαλίας σε μια τάξη από την αρχή έως το τέλος της χρονιάς. Έτσι, οι συμμετέχουσες αναφέρουν πώς δεν νιώθουν έτοιμες αρκετά για να εργαστούν ως νηπιαγωγοί μετά το τέλος των σπουδών τους.

Όσον αφορά την κατασκευή της επαγγελματικής τους ταυτότητας ως νηπιαγωγοί, οι συμμετέχουσες φροντίζουν να αναφέρουν ότι κατά τη διάρκεια της πρακτικής άσκησης ακολούθησαν πρακτικές παιδοκεντρικής διδασκαλίας, σχεδιάζοντας το εκπαιδευτικό τους έργο έχοντας κατά νου τα ενδιαφέροντα των παιδιών και σχεδιάζοντας τις δραστηριότητες τους με τρόπο όπου τα παιδιά συνεργάζονται και παίρνουν αποφάσεις για το πώς θα εξελιχθούν οι δραστηριότητες. Επίσης, παρατηρούμε πώς λογοδοτούν για τις πράξεις τους αποδίδοντας ευθύνες στην οργάνωση της πρακτικής και συγκεκριμένα στο περιορισμένο χρονικό διάστημα στο οποίο πραγματοποιείται, καθώς και στην έλλειψη πρακτικής του 2^{ου} έτους. Επομένως, οι συμμετέχουσες επιδιώκουν να παρουσιάσουν τους εαυτούς τους ως «καλές» μέλλουσες νηπιαγωγοί που έχουν ως προτεραιότητα τα ενδιαφέροντα των παιδιών και κατά συνέπεια την κοινωνική και γνωστική εξέλιξη τους, οι οποίες όμως δεν έχουν

προετοιμαστεί με επάρκεια να εργαστούν μετά τις σπουδές τους, λόγω των συνθηκών που επικρατούσαν κατά τη διάρκεια της πρακτικής τους άσκησης.

Συγκριτικά με τις προϋπάρχουσες έρευνες που προαναφέρθηκαν, η παρούσα έρευνα μελετά απόψεις τελειόφοιτων φοιτητών/τριών που δεν πραγματοποίησαν την πρακτική του 2^{ου} έτους δια ζώσης λόγω της πανδημίας του 2020, επομένως οι εμπειρίες στην πρακτική άσκηση διαφέρουν από τη «φυσιολογική» διαδικασία της πρακτικής άσκησης. Στις έρευνες των Ποιμενίδου &Κακανά, της Καμπεζά και της Cretu και στην παρούσα έρευνα οι συμμετέχοντες/ουσες αναφέρουν την ανάγκη για συνεργασία με τους υπεύθυνους καθηγητές και πόσο σημαντική είναι η ανατροφοδότηση για τους/τις φοιτητές/τριες για τις επιδόσεις τους στην πρακτική άσκηση. Όπως και στην έρευνα της Καμπεζά, οι συμμετέχουσες στην παρούσα έρευνα τόνισαν τις εμπειρίες που απέκτησαν από την πρακτική άσκηση, ενώ όπως και στην έρευνα της Cretu αποδίδουν ευθύνη στα θεωρητικά μαθήματα του Τμήματος για την ανεπαρκή προετοιμασία των φοιτητών/τριών για τη συμμετοχή τους στην πρακτική άσκηση. Ακόμα, όπως και στην έρευνα των Beck & Kosnik οι συμμετέχουσες στην παρούσα έρευνα αποδίδουν ευθύνες στον φόρτο εργασίας για την πρακτική άσκηση για την έλλειψη χρόνου για να σχεδιάσουν τα διδακτικά τους σενάρια. Σε αντίθεση με τις έρευνες των Ποιμενίδου & Κακανά και της Καμπεζά, η ανάλυση των δεδομένων της παρούσας έρευνας έγινε με ανάλυση λόγου, αναλύοντας αποσπάσματα από συνεντεύξεις με τις συμμετέχουσες ως λογοδοτήσεις, με στόχο την ανάλυση του τρόπου που παρουσιάζουν τον εαυτό τους και τις εμπειρίες τους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι υπήρχαν αρκετοί περιορισμοί σε αυτή η την έρευνα. Αρχικά, όλες οι συμμετέχουσες ήταν κορίτσια, μόνο από το Τμήμα Νηπιαγωγών της Φλώρινας. Οι συνεντεύξεις έγιναν στο διάστημα των τριών μηνών και 4 από τις 10 συμμετέχουσες δεν είχαν πραγματοποιήσει την πρακτική άσκηση του 4^{ου} έτους ακόμα. Όλες οι συμμετέχουσες πραγματοποίησαν την πρακτική άσκηση του 2^{ου} έτους, όπου γίνεται η παρατήρηση σε νηπιαγωγεία, διαδικτυακά λόγω της πανδημίας του 2020. Ακόμη, δεν έγινε ανάλυση ολόκληρων των συνεντεύξεων, δεν αναλύθηκαν αποσπάσματα από όλες τις συμμετέχουσες και δεν επιλέχθηκαν αποσπάσματα από όλες τις ερωτήσεις. Επίσης, η ανάλυση περιορίστηκε στις αλληλεπιδράσεις με τις συμμετέχουσες στο πλαίσιο των συνεντεύξεων και όχι κατά τη διάρκεια της πρακτικής τους άσκησης, επομένως οι συμμετέχουσες γνώριζαν πώς μαγνητοφωνούνται και οι περισσότερες είχαν δει από πριν τις ερωτήσεις. Έτσι, οι

συμμετέχουσες απάντησαν με βάση την εικόνα του εαυτού τους και των εμπειριών τους που ήθελαν να κατασκευάσουν (Bozatzis&Dragona, 2011).

Για περαιτέρω έρευνα σε αυτό το πεδίο στο μέλλον είναι σημαντικό να υπάρξουν περισσότερα δεδομένα, καθώς και περισσότεροι διαφορετικοί συμμετέχοντες, όπως αγόρια ή έμπειροι/ες νηπιαγωγοί που έχουν πραγματοποιήσει την πρακτική άσκηση προ πολλού. Ακόμα, θα ήταν ωφέλιμο όλοι οι συμμετέχοντες να έχουν ολοκληρώσει την πρακτική τους άσκηση και να συμπεριληφθούν συμμετέχοντες από άλλα τμήματα νηπιαγωγών και παιδαγωγικά τμήματα γενικότερα. Τέλος, θα μπορούσαν να συμμετάσχουν φοιτητές/τριες και επαγγελματίες νηπιαγωγοί από χώρες του εξωτερικού, έτσι ώστε να γίνει μια σύγκριση μεταξύ διαφόρων χωρών με την Ελλάδα.

Βιβλιογραφία

- 1.Beck, C., & Kosnik, C. (2002). Components of a Good Practicum Placement: Student Teacher Perceptions. *Teacher Education Quarterly*, 2(29), σσ. 81-98. Ανάκτηση από Teacher Education Quarterly : <http://www.jstor.org/stable/23478294>
- 2.Bozatzis, N., & Dragona, T. (2011). *The Discursive Turn in Social Psychology*. Taos Institute.
- 3.Burr, V. (2015). ΚοινωνικόςΚονστρουξιονισμός. Στο *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences* (2η Έκδοση εκδ., Τόμ. 22). Huddersfield, Ηνωμένο Βασίλειο: School of Human and Health Sciences, University of Huddersfield. doi:<https://doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.24049-X>
- 4.Cretu, D. M. (2021). *Practicum in Early Childhood Education: Student Teachers' Perspective*. doi:<https://doi.org/10.18662/rrem/13.1Sup1/395>
- 5.Dickerson, P. (2021). *Κοινωνική Ψυχολογία: Παραδοσιακές και κριτικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Κριτική.
- 6.Edwards, D & Potter, J. (1992). *Discursive Psychology*. London: Sage
- 7.Mishler, E. G. (1996). *Συνέντευξη Έρευνας Νοηματικό Πλαίσιο και Αφήγημα*. (Γ. Καλομοίρης, Επιμ., & Ν. Ρόντα, Μεταφρ.) Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- 8.Potter, J., & Wetherell, M. (2009). *Λόγος και κοινωνική ψυχολογία: Πέρα από τις στάσεις και τη συμπεριφορά*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- 9.Willig, C. (2015). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στη ψυχολογία Εισαγωγή*. Gutenberg.
- 10.Ανδρούσου, Α., & Αυγητίδου, Σ. (2013). *Η πρακτική άσκηση στην αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών: Ερευνητικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στη Προσχολική Ηλικία, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

- 11.Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (2022-2023). *Οδηγός Σπουδών Αναθεωρημένου Προγράμματος Σπουδών Ακαδημαϊκού Έτους 2022-2023*. Ανακτήθηκε από:
<https://www.nured.auth.gr/sites/default/files/files/%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%98%CE%95%CE%A9%CE%A1%CE%97%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%9F%20%CE%A0%CE%A1%CE%9F%CE%93%CE%A1%CE%91%CE%9C%CE%9C%CE%91%202022%207%2002.pdf>
- 12.Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (2022-2023). *Οδηγός Σπουδών 2022-2023*. Ανάκτηση από https://www.psed.duth.gr/wp-content/uploads/2022/09/odigos_spondon_2022-23_gr.pdf
- 13.Καμπεζά, Μ. (2013). "Δεν αισθανόμαστε σιγουριά όταν...". Παράγοντες που θεωρούν οι φοιτητές και φοιτήτριες σημαντικούς για την αξιολόγηση της Πρακτικής τους Άσκησης. Υπό δημοσίευση Ανδρούσου, Α. & Αυγητίδου, Σ. (Επιμ.), *Η πρακτική άσκηση στην αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών: Ερευνητικές προσεγγίσεις* (σς.397-423).Αθήνα: Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στη Προσχολική Ηλικία, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- 14.Μπουζάκης, Σ., Τζήκας, Χ., & Ανθόπουλος, Κ. (1998). *Η Κατάρτιση των Δασκάλων-Διδασκαλισσών και των Νηπιαγωγών στην Ελλάδα* (Τόμ. ΙΙ). Αθήνα : Gutenberg.
- 15.Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών Φλώρινας (2022-2023). *Οδηγός Σπουδών Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών 2022-2023*. Ανακτήθηκε από:
<https://nured.uowm.gr/wp-content/uploads/2022/02/odigos-spondon-2122-v2.pdf>
- 16.Πανεπιστήμιο Αιγαίου (2022-2023). *Οδηγός Σπουδών 2022-2023*. Ανακτήθηκε από:
http://www.pse.aegean.gr/?page_id=5421
- 17.Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (2022-2023). *Οδηγός Σπουδών 2022-2023*. Ανακτήθηκε από:
http://www.ece.uth.gr/main/sites/default/files/OS_FINAL_20210831%20copy%202.pdf
- 18.Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (2022-2023). *Οδηγός Σπουδών 2022-2023*. Ανακτήθηκε από:
<https://ecedu.uoi.gr/wp-content/uploads/2022/09/odigos-spondon-2022-2023-2.pdf>
- 19.Ποιμενίδου, Μ. & Κακανά, Δ.-Μ. (2013). Πρακτική Άσκηση και εξέλιξη της επαγγελματικής κοινότητας. Απόψεις εκπαιδευτικών στα νηπιαγωγεία Πρακτικής Άσκησης για τη συνεργασία με το πανεπιστήμιο. Υπό δημοσίευση Ανδρούσου, Α. & Αυγητίδου, Σ. (Επιμ.), *Η πρακτική άσκηση στην αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών: Ερευνητικές προσεγγίσεις* (σς.397-423).Αθήνα: Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στη Προσχολική Ηλικία, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Παράρτημα

Επιστολή προς συμμετέχοντες

Αγαπητοί/τες συμμετέχοντες/ούσες,

Θα ήθελα να σας καλέσω να συμμετάσχετε στην έρευνα που πραγματοποιώ στο πλαίσιο της πτυχιακής μου εργασίας με τίτλο «Η κατασκευή της πρακτικής άσκησης στον λόγο των τελειόφοιτων φοιτητών/τριών που σπουδάζουν νηπιαγωγούς». Η έρευνα αυτή έχει στόχο να καταγράψει τις απόψεις των υποψήφιων νηπιαγωγών για την πρακτική άσκηση.

Η έρευνα θα διεξαχθεί με τη μορφή ανώνυμων ημιδομημένων συνεντεύξεων και θα χρησιμοποιηθούν ψευδώνυμα για όλους/ες τους/τις συμμετέχοντες/ούσες. Οι συνεντεύξεις θα μαγνητοφωνηθούν και απομαγνητοφωνηθούν. Μπορείτε, αν επιθυμείτε να λάβετε τις ερωτήσεις πριν τη διεξαγωγή της συνέντευξης. Ακόμη, τα αποτελέσματα της έρευνας θα είναι διαθέσιμα για εσάς οποιαδήποτε στιγμή το επιθυμήσετε.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων,

Ευαγγελία Πατσιούρα

Σχέδιο ημι- δομημένης συνέντευξης

Ενότητα 1. Σπουδές

1. Σε ποιο έτος σπουδών σου βρίσκεσαι;
2. Από τα μαθήματα που έχεις παρακολουθήσει ως τώρα νιώθεις προετοιμασμένη/ος να πραγματοποιήσεις την πρακτική σου άσκηση; α) Αν ναι, ποια μαθήματα είναι αυτά; β) Για ποιους λόγους σε βοήθησαν; γ) Αν όχι, για ποιο λόγο δεν σε βοήθησαν; δ) Τι είδους μαθήματα πιστεύεις πως θα σε βοηθούσαν περισσότερο και για ποιους λόγους;
3. Από τα μαθήματα που έχεις παρακολουθήσει ως τώρα νιώθεις προετοιμασμένη/ος να εργαστείς ως νηπιαγωγός; α) Αν ναι, ποια μαθήματα είναι αυτά; β) Γιατί σε βοήθησαν; γ) Αν όχι, για ποιο λόγο δεν σε βοήθησαν; δ) Τι είδους μαθήματα πιστεύεις πως θα σε βοηθούσαν περισσότερο και γιατί;

Ενότητα 2. Εμπειρία με την Πρακτική άσκηση/επαγγελματική εμπειρία με τα παιδιά

4. Έχεις συμμετάσχει σε κάποιο είδος πρακτικής άσκησης προηγουμένως; (π.χ. διευρυμένη, πρακτική άσκηση σε άλλο Τμήμα α) Αν ναι, ποια ήταν η εμπειρία σου; β) Πιστεύεις πως αποκόμισες κάτι από αυτή; γ) Αν ναι, τι αποκόμισες; δ) Αν όχι, για ποιους λόγους δεν αποκόμισες κάτι;
5. Αν δεν έχεις συμμετάσχει σε κάποιο είδος πρακτικής άσκησης προηγουμένως (π.χ. διευρυμένη, πρακτική άσκηση σε άλλο Τμήμα) ποιοι ήταν οι λόγοι; α) πιστεύεις πως αυτό θα σε επηρεάσει θετικά ή αρνητικά στη μελλοντική εργασία σου ως νηπιαγωγός; β) Αν σε επηρεάσει θετικά, για ποιους λόγους; γ) Αν σε επηρεάσει αρνητικά, για ποιους λόγους;

6. Μέχρι τώρα έχεις εμπειρίες σε επίπεδο επαγγέλματος με τα παιδιά; α) Αν ναι, επιδίωξες να εργαστείς σε τέτοιο επίπεδο με παιδιά; β) Αν ναι, για ποιους λόγους; γ) Ποιες ήταν αυτές οι εμπειρίες; δ) Πώς πιστεύεις πως σε βοήθησαν στην πορεία των σπουδών σου; ε) Χρησιμοποίησες γνώσεις/εμπειρίες που έχεις αποκομίσει από το Τμήμα; στ) Κατά πόσο σε βοήθησαν να νιώσεις έτοιμος/η να εργαστείς ως νηπιαγωγός;
7. Αν δεν έχεις εμπειρίες σε επίπεδο επαγγέλματος με τα παιδιά, ποιος ήταν ο λόγος; α) Ήταν κάτι που δεν επιδίωξες; β) Αν όχι, για ποιους λόγους; γ) Σε επηρέασαν καθόλου εξωτερικές συνθήκες (π.χ. κορονοϊός) στο να μην το επιδίωξεις;
8. Έχεις συμμετάσχει σε διαδικασία παρατήρησης μιας/ενός νηπιαγωγού ή/και μιας σχολικής τάξης; α) Αν ναι, ποια ήταν η εμπειρία σου; β) Τι πιστεύεις ότι αποκόμισες από αυτή; γ) Θεωρείς πως σε βοήθησε στη πορεία των σπουδών σου; δ) Πιστεύεις πως θα σε βοηθήσει στη πραγματοποίηση της πρακτικής σου άσκησης; ε) Είχες την ευκαιρία να συνδέσεις τις γνώσεις που έχεις αποκομίσει από τα μαθήματα του Τμήματος με τις εμπειρίες σου στη διαδικασία της παρατήρησης;
9. Αν δεν συμμετείχες στη διαδικασία της παρατήρησης, ποιοι ήταν οι λόγοι; α) Πώς πιστεύεις πως σε επηρέασε στην πορεία των σπουδών σου; β) Πώς πιστεύεις πως θα σε επηρεάσει κατά τη πραγματοποίηση της πρακτικής σου άσκησης;
10. Αν δεν συμμετείχες στη διαδικασία της παρατήρησης λόγω κορονοϊού, ποιες εναλλακτικές δόθηκαν από τους/τις διδάσκοντες/διδάσκουσες; α) Πιστεύεις ότι ήταν επαρκείς για να λάβεις τις γνώσεις και εμπειρίες που χρειαζόσασα; β) Τι θα έκανες διαφορετικά;
11. Ποια είναι η σημασία της διαδικασίας της παρατήρησης για εσένα;
12. Νιώθεις έτοιμος/η να συμμετάσχεις στη πρακτική άσκηση με βάση τις γνώσεις που έχεις αποκομίσει από το Τμήμα μέχρι τώρα; α) Αν ναι, ποιο μάθημα/ποια εμπειρία σε βοήθησε περισσότερο και ποιο/ποια λιγότερο; β) Αν δεν νιώθεις έτοιμος/η, για ποιους λόγους; γ) Ποιες είναι οι ελλείψεις που πρέπει να καλυφθούν κατά τη γνώμη σου;
13. Ποια είναι η σημασία της πρακτικής άσκησης για εσένα; α) Τι θα πρέπει να προσφέρει στους/στις μελλοντικούς/ές νηπιαγωγούς κατά τη γνώμη σου;
14. Πιστεύεις πως η πρακτική άσκηση θα σε βοηθήσει στην εργασία σου ως νηπιαγωγός; α) Αν ναι, για ποιους λόγους; β) Πώς θα σε βοηθήσει; γ) Αν όχι, για ποιους λόγους;
15. Θεωρείς πως θα νιώθεις έτοιμος/η να εργαστείς ως νηπιαγωγός αφού ολοκληρώσεις την πρακτική σου άσκηση; α) Αν ναι, για ποιους λόγους; β) Αν όχι, για ποιους λόγους; γ) Τι θα σε βοηθούσε να νιώσεις ποιο προετοιμασμένος/η;
16. Πιστεύεις πως η πρακτική άσκηση είναι αρκετή για να εργαστείς αποτελεσματικά ως νηπιαγωγός; α) Αν ναι, για ποιους λόγους; β) Αν όχι, για ποιους λόγους; γ) Τι άλλο μπορεί να προσφέρει το πανεπιστήμιο κατά τη γνώμη σου;

17. Πιστεύεις πως η διαδικασία της πρακτικής άσκησης είναι οργανωμένη από τους/τις υπεύθυνους/νες διδάσκοντες/ουσες; με επάρκεια; α) Αν ναι, για ποιους λόγους; β) Αν όχι, για ποιους λόγους; γ) Τι θα έκανες διαφορετικά;

Ενότητα 3. Άσκηση του επαγγέλματος νηπιαγωγού μετά τις σπουδές

18. Μετά τις σπουδές σου θα εργαστείς ως νηπιαγωγός; α) Αν ναι, για ποιους λόγους; β) Αν όχι, για ποιους λόγους; γ) Πιστεύεις πως η πρακτική άσκηση θα σε επηρεάσει στην απόφαση σου; δ) Αν ναι, για ποιους λόγους; ε) Αν όχι, για ποιους λόγους;
19. Θα χρησιμοποιήσεις τις εμπειρίες που αποκόμισες από την πρακτική στην εργασία σου ως νηπιαγωγός; α) Αν ναι, για ποιους λόγους; β) Ποιες από τις πρακτικές που υιοθέτησες κατά τη πρακτική άσκηση θα χρησιμοποιήσεις σίγουρα; γ) Αν όχι, για ποιους λόγους;
20. Πιστεύεις ότι θα τα πας καλά στη δουλειά σου ως νηπιαγωγός; α) Αν ναι, για ποιους λόγους; β) Αν όχι, για ποιους λόγους; γ) Πιστεύεις πως η πρακτική άσκηση θα σε βοηθήσει σε αυτό; δ) Αν ναι, για ποιους λόγους; ε) Αν όχι, για ποιους λόγους;
21. Θεωρείς πως θα συναντήσεις δυσκολίες στην εργασία σου ως νηπιαγωγός; α) Αν ναι, για ποιους λόγους; β) Ποιες δυσκολίες θα συναντήσεις; γ) Θα σε βοηθήσει να τις αντιμετωπίσεις η εμπειρία σου στην πρακτική άσκηση; δ) Αν όχι, για ποιους λόγους δεν θα σε βοηθήσει; ε) Αν δεν πιστεύεις πως θα συναντήσεις δυσκολίες, ποιοι είναι οι λόγοι; στ) Θα παίζει ρόλο σε αυτό η πρακτική άσκηση κατά τη γνώμη σου;
22. Θα ήθελες να συμπληρώσεις κάτι άλλο σχετικά με την πρακτική άσκηση και τη σημασία της για την επαγγελματική εκπαίδευση των νηπιαγωγών;